BEHİCE BORAN

MEKTUPLAR
GÜNLÜKLER
ŞİİRLER
BİR HİKÂYE

SOSYAL TARİH YAYINLARI

BEHİCE BORAN MEKTUPLAR GÜNLÜKLER ŞİİRLER BİR HİKAYE

Behice Boran

Mektuplar
Günlükler
Şiirler
Bir Hikâye

Sosyal Tarih Yayınları
Belge-Araştırma Dizisi
© Bu yapıtın telif hakları TÜSTAV İktisadi İşletmesi'ne aittir,
izin almadan kullanılamaz.

Yayına Hazırlayan
Esen Günseli Andaç Atalay

Birinci Basım: Eylül 2020
ISBN: 978-605-4513-57-4

TÜSTAV İktisadi İşletmesi
Meşrutiyet Mahallesi, Hacı Mansur Sokak
No: 10 A Blok Kat:3 No: 64 34363 Şişli-İstanbul
Tel: (+90) 212 237 98 92
www.tustav.org bilgi@tustav.org

Baskı-Cilt
Net Kırtasiye ve Matbaa San. Tic. Ltd. Şti.
İnönü Cad. Beytülmalcı Sok. No: 23/A
Gümüşsuyu – Taksim – İstanbul
Tel: 0212 249 40 60

SOSYAL
TARİH
YAYINLARI

İÇİNDEKİLER

Sunuş 7
Anma Konuşması 9

Hikâye

The Spell, Büyü, 1930 14

Mektuplar

Nefise Ural'a, Ann Arbor - ABD, 1934 27
Mahire Boran'a, DTCF - Ankara, 1940 31
Nevzat Hatko'ya, Hapishane - Ankara, 1950 32
Nevzat Hatko'ya, Hapishane - Ankara, 1950 34
Mahire Boran'a, Hapishane - Ankara, 1950 36
Nevzat Hatko'ya, Hapishane - Ankara, 1950 37
Nevzat Hatko'ya, Hapishane - Ankara, 1950 39
Mahire Boran'a, Hapishane - Ankara, 1950 41
Nevzat Hatko'ya, Hapishane - Ankara, 1950 43
Mahire Boran'a, Hapishane - Ankara, 1950 44
Mahire Boran'a, Hapishane - Ankara, 1950 45
Mahire Boran'a, Hapishane - Ankara, 1950 47
Nevzat Hatko'ya, Hapishane - Ankara, 1950 49
Mahire Boran'a, Hapishane - Ankara, 1950 50
Nevzat Hatko'ya, Hapishane - Ankara, 1950 52
Mahire Boran-Nevzat Hatko'ya,
Hapishane - Ankara, 1950 53

Nevzat Hatko'ya, Hapishane - Ankara, 1950 54
Mahire Boran'a, Hapishane - Ankara, 1950 55
Mahire Boran-Nevzat Hatko'ya,
Hapishane - Ankara, 1950 57
Nevzat Hatko'ya, Hapishane - Ankara, 1951 58
Adnan Cemgil'den, Hapishane - Ankara, 1951 59
Mahire Boran'a, Hapishane - Ankara, 1951 61
Mahire Boran'a, Hapishane - Ankara, 1951 62
Nevzat Hatko'dan, Hapishane - Nevşehir, 1953 63
Nevzat Hatko'dan, Hapishane - Nevşehir, 1953 66
Nevzat Hatko'dan, Hapishane - Nevşehir, 1953 67
Nevzat Hatko'dan, Hapishane - Nevşehir, 1953 70
Nevzat Hatko'dan, Hapishane - Nevşehir, 1953 73
Nevzat Hatko'dan, Hapishane - Nevşehir, 1953 75
Nevzat Hatko'dan, Hapishane - Nevşehir, 1953 77
Nevzat Hatko'dan, Hapishane - Nevşehir, 1953 78
Nevzat Hatko'dan, Hapishane - Nevşehir, 1953 80
Nevzat Hatko'dan, Hapishane - Nevşehir, 1953 82
Nevzat Hatko'dan, Hapishane - Nevşehir, 1953 86
Nevzat Hatko'dan, Hapishane - Nevşehir, 1953 88
Nevzat Hatko'dan, Hapishane - Nevşehir, 1953 91
Nevzat Hatko'dan, Hapishane - Nevşehir, 1953 93
Nevzat Hatko'dan, Hapishane - Nevşehir, 1953 95
Nevzat Hatko'dan, Hapishane - Nevşehir, 1953 96
Nevzat Hatko'ya, Hapishane - Nevşehir, 1953 98
Nevzat Hatko'ya, TİP MYK, Milletvekili, 1967 100

Ziya Oykut'dan, TİP MYK, Milletvekili, 1967 102
Ziya Oykut'a, TİP MYK, Milletvekili, 1967 104
Nevzat Hatko'dan, TİP Genel Sekreteri, 1970 106
Nevzat Hatko'dan, TİP Genel Sekreteri, 1970 108
Neclâ Fertan'a, Hapishane - Adapazarı, 1974 109

Günlükler I-II

Günlük 1, Hapishane - Ankara, 1950 113
Günlük 2, Hapishane - Ankara, 1951 135

Şiirler

To Mihri (Mihri'ye), 1940 146
Fury (Hırs / Coşku), 1940 148
My Life (Hayatım),1940 150

Nevzat Hatko, Dursun Hatko, Behice Boran Hatko

SUNUŞ

Boran'ın 2019'da 32. anmasında mezar başında 110. yaş günü anısına bu kitabın sözünü verdik. Raşit Kaya hocamız Victor Hugo'ya referansla Behice Boran için "yazılmaya değer şeyler yaşadı" ve "okunmaya değer şeyler yazdı"[1] diyor. Kitabın Boran'ın yaşadıklarını kendi yazdıkları ile okuyabilmemiz için küçük de olsa bir katkı yapacağına inanıyoruz.

Boran'ın daha lise yıllarında yazmaya başladığını "***Bütün Yazıları...***"[2]nı hazırlarken gördük. Baskıdan sonra okul dergisinde bir hikâyesini daha bulduk. Kitapta okuyacağız.

Şiirler, söz konusu kitabın baskısından sonra, 2010'da bir yıl süren "Behice Boran 100 Yaşında" çalışmamızdan sonra ortaya çıktı. İstanbul Amerikan Kız Koleji'nden arkadaşı Mihrizafer Köstem Tolon'un defterine 1940'ta İngilizce yazdığı şiirlerdir. Şiirleri "Mihri"nin oğlu Mahmut Tolon buldu, çevirdi, kamuoyuna duyurdu, bize de yayınlama izni verdi. Teşekkür ediyoruz.

Kitapta yer alan Mektuplar'ı, Tarih Vakfı Yurt Yayınları'nın 2013'de yayınladığı "***Behice Boran'ın Mektupları I-II***"nin devamı olarak görüyoruz. Bu nedenle "Mektuplar - III" olarak isimlendirdik. Bu mektup grubu Behice Boran'ın evrakının içinden bir araştırma için alınıyor ve talihsizlik sonucu izi kaybediliyor. Evraklar, 2018 yılında Eskişehir'de ortaya çıktı. Behice Boran'ın yoldaşları ve dostları evrakı edindiler ve TÜSTAV'da Boran'ın evrakları arasında olması gereken yerine koydular.

Mektuplar - III ile Tuba Akekmekçi ve Tuğba Yıldırım'ın derlediği ana çalışmanın birçok boşluğu daha tamamlandı. Bu vesileyle Tuba Akekmekçi ve Tuğba Yıldırım'ı çalışmaları için kutluyor, teşekkürlerimizi sunuyoruz. Bu kitapta yer alan mektuplar ile Tarih Vakfı yayını arasındaki bağlantılar dipnotlarda not edildi. Dipnotlarda belirtilen bütün sayfa referansları "***Mektuplar I-II***"ye işaret etmektedir.

---

[1] Behice Boran'ın Mektupları C 1 s viii, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2013.

[2] Behice Boran Yazılar, Konuşmalar, Söyleşiler, Savunmalar, TÜSTAV Sosyal Tarih Yayınları, 2010.

1934 tarihli bir mektup, 1950 ve 1951 tarihli iki günlük Eski Türkçe ile yazılıdır. Eski Türkçeden transliterasyonları Emel Seyhan Atasoy yaptı. Arkadaşımıza teşekkür ediyoruz.

Mektuplar - III ve Günlükler büyük ölçüde Behice Boran'ın 1950'de Türk Barışseverler Cemiyeti'nin Kore'ye asker göndermeyi protesto eden bildirisi nedeniyle yattığı hapislik günlerine ait. Boran'ın yaşadığı sürecin izlenmesi bakımından bazı tarihleri not ediyoruz.

- Behice Boran ve arkadaşları 29 Temmuz 1950'de tutuklanıyor, Ankara'ya götürülüyorlar. Boran, Ankara Genel Cezaevi Kadınlar Kısmı'na konuluyor. Karar öncesi toplam sekiz ay yedi gün tutuklu kalıyor.
- Birinci tutukluluk dönemi 29 Temmuz 1950 - 7 Aralık 1950'dir.
- İkinci tutukluluk dönemi 30 Aralık 1950 - 7 Nisan 1951'dir.
- Üçüncü tutukluluk dönemi 21 Nisan 1951 - 28 Mayıs 1951'dir. Tutukluyken 30 Aralık 1950'de Ankara Garnizon Komutanlığı'na bağlı askeri mahkeme Barışseverleri onbeş aya mahkûm ediyor. Boran, hamileliği nedeniyle geçici olarak tahliye ediliyor. 4 Eylül 1951'de oğlu Dursun Hatko doğuyor.
- Kalan cezasını tamamlamak üzere 1953 başında Nevşehir Cezaevi'ne giriyor. Kalan altı ay yedi gün cezasını yatıyor. 1 Haziran 1953'te Nevşehir Cezaevi'nden tahliye oluyor.
- Tahliye olduktan üç ay yirmibeş gün sonra Türkiye Komünist Partisi (TKP) 1951 Tutuklamalarının son aşamasında 25 Eylül 1953'te "gizli komünist partisine girmek" iddiasıyla tutuklanıyor. İki aydan fazla Harbiye/İstanbul'daki hücrelerde olmak üzere toplam beş ay tutuklu kalıyor. 1 Şubat 1954'te tahliye olan Boran bu davadan beraat ediyor.

Kitapta 1971'de başlayan hapisliği ile ilgili olarak yalnızca Neclâ Fertan'a yazdığı bir mektup bulunuyor.

***Kendini**, "Dünya'nın ve Türkiye'nin Aydınlık Geleceğine", bağımsızlık, demokrasi, sosyalizm ve barışa adayan, siyasetçi, bilimci, Türkiye İşçi Partisi (1961-1988) Genel Başkanı Behice Boran'a saygı ve sevgimizi sunuyoruz.*

110. Yaşı kutlu olsun.

Yoldaşlar,

Behice Boran'ın sevgili dostları,

Merhaba,

Sevgili Genel Başkanımız Behice Boran'ın aramızdan ayrılışının 32. yılında yine mezarı başındayız. O'na sevgilerimizi, saygılarımızı, özlemlerimizi sunmak için bir aradayız.

Sevgili Boran dostları,

2020 yılı Behice Boran'ın doğumunun 110. yılı. O'nun anısına başkaca neler yaparız bilemeyiz ama en azından bugünden çam sakızı çoban armağanı küçük ***bir anma kitabı*** hazırlığındayız.

Kitap büyük ölçüde bir biçimde Eskişehir'den çıkan ve bizim hemen edindiğimiz Behice Boran mektup ve günlüklerinden oluşuyor. Hacimce çok fazla değiller, ama sevgili başkanımızın duygu ve düşünce dünyası için çok önemliler. Günlük ve mektupların Eski Türkçe olanlarını Emel Seyhan Atasoy arkadaşımız yeni yazıya aktardı, teşekkür ediyoruz.

Bir bakıma Tarih Vakfı'ndan iki cilt olarak çıkan "Behice Boran'ın Mektupları"nın üçüncüsü gibi olacak. Bu vesileyle söz konusu kitapları derleyen Tuba Akekmekçi ve Tuğba Yıldırım'a bir kez daha teşekkürlerimizi sunuyoruz. Onlar, yalnızca arşiv malzemesini derlemekle kalmadılar, bu malzemedeki ipuçlarını izleyerek birçok yeni mektup ve belgeye ulaştılar.

Değişik defalar söyledik, yine tekrarlayalım. Behice Boran, aşağı yukarı tüm eserleriyle, kişisel özellikleriyle, gelişim çizgisiyle anısı en iyi sahiplenilmiş birkaç sosyalist lider arasındadır.

Dileriz ki 110. yıl armağanımız da hem bizler için hem araştırmacılar için yeni yönlerine ışık tutsun.

Boran, 1950 Ekim'inde cezaevinde tuttuğu günlükte şöyle diyor:

"Mevsim değişti, yazı arkada bıraktık. ... Akşamüzeri herkes üşüyerek içeri çekilmiş, ben yalnızlıktan istifade için bahçeye açılan kapının ağzında, taş merdivenlerin başında otura kalmıştım. Gök kurşun rengi idi, avlunun irili ufaklı taşları üzerinde kavrulmuş akasya yaprakları uçuşuyordu. Zamanın akıp gittiği israf olduğu hissi içeri gireli büsbütün kuvvetlendi. Günler boşa geçiyor, yazık oluyor hissi var içimde. "

Hapishanenin taş merdivenlerinde oturup günlerim boşa geçiyor diyen bu kadın o tarihlerde Türkiye'de sosyoloji biliminde bir zirve ve kurucuydu. Çalışmalarıyla en verimli dönemindeydi. Tam o tarihlerde görüşleri uluslararası sosyoloji topluluğunda tartışılıyordu.

Eşine yazdığı mektupta "*benim iki sene evvel Amerika'da neşrettiğim makale bir hayli muvaffakiyet kazanmış. Sosyoloji nazariyesi derslerinde okunması mecburi tutulan bibliyografyaya dâhil ediliyormuş. Hâlbuki benim bu sahada da söyleyecek sözüm var*" diyor.

Ama kendisi hapishanenin taş merdivenlerinde oturmuş:

"*Hayat gün be gün yaşanırken uzun vadeli gaye ve manâlar insanı tatmine kâfi gelmiyor.*

İnsan daha gözle görülen, elle tutulan belirtiler görmek istiyor" diye yazıyordu.

Sevgili başkanımız Behice Boran bir teorisyendi. Ama hiçbir zaman "teorik yaşamadı"ğını yine mektup ve günlükleri bize gösteriyor. Yaşamın her rengini bizzat yaşayarak tanıdı.

Hapishaneye kendisine sarkıntılık etmeye çalışan üç kişiye bıçağıyla karşı koymuş, birini üç yerinden olmak üzere ikisini yaralamış bir kadın gelir.

Behice Boran yazıyor:

"Kırmızı ojeli ellerinde kanlar kurumuş,
yıkamaya bile lüzum görmedi,
oturdu yemeğini yedi."

Bu yalnızca derin bir gözlem değil. Bu insanlarla sevgili başkanımız, aylarca birlikte oldu. İnsan denilen varlığın her yönüne her gün içerden tanıklık etti.

Yoldaşlar, bakın şu satırları bize ne kadar tanıdık geliyor:

"Dün iddianameyi tebliğ ettiler. Muhtevası çok sudan. Hani güya hariçle irtibat filan tesbit etmişlerdi? Mevcut olmayan şeyi tabii ki tespit edemezlerdi. Fakat belli ki bunun üzerinde pek durmuşlar. Delil vs. olmayınca bu sefer ***benzetme yoluyla*** *ithama kalkmışlar..."*

Benzetme yoluyla itham... Ne kadar tanıdık değil mi? Delil bulamıyorsan uydur. Hatta uyduramıyorsan *"olduğu düşünülmekte olduğu görülmekte* vs. vs." imalarıyla ağırlaştırılmış müebbetler istenmekte günümüzde de. Demek ki 1950 yılında yazılan mektuplar aynen günümüz hapishanelerinde de tekrar edilmekte.

Sevgili başkanımızın her zaman şiirsel bir konuşma ve yazma dili oldu. Politik konuşmalarından zaten bizler bunların tanığıyız. Mektuplar'ında ise daha kişisel duyguların anlatıldığı örneklerini görmekteyiz.

1934, Amerika'daki dördüncü günün akşamında şöyle yazıyor:

"Yol ağaçlı, yerleri yemyeşil çimle örtülü büyük bir park. Yeşilliği kıran sadece asfalt ve beton yollar, sonra ara ara büyük binalar. Pencereleri ışıkla dolu. Çok yıldızlı ve berrak, yumuşak bir sema. Etrafta bütün gençlik kaynıyor. Otuzdan fazla insanlar ekalliyette. Mermer antreli, mermer merdivenli koca bir bina hep kitap dolu. Sıra sıra uzanan masalar, üzerlerinde abajurlu lambalar ve eğilmiş başlar. Her şeye rağmen, sizleri, memleketimi özlememe rağmen, biraz yabancı ve yalnız hissetmeme rağmen geldiğime memnunum.

Okuyan, araştıran, öğrenen genç temiz bir muhit... İnsana çalışma arzusu veriyor. Sonra buraya geldiğime şaşıyorum. Hakikaten ben miyim? Diyorum. Amerika!

Aradaki mesafeyi bizzat aşmama rağmen tasavvur edemiyor, kavrayamıyorum. Türkiye hiç de uzak gelmiyor. Sonra oradan uzunca bir zaman için ayrıldığımı, geri dönmenin mümkün olmadığını da pek kabul edemiyorum. Ayrılığın tahakkuku yavaş yavaş, zaman geçtikçe belli oluyor. Evvelâ birçok intibalar birbirine karışıyor.

İnsan ancak bir andan diğer ana yaşıyor. Biran evvelkini veya sonrakini düşünüp tahlil etmiyor. Fakat sonra zaman geçtikçe bu karışık intibalar yavaş yavaş duruluyor, o zaman suyun dibini görmeye başlıyorsun. Ve görüyorsun ki su çok derin ve bıraktığın yerler ta uzakta bir hayal gibi kalmış..."

Behice Boran

Sözlerimizi, şiirsel anlatımı da aşarak, şiirle, Behice Boran'ın bir şiiriyle bitirelim.

Hayatım

Bu benim hayatım, kendi hayatım, önümde,
Şekilsiz, yoğrulabilir, engin.
Kendi ellerimle yoğuracağım.
Bir heykel yapacağım, küçük, dikkat çekmeyen belki,
Fakat saf ve güzel, hatta orantılarda muhteşem.

şiirin tamamı için bakınız sayfa 150-151

Sevgili Genel Başkanımız, seninle gurur duyuyoruz.
Sana çok teşekkür ediyoruz.

Saygılarımızla...

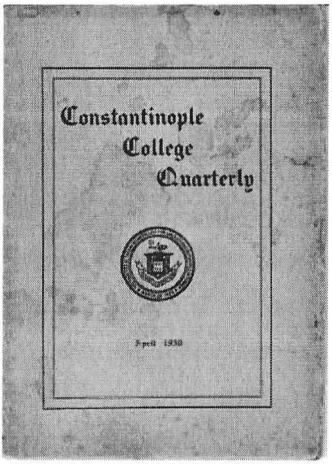
Behice Boran'ın Yoldaşları ve Dostları ***(adına Günseli Andaç Atalay)***

Bir Hikâye

Behice Boran

THE SPELL

Constantinople College Quarterly April 1930

The group grew smaller and smaller on the narrow path up the hill. Zeynep watched it intently, leaning against a twisted, grey olive tree in the corner of the vineyard. Now she could not distinguish the men in the group. They were a big, dark spot moving in a halo of dust which looked mystical in the reddening evening light. When they reached the top of the hill, however, they stood for an instant like tiny toy soldiers held in rows against a burning fireplace, black and sharp figures...

Then, by a sudden turn of the road they were hidden.

Night was coming fast. The girl slowly straightened up, stretched her arms and sighed. Her father still smoked his long pipe on a heap of earth by the corner. His thick brows had met in a deep wrinkle across his forehead; she could not see his eyes.

"When can he come back, father?"

Three successive puffs of thick blue smoke rose up in the sultry air in widening circles...

"Kismet," said he waving his hand vaguely, and he thought...

The year before Zeynep had been engaged to Yousouf, who was one of the group going to the army that evening. Military service lasted for many years. They lived in an agitated period. Bad news was whispered in the coffee house where the great men of the village gathered at night to have a chat after supper. Travellers on their way to the big towns were telling many alarming tales. What would become of Yousouf? He asked himself this question over and over.

BÜYÜ

İstanbul Amerikan Kız Koleji Dört Aylık Dergisi Eylül 1930

Çeviren: Hale Eryılmaz

Tepeye tırmanan dar yolda grup giderek küçüldü. Zeynep, üzüm bağının köşesindeki kıvrımlı, gri zeytin ağacına dayanmış, grubu dikkatle izliyordu. Artık, gruptaki erkekleri ayırt edemiyordu. Kızıla dönen akşam ışığında mistik görünen bir toz halesi içerisinde hareket eden büyük, kara bir lekeydiler. Ancak, tepeye ulaştıklarında, bir an için yangının karşısına dizilen kara, sert görünümlü küçük oyuncak askerler gibi göründüler...

Sonra da bir anda kıvrılan yolla birlikte yitip gittiler.

Gece hızla iniyordu. Kız yavaşça doğruldu, kollarını esnetti ve derin bir iç çekti. Babası hâlâ, köşedeki toprak yığınının üzerinde uzun ağızlığını tüttürüyordu. Kalın kaşları, alnının ortasındaki derin kırışıklıkta buluşmuştu; babasının gözlerini göremiyordu.

"Ne zaman döner baba?"

Art arda çekilen üç nefesle kalın mavi duman, genişleyen halkalar halinde boğucu havaya yükseldi.

Elini belli belirsiz sallayarak, "kısmet", dedi ve düşüncelere daldı.

Zeynep, o akşam askere giden gruptan Yusuf'la bir önceki yıl nişanlanmıştı. Askerlik uzun yıllar sürüyordu. İstikrarsız bir dönemden geçiliyordu. Akşam yemeğinden sonra sohbet etmek için köyün ileri gelen erkeklerinin buluştuğu kahvede, kötü haber kulaktan kulağa fısıldanıyordu. Büyük kasabalara giden yolcular endişe verici pek çok hikâye anlatıyordu. Yusuf'un başına ne gelecekti? Kendisine bu soruyu defalarca sormuştu.

Zeynep sat on the threshold of the open door of the cottage, warming herself in the spring sun.

"I have calculated, grand ma, this coming summer it will be ten years since Yousouf has gone away".

"So it will be, girlie, so it will be," and her bony fingers knitted on nervously.

"Am I still pretty, Granny?"

"Very, child."

Zeynep clasped her hands around her knees.

"But as pretty as ten years ago, for example?"

The grandmother looked smilingly over her eye-glasses and the girl blushed.

Zeynep was now twenty-six, but no one seemed aware of that. She was still the pretty Zeynep kiz of the village, still treated by everybody in the same way as ten years ago. With her light brown hair drawn tightly over her temples and her bright laughing eyes, she had a girlish, almost a childish expression.

No news had come from Yousouf. Now everybody, except Zeynep believed him to be dead. Once her parents had tried to marry her to a rich farmer, but she had been so horrified and furious on hearing the proposal that no one had dared to repeat it before her. "Is my father not keeping his word anymore?" she said with scorn.

Two years later a rumour spread in the village as to the coming back of Yousouf and his companions. As the time passed, even the day of their coming began to be talked of. But then suddenly the war of 1877 broke out, and the hopes were given up again for an unlimited period.

In the fall of 1885, a second rumour spread again far and wide. A month passed until it became real and definite. Then the village thrilled all over with joy. On a sunny Thursday morning, late in October, young men dressed in their best, sprang to their horses and galloped merrily to the town.

Zeynep, evin açık kapısının eşiğine oturmuş, ilkbahar güneşi altında ısınıyordu.

"Hesap ettim babaanne, bu yaz Yusuf gideli tam on yıl olacak."

"Her şey olacağına varır kızım" diyerek kemikli ellerini tedirgin birleştirdi.

"Hâlâ güzel miyim babaanne?"

"Çok güzelsin çocuğum."

Zeynep kollarıyla dizlerini sardı.

"Meselâ on sene öncesindeki kadar güzel miyim?"

Babaannesi gözlüklerinin üzerinden gülümseyerek Zeynep'e baktı; Zeynep kızardı.

Zeynep 26 yaşındaydı ama kimse bunun farkında değildi sanki. O hâlâ köyün sevimli Zeynep kızıydı ve herkes ona on yıl önce nasıl davranıyorsa, hâlâ öyle davranıyordu. Şakaklarından sıkıca gerdirilmiş açık kahverengi saçları ve parlak, güzel gözleriyle çok genç, hatta çocuksu bir ifadesi vardı.

Yusuf'tan hiç haber alınmadı. Zeynep dışında köydeki herkes onun öldüğüne inanıyordu. Ailesi, Zeynep'i bir keresinde zengin bir çiftçiyle evlendirmeye çalışmış; teklif üzerine Zeynep öyle bir dehşete kapılmış ve öfkelenmişti ki bir daha kimse bunu dile getirmeye cesaret edememişti. "Babam artık sözünü tutmuyor mu?" demişti küçümser bir edayla.

İki yıl sonra, Yusuf ve arkadaşlarının geri geleceğine dair bir söylenti dolaşmaya başladı köyde. Zaman geçtikçe, gelecekleri gün bile konuşulmaya başlandı. Ancak, 1877 savaşı patlak verince, belirsiz bir süre umut etmeyi bıraktılar.

1885 sonbaharında ikinci bir söylenti sardı her yanı. Bir ay içerisinde söylentinin gerçek ve kesin olduğu anlaşıldı. Tüm köy heyecan ve neşe içerisindeydi. Ekimin sonlarında, güneşli bir perşembe sabahı, en güzel kıyafetlerini giyen genç adamlar atlarına atlayıp sevinçle kasabaya doğru dörtnala sürdüler.

In the afternoon Zeynep went again to that corner of the village from where she had watched, twenty-one years ago, the group. Only, she did not stand by the olive tree this time, but went close to the hedge where the bushes had grown tall. From there she could see the road through the leaves. Other women, young and old, were around her, in the neighboring vineyards and on the road. She did not pay attention to them. She sat still on the ground her eyes fixed on the end of the road.

Yousouf must have grown old now, older in appearance than those is own age. For twenty one years of hardship... So long! So dreary! She had grown old too, but did it matter? She smiled.

The group grew larger and larger as it came slowly down the hill. Young men on their stout horses shot successively toward the sky in joy. Red flags waved in the front and the big "davul" echoed loudly over the hills.

The waiting croud moved in a wave. Faces beamed with joy; some old women wiped their eyes with the back of their hands; and the children shouted. A solemn prayer rose from the roadside. The next minute the warm blood of the sheep, their horns tied with ribbons and leaves, streamed on the dirty road, under the feet of the dear ones from the army.

Yousouf was now before her, only a few steps away-still young; strong, and handsome! Fool she had been to expect him old and weary! Twenty one years of hard service may develop more fully those who are naturally strong. And that was not all... there was another change, a greater change about him, though she could not precisely say what. She only felt that the man before her was not quite the same as the country boy of twenty one years ago.

Long after the group passed and the croud dispersed, Zeynep sat still her place brooding. At dusk she went in. With an agitated hand she took a broken piece of mirror from under her pillow, and under the feeble light of the lantern at the door, looked long into it.

O öğleden sonra Zeynep, yirmi bir sene önce grubu izlediği köyün o köşesine yine gitti. Ancak, bu kez zeytin ağacının yanında durmadı; önünde çalıların iyice uzadığı çitin yakınlarına gitti. Oradan, yaprakların arasından yolu görebiliyordu. Etrafında, komşu bağlarda ve yolda yaşlısı, genci başka kadınlar da vardı. Onlara dikkat etmiyordu. Yerde sessizce oturmuş, gözlerini yolun sonuna dikmişti.

Yusuf yaşlanmıştı muhtemelen; kendi yaşıtlarından daha yaşlı görünüyor olmalıydı. Zorluk içinde geçen yirmi bir yıl... O kadar uzun! O kadar hazin! Zeynep de yaşlanmıştı ama fark eder miydi? Gülümsedi.

Tepeden aşağı yavaşça inerken grup git gide büyüdü. Güçlü atları üzerindeki genç erkekler, neşeyle art arda havaya ateş ediyordu. Önde kırmızı bayraklar dalgalanıyor, büyük davulun sesi tepelerde yankılanıyordu.

Bekleyen grup, dalga halinde hareket ediyordu. Yüzler sevinçten aydınlanmıştı; kimi yaşlı kadın ellerinin tersiyle gözlerini siliyor, çocuklar bağrışıyordu. Yol kenarından dua sesi yükseldi. Bir dakika sonra, boynuzları kurdeleler ve yapraklarla bağlanmış koyunun ılık kanı kirli yolda, ordudan gelen kıymetli insanların ayaklarının altından akıyordu.

Yusuf şimdi Zeynep'in karşısındaydı, birkaç adım ötesindeydi sadece; hala genç, hala güçlü ve hala yakışıklıydı! Onun yaşlı ve bitkin olacağını düşünmekle aptallık etmişti. Yirmi bir yıllık zorlu hizmet, doğası itibariyle güçlü olanları her açıdan geliştirebilir. Ama hepsi bu değildi ne olduğunu tam olarak söyleyemese de Yusuf'la ilgili bir değişiklik, büyük bir değişiklik daha vardı. Önünde duran adamın, yirmi bir sene önceki köylü çocukla aynı olmadığını hissediyordu sadece.

Grubun geçmesi, kalabalığın dağılmasından uzun süre sonra Zeynep, derin düşüncelere dalmış, olduğu yerde sessizce oturuyordu. Akşam olurken içeri girdi. Yastığın altından kırık bir ayna parçasını alan elleri tedirgindi; kapıdaki lâmbanın zayıf ışığında uzun uzun aynaya baktı.

That night the "agas" of the village and the eleven men from the army gathered in the cottage of Hassan Aga, Zeynep's father. Late at night, when the agas took leave one after the other, Hassan Aga was left alone with Yousouf. A disturbing silence fell. The thick brows of the old man met again with a deep wrinkle across his forehead. He was angry with himself. Why, on earth, had he listened to that foolish girl of his? Yousouf had surely forgotten the engagement, or at least had been obliged to break it during the long course of twenty one years. May be he had now a family in a town, somewhere... and he was not to be blamed for it.

"Twenty one year?" repeated the old man in his mind. "Twenty one years; twenty one years".

Yousouf also looked uneasy. Several times he turned his her towards Hassan Aga; his lips parted, but he remained silent. At last he made an effort.

"You haven't told me anything about your family," he said. "Where is your elder son, and how is he?"

"He moved to the town, where he runs a fruit shop. He has five children."

"I have heard that your younger son too joined the army a few years after me."

"Yes, and we never heard from him."

A long pause. Uneasiness still continued on both sides.

"And your daughters?..."

That was almost in a whisper. At last-!

"Emine married Dourmoushoglou Huseyin, and Zeynep is at home."

"She hasn't married?"

"No."

O gece, köyün ağaları ve ordudan dönen on bir erkek Zeynep'in babası Hasan Ağa'nın evinde toplandı. Gece geç saat ağalar birer birer ayrılınca Hasan Ağa Yusuf'la yalnız kaldı. Huzursuz edici bir sessizlik oldu. Yaşlı adamın kalın kaşları, alnının ortasındaki derin kırışıklıkta yine birleşti. Kendisine kızıyordu. Aptal kızını niye dinlemişti ki sanki? Yusuf, nişanı kesinlikle unutmuştu ya da yirmi bir yıllık o uzun dönemde bozmaya mecbur kalmıştı. Belki de bir kasabada, bir yerlerde bir ailesi vardı... ve bunun için suçlanamazdı.

"Yirmi bir yıl" diye aklında tekrar ediyordu yaşlı adam, "yirmi bir yıl; yirmi bir yıl."

Yusuf da tedirgin görünüyordu. Birkaç kez kafasını Hasan Ağa'ya doğru çevirdi; dudakları aralandı ama sessizliğini korudu. Nihayet bir hamle yaptı.

"Aileniz hakkında bana bir şey anlatmadınız," dedi. "Büyük oğlunuz nerede? İyi mi?"

"Kasabaya taşındı, manav işletiyor. Beş çocuğu var."

"Küçük oğlunuzun da benden birkaç sene sonra orduya katıldığını duydum."

"Evet. Ondan hiç haber alamadık."

Uzun bir ara oldu. Tedirginlik her iki tarafta da sürüyordu.

"Ya kızlarınız?"

Neredeyse fısıltıyla söylenmişti. Nihayet...!

"Emine, Durmuşoğlu Hüseyin ile evlendi. Zeynep de evde."

"Evlenmedi mi?"

"Hayır."

Then the young man spoke: He had travelled much and changed much; he knew he had. But one's native country always remained in one's heart, in all times and in all places. At the front, when fighting ceased momentarily, he had thought of the little peaceful village, of the rough deserted roads, of the cheerful vineyards smoking under the summer sun, and of her... He had longed to ask after her since he had been back, but believing her married, had not considered it proper to revive the old relations.

The old man laughed heartily. "Oh, she was like a little wild beast; she stuck to her word obstinately."

"I won't marry him," said Zeynep when she was told that her marriage with Yousouf was fixed for the following month. "I won't marry him."

And she refused to explain why.

The whole village was taken by surprise. No one knew what to think of it. Yousouf tried to speak with Zeynep several times, but she ran away whenenever she caught a glimpse of him. By the end of a month it was generally believed that somebody being jealous of the unexpected happiness of Yousouf and Zeynep, had bound the latter with a spell. Her father then spent almost half of his wealth in consulting hodjas and wizards, but the spell could not be broken.

Finally all hopes were given up, nothing could change Zeynep's resolution. Yousouf left the village for the neighboring town, and one year later his marriage with a pretty girl was reported. Zeynep became one of the pitied, idle figures often seen in small towns and villages. The only thing she liked to do was to knit. Summer and winter she knitted, making stockings for all her family and even for her neighbors. Sometimes she dropped her hands to her knees and sat staring vacantly. Then the conversation around her stopped, pitiying eyes turned towards her, and heads nodded in silence, cursing that spell which could not be broken.

BEHIDJE SADIK '31

Bunun üzerine genç adam anlatmaya başladı: Çok gezmiş, çok değişmişti, öyle olduğunu biliyordu. Ama insanın memleketi her zaman, her yerde kalbindeki yerini korur. Cephede savaş bir an için durduğunda huzurlu, küçük köyünü, taşlı, ıssız yollarını, yaz güneşi altında tüten keyifli bağlarını ve onu düşünmüştü... Geri döndüğünden beri onun halini hatırını sormayı çok istemiş ancak, evli olduğuna inandığından, eski ilişkileri canlandırmanın uygun olmayacağını düşünmüştü.

Yaşlı adam içten bir gülümsemeyle, "Ah, küçük vahşi bir canavar gibiydi; sözüne inatla sadık kaldı."

"Onunla evlenmeyeceğim," dedi Zeynep, kendisine bir ay sonrasına Yusuf'la düğün tarihlerinin kararlaştırıldığı söylendiğinde.

Ve sebebini açıklamayı reddetti.

Tüm köy şaşkına dönmüştü. Kimse ne düşüneceğini bilmiyordu. Yusuf birkaç kez Zeynep'le konuşmaya çalışmış ama Zeynep onun baktığını fark eder etmez kaçıp gitmişti.

Bir ayın sonunda, Yusuf ve Zeynep'in bu beklenmedik mutluluğunu kıskanan birinin büyüyle Zeynep'i bağladığına inanılmaya başlandı. Babası, servetinin neredeyse yarısını hocalara ve büyücülere danışmak için harcadı ama büyü yine de bozulamadı.

Sonunda tüm umutlar tükendi, Zeynep'in kararlılığını hiçbir şey değiştiremedi. Yusuf köyü terk edip komşu kasabaya taşındı ve bir yıl sonra güzel bir kızla evlendiği haberi geldi. Zeynep, küçük kasaba ve köylerde sıklıkla görülen zavallı, avare figürlerden birine dönüştü. Sevdiği tek şey örgü örmekti. Yaz kış örgü örüyor, ailesinin ve hatta komşuların tüm çorapları onun elinden çıkıyordu. Bazen elleri dizlerine düşüyor ve dalgın gözlerle etrafa bakıyordu. O zaman etraftaki sohbet duruyor, acıyan gözler ona çevriliyor, kafalar sessizce sallanıyor ve bozulamayan büyüye lânet ediliyordu.

BEHİCE SADIK '31

Mektuplar - III

Behice Boran

30/10/1934 [Ann Arbor/ABD]

(Eski Türkçe el yazısı, transliterasyon: Emel Seyhan Atasoy)

Şekerim ablam,[3]

İstanbul'dan yazdığın mektubu anneminki ve çocuklarınki ile beraber aldım. Ann Arbor'a geldiğimin dördüncü günü idi. Akşam yemekten sonra kütüphaneye yollandım. Ağaçların arasından düz beton yolda yürürken havaya bakarak sizleri düşündüm. Yol ağaçlı, yerleri yemyeşil çimle örtülü büyük bir park. Yeşilliği kıran sadece asfalt ve beton yollar, sonra ara ara büyük binalar. Pencereleri ışıkla dolu. Çok yıldızlı ve berrak, yumuşak bir sema. Etrafta bütün gençlik kaynıyor. Otuzdan fazla insanlar ekalliyette. Mermer antreli, mermer merdivenli koca bir bina hep kitap dolu. Sıra sıra uzanan masalar, üzerlerinde abajurlu lambalar ve eğilmiş başlar. He şeye rağmen, sizleri, memleketimi özlememe rağmen, biraz yabancı ve yalnız hissetmeme rağmen geldiğime memnunum. Okuyan araştıran, öğrenen genç temiz bir muhit... İnsana çalışma arzusu veriyor. Sonra buraya geldiğime şaşıyorum. Hakikaten ben miyim? Diyorum. Amerika! Aradaki mesafeyi bizzat aşmama rağmen tasavvur edemiyor, kavrayamıyorum. Türkiye hiç de uzak gelmiyor. Sonra oradan uzunca bir zaman için ayrıldığımı, geri dönmenin mümkün olmadığını da pek kabul edemiyorum. Ayrılığın tahakkuku yavaş yavaş, zaman geçtikçe belli oluyor. Evvelâ birçok intibalar birbirine karışıyor. İnsan ancak bir andan diğer ana yaşıyor. Biran evvelkini veya sonrakini düşünüp tahlil etmiyor. Fakat sonra zaman geçtikçe bu karışık intibalar yavaş yavaş duruluyor, o zaman suyun dibini görmeye başlıyorsun. Ve görüyorsun ki su çok derin ve bıraktığın yerler ta uzakta bir hayâl gibi kalmış...

Mamafih gelmeden tasavvur ettiğimden daha az yeni muhitimi yadırgadım ve daha az yabancılık hissettim. Dün akşam iki Amerikalı kızla konuşuyordum anlaşılan onlar da benim bu kadar çabuk intibak etmeme,

[3] Nefise Ural.

hiç acemilik çekmememe hayret ediyorlar. Ne yapayım! Gelmeden evvel bütün müşkülâtı hep biliyordum ve yabancı bir yerde yalnız kalmayı göze alarak geldim. Şimdi oturup da iç çekmede, üzülmede bir manâ yok. Vaziyeti olduğu gibi kabul etmek var. Sonra mademki burada hiç değilse bir sene kalma mecburiyetindeyim, bu seneyi kabil olduğu kadar iyi ve memnun geçirmek isterim. Mamafih buradaki insanlar da güçlük çekmememe yardım ediyorlar. Amerikalılar hakikaten sokulgan ve dostça hareket eden adamlar. New York'ta gördüğüm eski hocaların ve tanıdıkların hepsi sanki en yakın dostları imişim gibi samimi hareket ettiler. Her şeyimle alâkadar oldular. Buradaki kızlarda çok iyi. Daha geldiğim gün soyunmama vakit kalmadan binadaki kızların belki yarısı ziyaretime geldi. Bir şeye ihtiyacım olduğu zaman hemen yardıma koşuyorlar. Burada bir Türk arkadaş daha var. Kimya ve mühendislik tahsil ediyor. O da çok iyi. Bir de Robert Kolejden Türk erkek talebe var. Onu yalnız bir defa gördüm. Nasıl şey bilmiyorum.

Dün gece yatakta Manisa'yı hatırladım. Her sabah mektebe gidişim gelişim. Senin kapıdan bakman. O mezarlık, dağlar. Sonra daha birçok teferruat, öyle yakın ve canlı ki... Biraz evvel orada şimdi ise burada. Ne değişiklik ve ne kadar garip görünüyor. Şimdi halâ Manisa'da imişim veyahut şöyle bir sokağa sapsam hemen Manisa'ya çıkacakmışım gibi geliyor. İnsan görmediği yerler hakkında ne kadar okusa dahi o yerlerin hakiki olduğunu oradaki insanların da nihayet bizim gibi olduğunu pek kabul edemiyor. O yerler sanki başka grede[4] imiş, az çok başka neseptenmiş gibi geliyor.

Hâlbuki gelip sonra gelip görüyoruz. Oranın da taşı toprağı bizimki gibi, oranın insanları da aynı et ve kemikten mürekkep... Çocukluğumda siz gençlerin konuştuklarınızı hatırlıyorum. İsviçre, Venedik, Paris sanki peri diyarları... Hâlbuki Venedik'e geldiğim zaman suların bulanık, kirli renkli, dapdaracık sokakların, nemli ve karanlık havası Venedik'in güzelliğinden ziyade nazar-ı dikkate çarpıyor. Mamafih bu sefer Venedik'ten güzel [...] ile ayrıldım. Darca bir kanalın mütemadiyen kımıldanan suları üstünde epeyce uzun siyah gondollar yolcu bekliyor. Sular, biraz evvelki yağmurdan yıkanmış rıhtımın merdivenlerinde oynuyor. Binaların tepelerine akşam güneşi vurmuş. Karşı tarafta kiliseden inceli

[4] Derece, seviye, sınıf.

kalınlı birkaç sesten söylenen hazin, ilâhiler aksediyor. Bavullar muayene edilinceye kadar parmaklığa dayanıyor ve dinliyorum. Hava sükûnet ve hüzün dolu...

New York'a çok gittim. Belki sen İstanbul'da iken New York'tan yazdığım mektubu aldınız. New York Limanına gelirken hep büyük binaların görünmesini bekledim ve biraz sükûtu hayale uğradım. O büyük binalar uzaktan avuç içi kadar yerde birkaç tanecik görünüyordu. Fakat içine girince çokluğu ve yüksekliği anlaşılıyor. Hele bir yeni yapılmış Rockefeller binası var ki baktıkça insana yüksek dağların heybetini veriyor. Diğer binalar birer kule halinde sivrilip yükselmişler hâlbuki bu bütün bir kitle halinde sanki yerden fışkırmış ve birden mavileşmiş bir haleye benziyor. O binanın 55. Katında Mis Willis'in bir tanıdığı varmış ona gittik, bize New York'u dört taraftan gösterdi. Hakikaten görülecek bir manzara... New York'ta kaldığım odanın tam karşısında böyle iki bina vardı. Geceleyin pencereye gelir, onları uzun uzun seyrederdim. Hele yağmurlu havalarda bu binaların tepeleri yüksek dağ zirveleri gibi bulutlarda kayboluyor. New York'ta bir tiyatroya ve bir de sinemaya gittim. Sinemanın binasına ve varyete numaralarına adeta hayran kaldım. Paris'te de iki defa sinemaya gitmiş ve oh bizim sinemalar nerede bu sinema nerede demiştim. Fakat New York'takini görünce Paris'tekini bile unuttum. 6 000 seyirci alan bir salon biz balkonda oturduk. Oraya girdiğim zaman kendimi koca salonda kaybolmuş gibi hissettim. 30, 40 Kişilik orkestrası var ve varyete numaraları 50-60 kız tarafından bir arada yapılıyor. Öyle ışık tertibatı ve renklerle ki peri diyarı gibi. O numaraları seyrederken Saki Beyi hatırladım. O öyle şeylere meraklıdır. Zaten her yeni bir şeyi gördükçe sizleri, o şeyle bilhassa alâkadar olacak arkadaş ve ahbapları hatırlıyorum. Ben burada meselâ birkaç sene kalabilsem de sen de gideceğime yakın beni ziyarete gelsen. Bir gün bunun üzerine epeyce hülya kurdum.

New York'ta iki buçuk gün kaldıktan sonra üç gün Amerika'nın Şimali Şarki sahillerini dolaştık. Buraları ilk İngiliz kolonileri tarafından işgal edilen yerler.

Öyle yeşil bir memleket ki İsviçre gibi. Yerler göz alabildiğine gayet sık çimenlik arazi hafifçe arızalı, küçük tepeler var ve ormanlar. Aralarında küçük göller, ırmaklar. Her ev bahçe içinde ve bahçelerin parmaklığı yok. Yollar beton ve asfalt. Gece gündüz otomobil ve otobüsler işliyor. Bir gece Mis Willis ve ben yalnız olarak üç saat otomobille seyahat ettik. Mis Willis otomobili kullanıyordu. Halime'yi mektebine bırakmış, Mis

Willis'in kardeşinin evine dönüyorduk. Evler umumiyetle ahşap, hoş ve temiz. Önlerinde küçük terasları var. Üç gün böyle dolaştıktan sonra tekrar New York'a döndük. Bir buçuk gün kaldık. Öteberi aldım. Bir etek ve palto takım. Bir kol saati, bir şapka, çanta ve eldiven. Giyecek New York'ta dehşetli ucuz ve şık. Moda yeri diye Paris'i biliriz. Halbuki Paris'te iyi giyinmiş kadına çok az rast geldik ve camekânlardaki elbiselerde de bir fevkalâdelik yoktu. Halbuki New York'ta dört dolara çok şık elbiseler var. Belki o kadar iyi dikilmemiştir ve dayanmıyordur. Fakat görünüş ve biçim itibarıyla hiç de adi durmuyor. Onun için New York'ta hemen herkes iyi giyinmiş. O elbiseleri gördükçe yanımda fazla para olmadığına çok acındım. Galiba burada biraz paradan sıkıntı çekeceğim. Verdikleri paradan hemen hiçbir şey artmıyor. Miss [Willis] bulduğu yüz doların da elliden fazlası harcandı. Zannederim şimdiden sonra o kadar masrafım olmaz ama ne de olsa kalan para sene sonuna kadar idare etmeyecek. Bakalım Allah kerim; elbet bir çare bulur diye oturuyorum Bugün Pazar Ann Arbor'a geldiğim bir hafta. Dersler zor geçecek gibi yalnız çok okunacak kitap veriyorlar. Bütün gün kütüphaneden çıkılmasa yine hepsi zamanında yetişmez. Sonra bir tez yazmam lâzım gelecek. Tez yazmak birkaç derse bedel. Her halde en çok ona üzüleceğim. Bir senede mezun olmam için fazla çalışmam lâzım geliyor. Kendisiyle konuştuğum profesör pek mümkün görmüyor ama beni tanımıyor. Ümit ediyorum ki biraz sonra fikrini değiştirir.

İlhan imtihanını geçti mi? Hepiniz nasılsınız? Enişte, çocuklar ve sen [...]. Hastalığın seni bu kadar sarstığını bilmiyordum. Geçmiş olsun. Sen yine şişmanlamaya bak. Sıhhatin yerinde olsun da ne olursa olsun. Bizim gelin hanım bildik mi? [?] Vakıa ağabeyimin Sümer Bank'a geçmesi kendisi için iyi ama eyer şimdi evlense idi annem Manisa'ya gelebilirdi. Doğrusu en çok onu düşünüyorum. Babamla ağabeyim ikinci derecede kalıyorlar.

Manisa'daki ahbaplara, Saki Beye iki, Mithat Bey, Nusret Bey ve Reşat beylere birer kart göndermiştim. Aldılar mı? Enişteme de Paris'ten ve New York'tan göndermiştim. Manisa'ya benim yerime kim geldi? Eski hayata başladınız mı? Hep tafsilatıyla yaz, olur mu? Satı Bey'de Amerika'ya gelince verilecek havadislerin vardı; ne oldu?

Uzun ve sık yaz. Derslere tam girince benim çok sık yazmaya vaktim olmayacak. Sen cevap beklemeden de arada yazıyor[sun] ansızın gelen mektup en zevkli oluyor. Mektuplardan hatırlarsın ya, saklayacaktık

unutma! Şimdi sana bunu teklif ettiğim zaman gözümün önüne geliyor. İzmir'e giderken otobüste idik, dağların arasından geçiyorduk.

Bir masal gibi...

Eniştemin senin ellerinden çocukların gözlerinden öperim.

Bütün ahbaplara, komşulara selamlar. [... ...] mektebe gidiyor mu?

Behice Sadık *(Latin harfleri ile)*

Bu adrese yazın

Behice Sadık Martha Look Building *(Latin harfleri ile)*

Ann Arbor, Michigan U.S.A *(Latin harfleri ile)*

***

Behice Boran

25 Nisan 1940

(Eski Türkçe el yazısı, transliterasyon: Emel Seyhan Atasoy)

Sevgili anneciğim

Mektubunu dün sabah aldım. Geçen sefer yazmakta gecikerek seni meraka düşürdüğümden dolayı müteessifim. Şimdiden sonra daha muntazam yazmaya dikkat ederim.

Benim hayatım geçen sefer yazdığım gibi geçiyor. Bu sabah meselâ lisede dersim vardı. Sonra Almanca dersine gittim. O Alman Madamla yine ders yapmaya başladık. Öğlende yemeğe ancak yetiştim.

Yemekten sonra bu mektubu yazıyorum. Biraz sonra vilâyete gideceğim. Bizim için bazı harita ve istatistikler hazırlıyorlardı. Onları sormaya.

Sonra şapkacıya uğrayacağım. Eski yazlık şapkalarımı yeniden şekle koyduruyorum. İki tanesine sekiz lira alıyorlar. Ben bu şapkaları yeni olarak daha az paraya almıştım. Vakit kalırsa sonra fakülteye gideceğim.

Bu akşam [Çınar?] lokantasında yemek var. İstanbul'daki Kolej hocalarından biri buraya gezmeye gelmiş. Buradaki kolejli kızlar onu yemeğe götürüyorlar. Ben de gelirim diye söz verdim ama galiba gitmeyeceğim. Zira okunacak kitaplar var. Yarın ve Pazar günü ayrı ayrı köylere gideceğiz. Cumartesi öğle yemeğine Berceste[5]'ye davetliyim. Elhasıl Pazartesi'ye kadar günler dolu.

Ağabeyimin parasız olmasını nasıl istersen öyle yap. Fakat parasız olunca sanmam o on liraya razı olsun. Bu aybaşında yine sana otuz beş lira gönderdim. Kömürün yirmi lirasını verdim. Yedi lirası kaldı. Kiracılar iyi aylığı vermişler. Bakalım bu ay nasıl olacak.

Kendini üzme, içini bir az geniş tut.

Cümlenize selam ve sevgiler ve hürmetler.

Behice *(Latin harfleri ile)*

***

Behice Boran

3 Ağustos 1950[6]

Sevgili Nevzatcığım,

Salı günü 8.50 de kalkan Erzurum Treni ile İstanbuldan hareket ettik ve dün saat 4 sularında Ankaraya geldik. Yolculuğumuz iyi geçti, bize iki kompartıman ayırmışlardı ve üçüncü mevki olmakla beraber yeni vagonlardan biri idi. Ben yataklıda rahat edemez ve uyuyamazken bu sefer uyudum ve başım bile ağrımadı.

---

[5] Berceste Anter Evrenol. Amerikan Kız Koleji'nden arkadaşı.

[6] Ankara Genel Cezaevi Kadınlar Kısmı'nda birinci tutukluluk dönemi. Mahire Boran ve Nevzat Hatko'nun yazdığı 2 Ağustos 1950 tarihli mektup ve pusula için *Behice Boran'ın Mektupları (I-II)* Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2013 sayfa 111 ve 156'ya bakınız (Kitap adı dipnotlarda "***a.g.e.***" olarak yinelenecek).

Arkadaşları askerî ceza evine, bizi de genel ceza evi kadınlar kısmına koydular. Buradaki odamız İstanbul ceza evindekinden iyi. Çiçekli ve ağaçlı bir bahçeye bakıyor. Ağaçlar arasından da cebeci tepeleri görünüyor. Cezaevi idaresinden ve bu kısımdaki kadın gardiyan Hayriye hanımdan gayet nazik muamele gördük. Gece iyi uyuduk ve sabah güzel bir kahvaltı ettik. Bu tafsilatı yazışım rahatımızın ve sıhhatimizin yerinde olduğuna sizi ikna etmek için. Çünkü siz kim bilir orada bizi ne üzgün tasavvur ediyorsunuzdur ve benim zaten bozuk olan sıhhatimin buna dayanamayacağını sanıyorsunuzdur. Halbuki ben sıhhat bakımından da, haleti ruhiye bakımından da gayet iyiyim. Buna inanmanızı istiyorum, sizi teselli için yazmıyorum. Annem bu satırları okusun ve benim için üzülmekten vaz geçsin. Muvakkar[7] hanım da çok iyi, doğrusu onun bu kadar metin ve sakin olabileceğini zannetmezdim. Yolda gelirken baktım, erkek arkadaşların da hepsinin neşesi yerinde idi. Hep beraber halk türküleri söyledik, Adnan bey[8] komik hikâyeler anlatarak hepimizi güldürdü.

Şimdi pratik işlere gelelim: bana aşağıdaki eşyayı en kısa zamanda gönderin:

1. İç çamaşırı, eskimiş olanları yenileyerek, gecelik, iki mendil.

2. Pamuk çorapı. Benim 2 çift vardı, annem tamir ediversin.

3. Evde giydiğim mavi emprime, vişne rengi viskon elbisem.

4. Lâcivert kostümlerim, yakası ve lekeleri temizlensin.

5. Yıkanabilen bluzlarım hepsi, 3 tanedir galiba.

6. Petü kare yün eteklik (yıkansın) ve yeşil yün ceket (beli söküktü annem diksin).

7. Eski pardösüm.

8. Bir takım yorgan, yatak çarşafı. Yastık kılıfı, havlu, bornoz.

9. Annem Manisadan getirdiği dokumayı sofra bezi yapsın, göndersin.

10. Tabak kurulamak, öteberi sarmak v.s. için temiz bezler.

---

[7] Muvakkar Güran, Barışseverler Kurucularından.

[8] Adnan Cemgil, Barışseverler Kurucularından, Genel Sekreter.

11. Yün, pembe yorgan. Geceleri battaniye kâfi gelmiyor.

Şimdi Muvakkar hanımı çağırdılar. Rasih bey[9] gelmiş. 50 lirayı ve elbiseleri aldım. Yukarıki listeden geri kalanları gönderirsiniz. Burada yemeğimizi kendimiz pişireceğimiz için tencere, çaydanlık v.s. de lâzım ama bunları Muvakkar hanımla konuştuktan sonra yazarım.

Bu iş, temyizile beraber hiç değilse birkaç ay sürer. Onun için bu eşyayı istiyorum.

Şimdi Muvakkar hanım kocasıyla görüşmekten geldi. Çaydanlık v.s. buradan temin edilecekmiş. Göndermeye lüzum kalmadı.

Oradaki işlere gelince: bence sen evi biran evvel tahliye et. Eşyaları halanın arka odasına koyup kendin de orada kalabilirsin. Annem de teyzemde kalabilir. Aylığımı alabilmen için de sana vekâletname mi vermek lâzım?

Anneme ayrıca yazmıyorum, bu mektup ikinize de. Benim en endişe ettiğim nokta annemin üzülmesidir.

Annemin ellerinden, senin gözlerinden öperim.

***

Behice Boran

14 Ağustos 1950

Genel Ceza Evi, Ankara

Sevgili Nevzatcığım,

Çok şükür bir mektubun gelebildi. Ben de şöyle bir on gün yazmıyacaktım ama annem merak eder diye yine kaleme sarıldım.

Bizim işin ne merkezde olduğunu burada biz de bilmiyoruz. O ilk sorgudan sonra bir daha çağrılmadık. Avukat için geldiğimizin ertesi günü bir istida verdik, fakat avukatın meselesi ancak muhakeme safhasında

[9] Rasih Güran.

bahis mevzuu olurmuş, halbuki geçen mektubumda yazdığım gibi iş henüz hazırlık tahkikatı safhasında.

İki üç gündür Muvakkar hanımla bir nezle, soğuk algınlığı geçirir gibi olduk. İlâç ve istirahatle çabuk önledik. Bugün ikimiz de iyiyiz. Odamızı temizlettik ve çamaşır yıkattık. Meydancı vazifesini gören bir köylü kadına kaba işlerimizi yaptırıyoruz. Birkaç hava bozdu, yağmur yağdı ve serinledi. Dün, bugün yine düzeldi. Benim kostümlerle bluzları ve bornozu ilk gelen birile gönderin. Bu ay sonunda Ankaraya dönüş başlar. Kapıya getirip bir tezkere ile eşyayı içeri gönderseler olur ve bunun için görüşme izni filan almaya lüzum yok. Onun için istediklerimi İstanbuldan Ankaraya dönen herhangi bir tanıdıkla gönderebilirsiniz, eğer fazla zahmet demezlerse...Yoksa posta ile gönderirsiniz.

Annemden işliyecek keten ve renkli [pamuk...] ve öteberi sarmaya ve toz almaya bezler istemiştim. Bunları da kostümlerle gönderirsiniz. Mamafi ayın sonuna kadar bir bekleyelim, bakalım.

Bu mektuba sabah başlamıştım. Öğlede annemin mektubu geldi, tabiî çok sevindim. Annemi ablam çağırmış ama bence şimdi Manisa'ya gitmesi münasip değil, orada büsbütün canı sıkılır.

Bu evin kirasından bir an evvel kurtulmak lâzım. Şimdilik müşterek birisi bulunursa iyi ama ben mümkün olacağını sanmıyorum. Benim aylıkta kesilirse ve birkaç ay kira üst üste binerse çok fena olur. Ben annemle burada konuştum, konuştuğumuz gibi bir ev baksın. Sen orada avukattan sor, bu gibi vaziyetlerde maaş ne olur? Bizde memurin kanunu da vardı, oradan kendin bak. Vaziyeti öğren de ben üniversiteye ona göre buradan müracaat ederim; öyle sanıyorum ki onlar bu aylığı göndermeyecekler.

Senin Ankaraya gelme meselesini pek anlayamadım. Sanki burada bir iş ihtimali varmış gibi yazıyorsun. Var mı? Devamlı ve iyi kazançlı bir iş olacaksa tekrar Ankaraya nakledilebilir tabiî, fakat öyle değilse boşuna masraf. Büro başkasına devir suretile hiç yürümez. Daha münasibi, senin büronun başında kalman ve mütemmim bir iş bulmandır. Görüşmek için Ankaraya gelmiye ise hiç lüzum yok. Bekliyelim vaziyet tavazzuh etsin. Hüküm yesek bile bizi burada bırakmazlar sanırım. Ailelerimiz İstanbul'da olduğu için belki oraya nakil de mümkün olur.

Şu Kore meselesi çıktığından beri gazeteleri topla. Buraya geldikten sonrakiler lâzım değil, 26 Temmuz ile 2 Ağustos arasındakileri, bilhassa

Yeni Sabah ile Hürriyeti, hatta yalnız bu ikisini topla bana gönder, taahhütlü olarak. Belki müdafaada lâzım olur. İhmal etme.

Kitap da istiyorum. İstanbul'dan getirdiklerim halâ kontrolden gelmedi. Annemin ellerinden, senin gözlerinden sevgilerle öperim.

Soranlara selam ve hürmetler.

***

Behice Boran

16 Ağustos 1950

Sevgili Anneciğim.

İki gün evvel senin, dün de Nevzat'ın bir mektubunu sevinçle aldım. Seninkini aldığım gün ben de Nevzata yazmıştım. Sizin mektuplarınız bana çabuk geliyor ama benimkiler biraz gecikiyor gibi. Bunu bildiğiniz için, neden çabuk cevap alamıyoruz diye merak etmezsiniz her halde...

Burada mektup almak mühim bir hadise oluyor âdeta... Yalnız mektubu alan değil, diğerleri de alan namına seviniyorlar. Senin mektubunla birlikte bizim Adnan beyden de bir tane gelmişti, biz de o sabah aşı için doktora çıkmıştık, dönüşte daha kapıdan girerken "müjde iki mektubun var" diye haber verdiler.

Pazar günü sizin Burhanlarda[10] olduğunuzu tahmin etmiştim. Muvakkar hanıma da söylemiş, beraberce Küçük Suyu tahayyül edip konuşmuştuk. Hava bir iki gün serinleyip bulutlandıktan ve biraz da yağmurdan sonra Pazar günü tekrar açmıştı. O günden beri güneşli ve sıcak devam ediyor.

Hava bulutlayınca yünlüler lâzım oldu. Onun için siz Muallâ hanımla kostümler, bluzlar ve yer tutmayan diğer istediklerimi gönderin. Yorgan şimdilik kalsın, onu da Eylülde gelecek birile gönderirsiniz. Eğer Muallâ hanım için fazla rahatsızlık olmazsa bu eşyayı bizdeki sepetlerden bir veya ikisiyle gönderin, kap kacak koymak için lâzım. İşlemelik keten

[10] Burhan Arpad.

almadınsan şimdilik dursun. Ben bir kuka ile tığ aldırdım, dantel öğrenmiye başladım.

Nevzatın gönderdiği kitaplar da geldi, teşekkür ederim. Nevzat Rasih beyle görüşsün, onların kiracıları çıkacakmış, daha doğrusu çıkarmak için uğraşıyorlarmış. Bizim için oraya taşınmak çok münasip olur. Rasih bey bu işin üzerine ciddiyetle düşünsün de çıkartsın. Karısı Muvakkar hanım da aynı fikirde. Bizim tarafımızdan kendisine söyleyin. Nevzat da bu ev işini umursamıyor ama sonra zor bir durumda kalacak. Tabiî benim buradan yazmamın hiçbir faydası yok, biliyorum, ama ben bir ikaz etmiş olayım.

Benim maaşım meselesini de ihmal etmesin avukattan öğrensin. Mevkufiyet halinde maaş tutuluyor gibi kalmış aklımda... fakat kanun ne diyor bilmiyorum.

İşte sana uzun bir mektup. Sorup arıyan bütün hısım, akraba ve ahbaba selam ve hürmetlerim. Senin ellerinden Nevzatın gözlerinden sevgilerle öperim anneciğim.

***

Behice Boran- Hatko

20 Ağustos 1950

Sevgili Nevzatcığım,

On altı tarihli annemle müşterek mektubunu aldım.

Ben de size iki gün ara ile iki mektup yazmıştım.

Şimdiye kadar haftada ikişer mektup yazdım ve böyle devam edeceğim.

Benden bizim işe dair tafsilat istiyorsun, halbuki biz de sizin gibi gazetelerde okuduğumuzdan daha fazlasını bilmiyoruz. On sekiz gündür yiyip içip yan yatıyoruz sanki mahkemesi olan biz değilmişiz gibi... belki bu hafta sorguya veya mahkemeye çağrılırız.

Sana buradaki hayatımızdan bahsetmedim galiba...Odamızın ferah olduğunu ve çiçekli bir bahçeye baktığını yazmıştım. Şu anda fıskiyeli havuzun su şakırtısı bana kadar geliyor; gündüzleri bu havuzda ördekler

yüzüyor, sıcak gecelerde de hapishane sakinlerinden biri köpeğile yıkanıyor. Her zaman içime ferahlık veren bu su sesi şimdi bana biraz alay eder gibi geliyor, zira üç gündür biz bu tarafta susuzluktan bunalıyoruz. Havuz, asri ceza evinin... Oranın su yolları ayrıymış. Bizim tarafındakinde tamirat varmış. Ancak sabaha karşı saat ikide üçte su geliyor. Dün gece saat bire kadar destileri dolduralım diye Muvakkar hanımla bekledik gelmedi. Bu gece destileri oda kapısının önüne koyduk, meydancı kadın [kalkıyor] dolduracak.

Bugün günlerden pazardı, görüşme günü... Öğleden sonra yataklara uzanmış kitap okuyorduk, odanın kapısı açıldı, şakalarıyla meşhur meydancı kadın: "Hadin, kalkın, sizi çağırıyolar" dedi. Biz inanmadık yattığımız yerden "Bırak şakayı, kabadayı, bize kim gelecek?" dedik. (Bu kadın bir tarla meselesinden kaynını karnından bıçaklayarak öldürmüş, bundan ötürü burada ona Kabadayı diyorlar). Meğerse söylediği şaka değil, doğru imiş. Cevdet Kudret beyle karısı gelmişler. İki kutu da Özen den kurabiye getirmişler. Onlar gittikten sonra bir güzel çay pişirdik ve kurabiyeleri, kadınlar kısmının küçük bahçesinde çayla yedik. Derken günün mühim hadisesi oldu: iki yeni tutuklu geldi!...

Bugüne kadar gardiyanla beraber sekiz kişi idik. Af'da hapishane boşalmış. Kalanlar yalnızlıktan şikâyetçi idiler. Kalabalık daha şenlikli imiş. Bundan evvel de iki kişi gelmişti ama onlar üçer beşer gün kalıp gittiler. Bu seferkiler uzun kalacak misafirler. İlk gelen on dört, on beş yaşlarında sabık bir besleme, şimdi dört beş kişilik bir gruba gözcülük ve daha bir takım hizmetler etmekten sanık. Onun gelişi pek sessiz sedasız oldu, âdeta tadı çıkmadı (zira her kapı vuruluşunda "yeni biri" diye heyecanla bekleniyordu). Geldiğinde biz bahçede idik. Merdivenlere oturdu ve yarım saat içinde gardiyana ve diğerlerine bütün hayat hikayesini anlatıverdi. Bu hikâye esas hatları itibarıyla evlâtlık kızların hep başına gelen mutat hadiselerden, fakat teferruatı enteresan. İkincisi, tam [...] şekilde geldi. Erkek gardiyan önceden kapıdan haber verdi, "Kabadayıyı siz şimdi görün," dedi, "iki adam vurmuş geliyor". Gele gele kara kuru, kalın kara kaşlı bir taze geldi, hafif çakır keyf. Bahçelievlerde hizmetçi imiş. "Çalışıyoruz, biraz hava alalım" demiş, pazarını geçirmiye Çiftliğe gitmiş, yarım kiloluk bir vodka içmiş. Derken üç "Yeni Doğan çakalı" ona tebelleş olmuş. O da "kendisini korumak" için çantasında daima taşıdığı küçük Bursa pıçağını çekmiş, çakallardan birini üç yerinden vurmuş, sonra elinde pıçağıyla jandarma karakoluna teslim olmuş. Kırmızı

ojeli ellerinde kanlar kurumuş, yıkamaya bile lüzum görmedi, oturdu yemeğini yedi.

Mektup uzadı. Kontrol edecekleri de yormamak lâzım. Sen bunları sakla ileride hapishane hatırası olur. Ben sana her seferinde buradaki hayattan notlar yazarım.

Telefonun uğurlu olsun. 250 lirayı nereden bulacaksın? İşler bu kadar mı düzeldi? Hayırlısı olsun.

Annem bize içi reçelli kurabiyeden çokça yapıp ilk gelenle yollasın. Burada hamur işi özlüyoruz.

Annemin ellerinden senin gözlerinden sevgilerle öperim. Halama hürmetlerim.

Behice Boran – Hatko

Daha 50 lira param var. Tevkif olunduğum zaman Reşat beyin[11] verdiği 50 lirayı burada kendisine iade ettim. Gönderdiğiniz yüz liradan da daha yarısı harcandı.

***

Behice Boran

15 Eylül 1950[12]

Çok Sevgili Nevzatcığım,

11 tarihli mektubunu dün aldım. Verdiğin iyi haberlere çok sevindim. Telefon uğurlu olsun, inşallah işlerin daha da iyi gider. Paranın kâğıdı geldi, bugün yarın alınacak.

---

[11] Mimar Reşat Sevinçsoy. Barışseverler kurucularından. Atatürk Kültür Merkezi yapımında İç Mimari Koordinatörü.

[12] 15 Eylül tarihli mektupla ilgili Mahire Boran'ın 19 Eylül 1950 tarihli mektubu için ***a.g.e.*** sayfa 112'ye bakınız.

Mektubundan anladığıma göre benim 8 Tarihli mektubumu almışsınız. [Bir] Eylülde yazıp ikisinde gönderdiğim elinize geçmemiş anlaşılan. Acıdım doğrusu, ... uzun bir mektuptu, mapusane hayatını anlatmıştım. 12 Eylülde de kısa bir mektup gönderdim. Aldıklarının tarihini bildir de hangisi gidiyor, hangisi gitmiyor bileyim. Çarşamba günü İstanbuldan Ankaraya iş için gelmiş iki ahbap ziyarete geldiler. O kadar memnun oldum ki Hem onları burada hiç beklemediğimden hoş bir sürpriz oldu. Bir sürü de nefis yiyecekler getirmişler. Böyle mapusluk kekâ... Fakat parası olmayan için çok zor.

Reçel nihayet geldi, yorgan halâ ortalarda yok. Madem bana getirmeyeceklerdi ne diye talip oldular, aldılar? Bunu anlamıyorum. Onlardan sonra kaç gelen oldu, yorgan çoktan elime gelmiş olacaktı. Ne ise... Reçele biraz tatlı kaynatarak ilave ettim. Güzel oldu. Annemin eline sağlık.

O bir [eylül] tarihli mektubumda bizim işe ait gazeteleri veya küpürleri istemiştim. Benim kanaatim iş muhakeme safhasına intikal edecek. Muhakemenin çok uzun süreceğini de sanmadığım için gazeteleri bir an önce istiyorum. Müdafaa için lâzım olabilir.

İkinizi de çok özlemiye başladım. Geçen mektup resimlerinizi istemiştim. Hani senin burada iken matbuattan bir [resimaje] aldığın küçük fotograflar vardı? Onlardan bir tane. Annemin de her halde bir vesika fotoğrafı olsun vardır. Bunları kendim kadar mapusane arkadaşları için de istiyorum. Rasih bey kendisile Bakinin fotoğraflarını yolladı. Şimdi buradakilere sen de merak oldun zahir. Geçenlerde mektup yazarken biri başıma gelmiş, "fotoğraf istesene" deyip duruyordu.

Görüşmeler, hele böyle sürprizlileri, çok hoş oluyor. Fakat sonra insanın içine bir gariplik çöküyor. Dışarıda bıraktığımız hayat bütün teferruatıyla canlanıyor ve olduğundan çok daha güzel görünüyor. Meselâ az önce kovuş arkadaşlarından biri kaymaklı dondurma sayıkladı. Sanki sahiden gideceklermiş gibi nerenin dondurması iyi olduğu konuşuldu. Benim gözlerimin önüne "Kasato" ve "Frigo" işaretli pastacı dükkânlarıyla Beyoğlu caddesi, bilhassa Haylayf civarı canlandı. Halbuki aslında Beyoğlunu ve kalabalığını bilirsin sevmem.

Behiye hanım[13] anneme selam söylüyor. Beni görmiye geldiği zaman o da telde kocasıyla görüşüyordu, annemle de görüşmüşlerdi. Gardiyan

[13] Behiye, Melahat, Kabadayı, Delikız-Mediha , Fatma, Hikmet ... aynı koğuşta kaldıkları adli tutuklu ve hükümlüler.

Zeynep hanım da selam söylüyor ellerinden öpüyor. Bunu duyan diğer arkadaşlar da selâmlarını yazmam da israr ettiler. Şimdi asker mektubu gibi selâmları yazayım da gelecek mektubumda da bunların kimler olduğunu yazarım. Melehât hanım, Kabadayı selâm ederler. "Deli Kız da selâm eder" diye yaz diyerek Mediha yalvarıyor. Fatma hanım, Hikmet de selâm eder.

Muvakkar hanım selamlarını yolluyor. Ben de annemin ve senin gözlerinizden ve yanaklarınızdan defalarla öperim.

***

Behice Boran

18 Eylül 1950[14]

Sevgili Anneciğim,

On dört tarihli mektuplarınızı on altısında aldım, çok sevindim. Sık mektup almak çok iyi oluyor. Ondan evvelki üç dört hafta hep hafta [da] bir mektup almıştım ve bundan şikâyetçi idim.

Bir haftaya yakın bir zamandır burada çok sıcak günler geçiriyoruz. Ağustosta bu kadar sıcak olmamıştı. Bu sıcak havada ben şiddetli bir nezle oldum. Bugün hemen hiç yataktan çıkmadım yattım, akşam üstü nezlem hafifledi. Şimdi gece, yatakta bu mektubu yazıyorum. Pencere ardına kadar açık olduğu halde hiç serinlik gelmiyor.

Bu yaz Niyazi[15] bir nezle hapından bahsediyordu, kendisi geçen kış almış, hiç nezle olmamış. Adını söylemişti ama şimdi hatırlayamıyorum. Nevzat kendisinden sorsun öğrensin. Ben geçen kış çok nezle olmuştum, bu sene şimdiden başladığına göre daha da fena olacak demek. O ilaçlardan ben de alayım diyorum.

Biz halâ beklemekle vakit geçiriyoruz. Her halde artık bayramdan sonra çağıracaklar. Niye bu kadar uzuyor anlıyamıyorum. Bizim tuttuğumuz

---

[14] 18 Eylül tarihli mektubuyla ilgili Mahire Boran ve Nevzat Hatko'nun 23 Eylül 1950 tarihli mektupları için ***a.g.e.*** sayfa 113 ve 157'ye bakınız.

[15] Niyazi Berkes.

avukatı mahkeme kabul etmiyor. Askerî muhakeme usulünde bu varmış. Şimdi yeni bir avukat tutmak veya avukatsız muhakeme edilmek icap edecek.

Geçen mektubumda Nevzattan gazeteleri istemiştim. İhmal etmesin.

Yorgan nihayet evelsi gün geldi. İki gecedir o kadar rahat yatıyorum ki... Bilirsin benim yüne karşı hassasiyetim vardır, çarşafa rağmen yün battaniye batıyordu. Durup durup, yorganın geldiğine o kadar sevindim ki buradakiler halime hep güldüler.

Anneciğim, sana bazı işler söylesem yapar mısın? Birisi örgü işi. Şu geçen kış Manisadan hediye gönderdiğiniz sarı yün bluzu söksende yeniden kolu ekli olarak örsen. Japone biçim sevmedim, hem de beden çok bol ve çok uzun. Benim evdeki pembe bluza göre yapabilirsin. Boyu ondan iki üç parmak uzun ve bedeni az bir şey bol olsun.

İkincisi Nevzadın eski yazlık gri pantolonunu bana göre yapsan. İki yandan düğmeli olsun. Yalnız yanımda mezüre olmadığı için ölçüleri veremiyeceğim. Onun da bir çaresine bakar ileride bildiririm. Hüküm giyersek kışın hapisanede sıcak tutar, rahat olur. Çıkarsak, evde de iş yaparken yine çok işe yarar.

Bir de hatırıma gelmişken yazayım: Sen Yeni İstanbulun kuponlarını topluyor musun? İki seri kuponu var. İkisini de toplasan kuralara iştirâk etsen. Şimdiye kadar toplamadınsa gazetenin bütün koleksiyonları Nevzat ta var. Gazeteleri eve getirsin kes. Biz de burada Yeni İstanbul alıyoruz da oradan aklıma geldi.

Bak ben yazacak ne çok şey buluyorum. Siz hep havadis yok diyorsunuz. İkinizin de yanaklarından ve gözlerinizden öperim.

Behice

***

Behice Boran

22 Eylül 1950[16]

Çok sevgili Nevzatcığım,

Evelsi gün 17 tarihli, dün de 20 tarihli mektuplarını aldım, çok sevindim. Annemin mektubu ile resimler daha gelmedi. Sen de aldığın mektupların tarihini yazsan iyi olur.

Bugün arife. Dün ve bugün hep annemin bayram hazırlığı gözümün önünde. Biz de dün çamaşır yıkattık, yatak çarşaflarını değiştirdik ve akşamüzeri kendimiz de yıkandık. Bugün de tahtalar siliniyor. Silme işine iştirâk etmeyenler 50 şer kuruş veriyor. Ben alelacele şu mektubu yazıyorum öğleden evel yukarıya gitsin, kontrolden bugün geçsin diye.

Pencere meselesinden de sizin nasıl haberiniz oldu. Avukatla Nazifenin[17] geldiği gün, müdür beyin odasında, görüşülmüştü. Gelip size söylemeleri yersiz bir hareket. Lüzumsuz yere annem üzülmüştür. Haftayı geçti, biz o odadan çıktık. Şimdi iki pencereli daha büyük bir odadayız. Sabah güneşi yatağımın içine doğuyor. Pencerelerden biri dış bahçeye, diğeri de iç bahçeye bakıyor. Hasılı çok ferah bir oda. Yalnız bu odada dört kişiyiz. Behiye hanımla Fatma hanım oda komşumuz. Behiye hanımı annem görmüştü. Fatma hanım yakın köylerden, zengince, sessiz sedasız iyi bir kadıncağız.

Bir yaralama hadisesinden burada. Kendisi iftira diyor ve öyleye de benziyor. Hapisane hayatına bir türlü alışamıyor, bütün gün [içten içe] üzülüp ağlıyor.

Benim nezlem hala geçmedi. Sen Niyaziden kendisinin aldığı nezle ilâcını sor ve bana yaz. Ankaraya gelme ihtimaline çok sevindim, fakat şimdi masrafımız çok. Daha kışlık odun kömür de alınacak, onun için Ankaraya geleceğim diye başın dara girmesin. Mümkünse gel. Her ikinizi de çok göreceğim geldi.

---

[16] 22 Eylül tarihli mektubuyla ilgili Nevzat Hatko'nun 25 Eylül 1950 tarihli mektubu için ***a.g.e.*** sayfa 157'ye bakınız.

[17] Nazife Cemgil.

Annem halana mutlaka gitsin. Şimdiye kadar gitmediği ayıp olmuş. Ben anneme[18] yazmayı düşündüm, onun için adres istedim ama sonra yine tereddüde düştüm. Bu hadiseyi nasıl karşıladığını bilmiyorum. Kendisi de okuma bilmediğine göre bir başkasına okutacak. Belki hapisaneden mektup almak ağrına gider diye yazmadım.

Annemin ve senin bayramınızı tebrik eder gözlerinizden ve yanaklarınızdan sevgilerle öperim.

Eşe dosta ve akrabaya selâm ve hürmetler. Halanın ellerinden öperim.

***

Behice Boran

26 Eylül 1950

Çok sevgili anneciğim,

Arife günü mektubunu ve fotografları sevinçle aldım. O sabah ben de Nevzada bir mektup göndermiştim. Bayram günleri idare kapalı olduğundan, nasıl olsa bekler diye yazmadım. Şimdi gece, yarın sabah bunu yollayacağım.

Benim bayram hep nezle ile geçti. Arifeden bir gün evel yıkanmıştım, üsteledi. Nihayet yatağa girmeye mecbur oldum. Üç gün yattım da ancak iyileşebildim. Bugün ayağa kalktım.

Bu nezle o kadar uzun sürdü ki artık herkes müdahele etmiye başladı. Muvakkar hanım hiçbir iş yaptırmadığından mada "hırkanı giy" "kolunu yorgandan çıkarma" gibi her şeyime göz kulak oldu. Diğerleri de öyle "ay kalktın, ay kapı açık kaldı, ay şöyle, ay böyle" mütemadiyen karıştılar. Şu satırları yazarken bile Muvakkar hanım söyleniyor. Böyle de olmasaydı belki benim nezle iki hafta daha sürerdi. Benim nezlem daima ağır olurdu ama bu seferki gibisini hatırlamıyorum.

Sizin bayram nasıl geçti? Teyzemden ve ablamdan bir haber yok mu? Metinin Sabiha ile evleneceğine memnun oldum.

---

[18] İsmet Hatko, Nevzat Hatko'nun annesi.

Fazla tanımıyorum ama Sabiha iyi bir kız gibi geliyor bana.

Nevzat gazeteleri göndersin artık. Bundan evel gönderdiği küpürü aldım.

Burada hava yaz gibi sıcak gidiyor ve çok kurak. Gazetenin yazdığına göre daha bir ay yağmur yağmazsa Ankaranın büsbütün susuz kalması ihtimali varmış. Buranın su tertibatı da o kadar tuhaf ki, şimdi dışarıdaki havuzun fıskıyesi şarıl şarıl akarken içerideki muslukta damla su yok.

Bayramdan evel üç gün sıra ile mektup aldım, pek hoşuma gitti. Sık yazmakta devam edin. Artık İstanbulu ve evi özlemiye başladım. Hele bugün hep sizinle beraberdim.

Senin ellerinden Nevzadın gözlerinden defalarla öperim, sevgili anneciğim.

***

Behice Boran

14 Ekim 1950

Çok sevgili anneciğim,

Uzun mektubunu dün aldım, sevindim. Şimdi Cumartesi sabahı, idare kapanmadan bu mektubu yetiştireyim diye alelacele yazıyorum.

Gönderdiğiniz emanetleri halâ almadım, nezle ilâcı da keza... Böyle göndeririz, götürürüz diye alıp da getirmeyenlere bir kızıyorum ki... Her görüşme günü bekliyorum. Nevzat evelâ Pazara alırsın diye yazmıştı, sonra Çarşambaya diye yazdı, halbuki kimsecikler gelmedi. Bir daha birisile bir şey gönderirken emaneti bana vaktinde getirip getirmiyeceğini sorun. Yorganı da nihayet ricam üzerine Ruhi[19] getirmişti.

Sen benim mektubumdan boşuna alınmışsın.

[19] Ruhi Su.

Nevzat senin Bayramda çok üzüldüğünü, Güler[20]'e mülayim cevap verdiğini ve evde yalnız olduğundan belki sıkıldığını, bu sebeplerle belki Manisaya gitmek isteyeceğini, bu taktirde ne yapmak lâzım geldiğini yazmıştı. Nitekim ondan sonraki mektuplarında da Bayram günlerile birlikte mahzun halinin de geçtiğini, yine ruh halinin düzeldiğini yazdı. Ben bilhassa senin vaziyetini merak ettiğim için Nevzat'tan soruyorum, o da bana senin hakkında "rapor veriyor". Mesele bundan ibaret.

Sen kışlıklarını Manisadan getirt, havalar soğudu. Ev sahibinin kirayı 50 liraya indirmiyeceği bes belliydi. Bana öyle geliyor ki Nevzadın bu evden çıkmaya niyeti yok. Eğer öyle ise açıkça söylesin de sen de boşuna ev arayıp yorulma. Yok çıkma niyeti ciddî ise, o taktirde daha az konforlu bir yere de taşınabilir ve ben kendi hesabıma sayfiyemsi bir semti tercih ederim (şehre çok uzak olmamak şartıyla). Tecrübe gösterdi ki yazın şehir içi çekilmiyor.

Nevzat hakkında yazdıklarına çok memnun oldum. Örneklik ev erkeği desene... Sana yorucu oluyordur ama ben arkadaşlarını eve getirmesine de memnun oluyorum. Sen de hiç değilse yalnız kalmamış oluyorsun.

İki defa para istedim yazdım. Eğer henüz göndermedinizse bu mektubu alır almaz elinizde ne varsa telgraf havalesiyle gönderin. Nezle ilâcını da istiyorum.

Her ikinizin gözlerinden ve yanaklarından sevgilerle çok çok öperim.

***

[20] Güler (Ural) Gedik, yeğeni.

Behice Boran

17 Ekim 1950[21]

Çok sevgili anneciğim,

14 tarihli uzun mektubunu dün aldım. Cumartesi günü de Nazife gelmişti, ondan da iyilik haberlerini alarak sevinmiştim. "annen şayanı tebrik kadın" diyor. Böyle olmak lâzım. Zaten doğrusunu istersen hapislik, sanıldığı gibi zor bir şey değil. Benim yegâne üzüntüm sizlerdi, sizlerin de iyi olduğunu öğrenince hiçbir endişem kalmadı. Nevzat da iyimiş, işleri de, kendisi de...Gezip tozuyormuş, Allah versin. Bu fırsat bir daha ele geçmez. Bugünlerde futbol, güreş, boks, atletizm maçları ve müsabakaları da bol. Geceleri radyoda dinlemekten senin de kafan şişiyor mu?

Mantoyu, pantolonu, eşarpları, eldiveni ve nefis kurabiyeleri aldım, fakat nezle ilâcı çıkmadı. Pantolon hokka gibi tam geldi. İyi ki beli benim yazdığım ölçüden bol olmuş. Yün fanila filan geyince senin yaptığın tam geldi. Kahve rengi yelekle fanila da emanetler arasında idi. Ketenleri ve iplikleri de beğendim. Yalnız onların işlenmesi şimdilik kalacak. Yeni bir tenteye başlamıştım, onu bitireceğim. Sonra senden pempe lizözü söküp göndermeni istemiştim. Bu arada yün örmeyi de denedim, ilk elime aldığım sıradan gayet düzgün ördüm, arkadaşlar şaştılar.

Mitil yorganı yeniden diktirdiğine pek memnun oldum. Ben de niyet etmiş, fakat elim değmemişti. Nevzadın yorganını küçültmek istiyorum. İkimize bir çift yorgan yaptırmak istiyordum. Fakat bu işler için senin masrafa girmene katiyen razı değilim. Nevzat versin. Aksi taktirde yapma.

Ben senin bana elli lira göndermek vaadini hatırlamıyorum bile... Nevzadın gönderdikleri bana bol bol yetiyor. Fanila gibi eksiklerimi de ben buradan tamamlarım. Nevzat daha da fazla para göndereceğini yazıyor, o zaman kışlık gecelik filan yapacağım. Havalar soğuyunca ayaklarım

[21] 17 Ekim tarihli mektubuyla ilgili Mahire Boran ve Nevzat Hatko'nun 25 Ekim 1950 tarihli mektupları için ***a.g.e.*** sayfa 115 ve 160'a bakınız.

üşüdü, bir pantufla aldırdım, iki de kalın çorap. (Yorgan bahsinde daha yazacaklarım var, bir daha sefere...)

Üniversiteye istidayı verdim. Ruhi de mutemedim olacak. O parayı alırsam avukata borcumu ödeyeceğim. Siz odun kömür aldınız mı? Manisadan kışlıklarını getirtmek için yazdın mı? İhmal etme. Yolcu beklemesinler, posta ile göndersinler.

Bizim tahkikatın süratle intacı[22] için istida da verdik ama yine hiç tındıkları yok. Bu gidişle bizim mahkeme senede sürer.

Ellerinden ve yanaklarından hasretle öperim. Oda arkadaşlarımdan selamlar.

Behice Boran

Sevgili Nevzatcığım,

Gönderdiğin paraya teşekkürler, henüz kâğıdı daha gelmedi. Elin değer de biraz daha fazla gönderirsen üst baş eksiklerimi de tamamlarım. Bu gönderdiğin günlük geçim masrafları için bol bol geliyor. Nazifeye, annemi Ankaraya göndermekten bahsetmişsin. Hiç lüzumu yok. Senin gelmemen için yazdığım mülâhazalar onun için de varit. Evin ve kendinizin eksiklerinizi tamamlayın, daha doğru olur.

Gözlerinden öperim.

***

[22] Bir işi bitirme, sonlandırma.

Behice Boran

2 Kasım 1950

Sevgili Nevzatcığım,

27 tarihli mektubunu aldım. Aynı gün ben de sana ve anneme yazmıştım. Anneme bir de 23 ünde yazmıştım. Bu hafta sonu mektup yazmaya eli değmedi galiba, veya bu işi sana bıraktı.

Çok çalıştığından ve yorulduğundan şüphe etmiyorum. Malûm ya ben de mecmuacılık etmiştim, 1400 sirkülerin hazırlanıp yollanması ne demek olduğunu bilirim. Daktiloda yazı yazmanın yorgunluğunu da bilirim, kendim az mı yazdım? Bu bakımdan, senin gösterdiğin enerji, sebat ve teşebbüs kabiliyeti bakımından çok memnunum, âdeta gurur duyuyorum.

Ama sen benim yazdıklarımı iyi okumuyorsun galiba ve kendi yazdıklarını da iyi hatırlamıyorsun. Burada sözü uzatacak değilim. Yalnız şuna işaret edeyim ki [vakit] meselesidir. Vakit bulup bulamamak meselesi, işlerimizi bizim için taşıdıkları ehemmiyet ve kıymete göre bir sıraya koymak, bazılarını ön plana alıp, diğerlerini arka plana bırakmak meselesidir. Ve "matlup[23]" veya "zaruret" hasıl olup olmadığı da tarife, şahsın görüşüne bağlı bir şeydir. Sence "matlup hasıl" olduğuna ve "zaruret hasıl olursa" buraya da geleceğine göre mesele yok. Bana teşekkür etmek düşer her halde...

Henüz elimize gelmediyse de duruşma için tebligat askerî mahkemeden çıkmış. Yakında başlayacak anlaşılan. Senin gönderdiğin gazeteleri tetkik etmemiştim, dün başladım. Tahkikat safhası üç aydan fazla sürdü, muhakeme safhası da hiç değilse bir o kadar sürerse kışı burada geçireceğiz demek. Sen İngilizce tercümeler için devamlı bir mütercim bulmalısın. Rasih bey İstanbula dönecek, İngilizceden Türkçeye olanları o yapabilir ama İngilizceye olan tercümeler için hep Minaya[24] yüklenmek

[23] Yarar, istenilen, aranılan, alacak.

[24] Minâ Urgan.

doğru değil. Dostluk hatırı için bu iş devamlı olarak yapılmaz. Meğer ki ücretli tercüme üzerinde anlaşın.

Nezle ilâcını son Pazar günü aldım. Bu bir aşı olduğuna göre nezleli iken almak doğru olur mu bilemiyorum. Nezle bana iyice yerleşti, hiç geçmiyor.

Annenden ne haber? Kışa geliyor mu?

Bende de yazılacak havadis yok. Gözlerinden öperim. Anneme ayrıca yazacağım.

Eşe dosta çok selâmlar.

***

Behice Boran

3 Kasım 1950

Çok sevgili anneciğim,

Senden bu hafta mektup çıkmadı. Galiba biraz da Nevzat yazsın dedin. Ben sana geçen hafta iki mektup yazdım. Borcunu ödemen lâzım. Nevzattan Salı günü mektup aldım ama senden de ayrıca isterim.

Gönderdiğin yünü ve simitleri sevinçle aldım. Simitler bitti bile. Tereyağı ve balla pek güzel yendi. Ne yaparsın? Can besliyoruz. Oda arkadaşımız Fatma hanıma her hafta köyden taze tereyağı geliyor. Biz de yarımşar kilo alıyoruz. Geçen hafta reçelimiz bitti, bir kilo bal aldırdık. Muvakkar hanım da ben de bir hayli kilo kazandık. Biz şişmanlıyoruz diye eseflendikçe buradakiler şaşıyor, çünkü onlara göre şişmanlık pek makbul. Evelce biz bahçede yürür ve beden hareketleri yapardık. Ben nezle olalı onu da bıraktık. Başka bir eğlence, gezme filan olmayınca boğazımıza düştük. Yemeklerden mada fındık, fıstık, şekerleme, senin gönderdiğin kurabiyeler, geceleri çayla kestane ve nar... Nevzadın kulakları çınlasın !

Yünü de hemen örmeye başladım. Elimdeki dantel daha bitmemişti ama yüne merak sardım. Oldukça da süratli ilerliyordu. Fakat iki gündür mu-

hakememiz için gazeteleri tetkike başladım. Dün iddianameyi tebliğ ettiler. Muhtevası çok sudan . Hani gûya hariçle irtibat filân tespit etmişlerdi? Mevcut olmayan şeyi tabiî ki tesbit edemezlerdi fakat belli ki bunun üzerinde pek durmuşlar. Delil v.s. olmayınca bu sefer benzetme yoluile ithama kalkmışlar. Dışardaki barış teşekkülleri ve hareketile "ad ve gaye" de benzerlik varmış. İddianamenin ikinci kısmı uzun uzun bu noktanın üzerinde duruyor. Madde 161[25] inci madde olmasaydı ve askerî mahkemede olmasaydı beraat muhakkak derdim. Fakat 161 inci madde o kadar müphem ve tefsire elverişli ki askerî mahkemede de üç yargıçtan ancak biri meslekten hâkim diğer ikisi ordu subaylarından. Bu vaziyette ben mahkûmiyeti kati gibi sayıyorum.

Bu işte ne olduysa sana oldu. Biliyorum ki sen bu vaziyete benden ve Nevzattan çok daha fazla üzülüyorsun. Halbuki düşünmelisin ki yazı ve fikir hayatına atılanların başına gelen şeylerdendir mapusluk Bugünkü gazete yazarlarının bile meşhurlarından kaç tanesi girip çıkmıştır. Fikir uğrunda hapse girmekte bir şerefsizlik yok, bilâkis... Ve sıhhatte ve sağ olduktan sonra mahkûmiyetler de sona erer ve kapanan kapılar bir gün olur açılır. Yalnız ablamların sana karşı takındıkları tavrı af edemiyorum ve buna senin bakımından çok müteessirim. Ben yazmayı düşünüyorum ama seninle bile mektuplaşmadıklarına göre benden mektup almayı hiç istemezler diye yazmıyorum.

İşte böyle anneciğim. Ben çok iyiyim. Yegâne kaygım sensin. Sen evde yalnız kalıyorsun diye Nevzatta çok üzülüyor anlaşılan, fakat tabiî onun tek başına işleri yürütmesi çok zaman alıyor. Halbuki sen benimle otururken de, evlenmeden evvel, evde bütün gün yalnız kalırdın. Onun için alışkınsın değil mi?

---

[25] TCK (eski) 161. Madde: Harb esnasında ammenin telaş ve heyecanını mucip olacak veya halkın maneviyatını kıracak veya düşman karşısında memleketin mukavemetini azaltacak şekilde asılsız mübalağalı veya maksadı mahsusa müstenit havadis yayan veya nakleden veya milli menfaatlere zarar verecek herhangi bir faaliyette bulunan kimse beş seneden aşağı olmamak üzere ağır hapis cezasıyla cezalandırılır.

Ne yapalım bu günlerde geçer unutulur.

İkinizin de gözlerinden sevgilerle öperim.

Behice

***

Behice Boran

9 Kasım 1950

Sevgili Nevzatcığım,

4 tarihli mektubunu aldım, ben de sana 2 Kasımda yazmıştım, yani sen de bana onun cevabını borçlusun.

Bizim mahkeme ayın on beşinde. Evelki gün gittik dosyayı tetkik ettik.

Bugün iddianameyi cevaplandırma işine başlıyacağım. Esas noktaları tespit ettim, şimdi yazmaya koyulacağım. Anneme yazdığım mektupta senden gazeteler istemiştim. İnşallah ihmal etmemiş, hemen göndermişsin? Senin büroda Y. İstanbul gazetelerinin koleksiyonu vardır. Temmuz sonlarındaki nüshalara bir bak. Dışişleri bakanının France Prese muhabirine bir demeci olacak, hatırımda kaldığına göre iç sahifelerde idi. Eğer gönderdiğin gazeteler arasında o nüsha yoksa, onu da gönder. Çünkü iddianamede bu noktada bahis mevzuu oluyor.

Avukat hakkında halâ bir cevap gelmedi. Anlaşılan duruşmaya avukatsız gireceğiz.

Diğer arkadaşlar arasında zaten iki avukat var ve gerekli kanunları da getirtmişlerdi. Benim elimde tabiî hukukî hiçbir kolaylık yok. Artık kendi aklımın erdiği kadar bir şeyler hazırlıyorum.

Kasım "aylığımı" yakında göndereceğine memnun oldum. Henüz elimde para var ama sen gönderip buradan alıncaya kadar anca olur. Biz burada yalnız Salı günleri para alabiliyoruz. Senin göndereceğin para önümüzdeki salıya yetişmez, fakat ayın 21 inci Salı gününe yetiştir olur mu? Benim o gün parayı alabilmem için havalenin birkaç gün önceden

gelmiş olması lâzım. Şimdiye kadar hep kendim kazanmaya alışmış olduğumdan şimdi böyle para istemek bana bir tuhaf geliyor, istediğim kimse sen olsan bile... İstanbul'da tutuk olsaydık, senin tercümeleri yine yapabilirdim.

Şimdilik bu kadar. Senin gözlerinden annemin ellerinden öperim.

Behice Boran

Gazeteleri bir daha yazıyorum, belki geçen mektup eline geçmedi ise:

24 Temmuz tarihli Milliyet

24 ilâ 1 Ağustos Vakit

24 - 27 Temmuz Yeni İstanbul

***

Behice Boran

13 Kasım 1950

Sevgili anneciğim ve Nevzatcığım,

Bugünlerde fazla meşgul olduğumdan İkinize müşterek yazıyorum. Üç gündür müdafaanın üzerinde çalışıyorum. Büyük kısmı yazıldı ve temize çekildi. Bugün kalanını da tamamlayacağım. Öbür gün de mahkeme. Avukat Saffet bey[26] de red edildi.

Bu vaziyette hiç müdafaa yapmıyayım diye düşündüm, fakat sonra yine kendi aklımın erdiği kadar bir şeyler söylemiye karar verdim. Hazırladıktan sonra da fena olmadı, kuvvetli bir müdafaa oldu sanırım.

Siz herhalde benim namıma üzülüp duruyorsunuzdur. Halbuki ben manen de, maddeten gayet iyiyim. İçimde en küçük bir heyecan yok. Gündüzleri çalışıyorum, geceleri deliksiz, rahat uyuyorum. Neşeli rüyalarda

[26] Avukat Saffet Nezihi Bölükbaşı, Ankara Barosu.

görüyorum da sanki sinemaya gitmiş gibi oluyorum. Hani hatırlar mısın anne? Mektepte iken ben imtihan zamanlarını çok severdim, bir değişiklik oluyor derdim. Şimdi üç buçuk ay kapandıktan sonra mahkemeye çıkmak ta bana öyle geliyor.

Senin iki, Nevzadın bir mektubunu aldım. Ben de size ayın 7 ve 9 unda yazmıştım. Mahkemeden çıkar çıkmaz yine yazarım. Nevzat'tan birkaç gazete daha istemiştim. İnşallah göndermiştir de bugün öğle de veya akşama alırım.

Şimdilik bu kadar. İkinizin de gözlerinden ve yanaklarınızdan hasretle öperim. Beni hiç merak etmeyin, cidden iyiyim.

***

Behice Boran

30 Kasım 1950[27]

Sevgili Nevzatcığım,

Annemin ve senin mektuplarınızı sevinçle aldım. Fakat para havalesi maalesef halâ gelmedi. Havaleden sonra gönderdiğini yazdığın Gerçek Gazetesi geleli üç gün olduğu halde Telgrafla olan havale nasıl gecikiyor anlamıyorum. Sen hangi postaneden verdinse hemen git sor. Muvakkar hanım olmasaydı bu hafta parasız kalacaktım. Geçen ay da benim havale gecikmişti. Gönderirken bu gecikmeleri hesaplayarak erkence göndermek lâzım. Elinde toplu para bulunmazsa bir kısmını gönder ama mutlaka erken gönder, bir daha böyle bir vaziyet tekerrür etmesin. Ben parayı ayın 21 ne istemiştim, halbuki önümüzdeki Salı -ancak Salı günleri para alabiliyoruz- Aralığın 5'i olacak. Havalenin arkasını derhal ara ki bu Salı'ya elime geçsin.

[27] Birinci tutukluluk dönemi sona ermesi ile ilgili Nevzat Hatko'ya yazdığı 24 Aralık 1950 tarihli açıklamalı mektup için ***a.g.e.*** sayfa 161'e bakınız.

İki gündür Ankarada kar var. Gıcır gıcır parlak bir gün. İnsanın dışarı, bir yürüyüşe çıkması geliyor. Mamafi ben yine nezleyim. Serbest de olsaydım yürüyüşe çıkamazdım. Binamız iyi ısınıyor. Duvarlar çok kalın olduğu için olacak.

Mahkemenin tafsilatını Rasih beyden öğrenmişsinizdir. Evden alınan evrakın tetkiki için duruşma Aralık ayının 6 sına kaldı.

Senin yazdıklarını Fatma hanıma okudum. "Eh hele erkekliğini gösterdi" dedi "ilkin selâm yaz, sonra bunu da böylece yaz". Bu son mektubunu keyifli bir anında yazmışsın galiba, okurken bir hayli güldük. Çıkınca ben de yazıhanede çalışmak niyetindeyim. Sabahları evde kendi sahamda, öğleden sonra yazıhanede tercüme işlerinde. Benim iki sene evvel Amerikada neşrettiğim o makale bir hayli muvaffakiyet kazanmış.

Sosyoloji nazariyesi derslerinde okunması mecburî tutulan bibliyografya ya dahil ediliyormuş. Halbuki benim bu sahada da söyliyecek sözüm var. Onları da yazıp göndermeli.

Şimdilik bu kadar. Annemin ve senin sevgilerle gözlerinizden öperim.

Behice Boran

Muvakkar hanım ve diğer oda arkadaşları her ikinize selam ediyorlar.

***

Behice Boran

4 - 5 Aralık 1950[28]

Çok sevgili anneciğim,

2 tarihli mektubunu bugün sevinçle aldım. Maalesef para havalesi halâ gelmedi. Nevzat "Müdüriyetten bir sor" diye yazmış. Sordura sordura

[28] Birinci tutukluluk döneminin sona ermesi ile ilgili Mahire Boran'a yazdığı 24 Aralık 1950 tarihli açıklamalı mektup için ***a.g.e.*** sayfa 117'ye bakınız.

artık usanç geldi. Rasih beyin gönderdiği adî havale iki günde geldi, 28 inde vermiş 30 unda buraya vardı. Benimki telgraf havalesi olduğu halde on beş günde gelmeyişi rezalet. Nevzat P.T.T. müdürlüğüne şikâyet etsin. Telgraf havalesi diye bir de kaç misli fazla ücret alıyorlar. Havale numarasını filân bana da yazsın da buranın mutemedi de buranın postanesinden bir sorsun.

Bizim mahkeme öbürsü gün . Bugün yıkandım, yatak çarşaflarını da değiştirdim. Temizlik insana neşe veriyor ama burada pek temiz olabilmek te mümkün olmuyor. Havalar soğuyalı su ısıtıp her hafta yıkanamıyoruz. Hapisanenin büyük bir hamamı var ama o da şimdiye kadar henüz bir kerecik yandı.

Şimdi gece bu mektubu yazıyorum. Biz artık akşamları yemeği kaldırdık, çay içiyoruz. Bizden görerek oda arkadaşları ve gardiyan hanımlar da akşam çayına dadandılar. Eş dost da tatlı, bal gibi güzel yiyecekleri eksik etmiyorlar. Bazan "biz burada iyi yemeklere pek alıştık, çıkınca arayacağız" diyoruz. Baklavalar, sarı burmalar, kestane şekerlemeleri, çikolatalar birbiri arkasına geliyor. Hele fondanları !.. artık beğenmez olduk.

Sen yine ablamın hareketine çok üzülmüşe benziyorsun. Ben de senin namına üzülüyorum. Ah anneciğim , yetmiş yaşına gelmişsin ama hayatı iyi öğrenmemişsin. Onun için şimdi sana bu şeyler bu kadar acı geliyor. Sen bir anne olarak vazifeni fazlasıyle yapmış bir kadınsın. Artık evlâtların, torunların yok kardeşin için üzülmeyi bırak. Bu yaştan sonra artık biraz da kendini düşün. Hadiseleri ve diğer insanları kontrol altına alabilmek , kendi istediğimiz şekilde olmasını temin etmek mümkün değil. Halbuki sen başkalarının yaptıklarına ve dediklerine fazla ehemmiyet veriyorsun. İnsan kendisine göre bir yol çizmeli ve vicdanı rahat olduğu müddetçe geri kalanını fazla umursamamalı. Sende şimdi, hayattaki vazifesini yapmış ve daima iyi bir insan olarak yaşamış bir kimsenin iç rahatlığı ve huzuru olmalı. Dış hadiseler bu huzuru fazla bozmamalı. Ben böyle düşünüyorum. Sen de böyle düşünüp hissedebilsen üzüntülerin ne kadar azalırdı. Sevgi ve hasretle.

Behice

Bu havale işi uzuyor. Bana ayrıca para gönderin, burada borçlanıyorum. Nevzat ihmal etmesin ve posta müdürlüğüne de adam akıllı çıkışsın.

***

Behice Boran

31 Aralık 1950[29]

Çok sevgili anneciğim ve Nevzatcığım,

Dün karar okununca hemen sizi düşündüm, bilhassa annemi... Nevzat erkektir gençtir dayanır. Benim rahat etmem için iki şeye söz vereceksin: Birincisi, geceleri pencerede oturup ağlamayacaksın. Mutlaka yatıp uyumaya çalışacaksın. İkincisi, müsekkim ilâçlar ve uyku ilâcı al, kendine bak, asabını bozma.

Bana tekrar bütün eşyalarımı yollamanız lâzım, bitmemiş dantel ve işleme ketenler dahil olmak üzere. Şimdi benim param var, para göndermeyin.

O kadar ümitsizliğe düşmeye de mahal yok. Daha temyiz var. Karar kesinleşince İstanbula naklimi isterim, haftada iki kere görüşürüz. Sıhhatte olduktan sonra günler geçer unutulur...

Şimdiki halde sizden haftada iki mektup istiyorum. Hiçbir mazeret kabul etmem. Bu sözüm bilhassa Nevzada. Buradakilerin görüşmiye gelenleri var, bizim yegâne tesellimiz mektuptur.

Her ikinizin sevgi ve hasretle gözlerinden ve yanaklarından öperim.

***

[29] Ankara Genel Cezaevi Kadınlar Kısmı'nda ikinci tutukluluk dönemi başlıyor.

Behice Boran

3 Ocak 1951[30]

Sevgili Nevzatcığım,

Dolma kalemimi İstanbulda bırakmışım onun için kurşun kalemle yazıyorum. İlk fırsatta kalemi gönderin.

Dün eşyaların ve mektupların gelişine çok sevindim. Sanki evden bir parça gelmiş, sizlere kavuşmuş gibi oldum. Zaten bu son hadiselerde en içerlediğim bir şey de müdafaa ile karar arasındaki bir hafta zarfında İstanbula gelmemem oldu. Yirmidört gün dışarıda kalıp da bunun ancak sekiz gününü sizinle beraber geçirmiş olmak cidden acı geldi. Her ikinizi de o dört ay zarfında o kadar özlemiştim ki bir hafta hiç yetmedi, şimdi İstanbula geldiğimden bile emin hissetmiyorum. O bir haftayı tekrar tekrar hayalimde gözden geçirerek gerçekten İstanbula gittiğime ve sizleri gördüğüme kendimi inandırmak istiyorum.

"Yarın yazacağım" dediğin mektubun bugün buraya gelmesi lazım. Bana teferruatlı mektup yaz. "Bu da yazmaya değer mi?" deme. Günlük hayatın küçük teferruatı mektupları canlı ve zevkli yapar, hem de sizin hayatınıza iştirak etmiş olurum. Üç sene dokuz ay uzun bir zaman. Bu müddet zarfında yaşadığımız hayatı birbirimizle paylaşmamız gerek; bu da ancak günlük hayatımızı veren tafsilatlı mektuplarla mümkün olabilir. Haftada iki kere bu çeşit mektup bekliyorum.

Şimdi harıl harıl temyiz layihasını hazırlamakla meşgulüz. Artık bu çeşit yazı yazmaktan o kadar bıktım ki hemen hemen aynı şeyleri tekrarla dur.

Kurşun kalemle yazmanın zevki olmuyor. Burada keseyim. Yalnız Ankaraya ilk gelecek ahbapla şunları gönderin :

---

[30] Mektup tarihi orijinalinde 1950 olarak yazılı. Ancak içeriğinden 1951 yılı olduğu anlaşılıyor. 3 Ocak 1951 tarihli mektubuyla ilgili Mahire Boran'ın 5, 6 Ocak 1951 ve Nevzat Hatko'nun 5, 6 Ocak 1951 tarihli mektupları için ***a.g.e*** sayfa 119, 120, 163, 164 bakınız.

Dolma kalem, Ankaradan getirdiğim bulaşık tası, benim beyaz üzerine küçük çiçekli basma entarim, gül kurusu yünlü ev entarisi ve daha eski ne varsa onları.

Burada küçük çocuklu bir köylü kadın var ona vereceğim. Geçen sefer yatağı sardığımız eski halı ile bir de yuvarlak sandalye şiltelerinden birini istiyorum.

Bir de benim Blagit adında safra ilacımla iki şişe Calcefedal vardır, onları da gönderin. Bu listeye göre eşyaları şimdiden hazırlayın, sonra unutursunuz.

Annemin ve senin hasretle gözlerinizden öperim. Anneme ayrıca yazacağım.

Soranlara selam ve hürmetler

***

Adnan Cemgil

12 Ocak 1951

Behice hanım,

Mektubunuza cevap vermekte biraz geciktim.

Biz yıl başı gecesini pek keyifli geçirdik. Güzel bir masa hazırladık: neler yoktu neler... elmalar, portakallar, fıstıklar, fındıklar... ağaç kütüğü şeklinde nefis bir pasta ile, üstünde 1951 yazılı kocaman bir çörek... Diyorum ya, "kokina[31]"mıza kadar her şey tamamdı. Latif fıkralar anlatıldı, soğuk ve sıcak nükteler yapıldı. Ben ilk saatlerde bazı düşüncelerin tesiriyle sus pus oturuyordum. Fakat, sonra lûbiyata[32] başladık; taklit filan yapıp milleti güldürdük. Kendimi biraz onlardan ayrı gibi düşünüp "bu gece" dokunsan ağlayacak olan bu "efkârlı" insanları güldürmek çok hoşuma gitti. Tabii bunu yaparken asıl kendimi avutmuş oluyordum. Burada eski hayat yine başladı. Hepimiz sabırlı ve mütevekkiliz. Yalnız,

[31] Yılbaşı çiçeği.

[32] Kukla, Karagöz, hokkabazlık, temsil vb. sahne oyunları.

böyle damdan düşercesine, daha doğrusu adeta tuzağa düşercesine tekrar tevkif edilişinizi bir türlü hazmedemiyoruz.

Bu bahis açılmışken hemen söyliyeyim: ziyarete gelen bir ahbap, tevkifin kaldırılması hakkındaki talebinizin her şeyden önce nazarı dikkate alınması için temyizde bu işi kurcalamak lâzımdır, dedi. Siz lütfen vekiliniz Saffet beye, Muvakkar hanımda kendi avukatına bir haber göndererek bu ciheti hatırlatırsanız iyi olur. Bizim kimsemiz olmadığı için bunu yapamayacağız. (Bunu sizi acındırmak için bilhassa yazdım.)

Mektubunuzda eş dostun yağdırdığı yiyeceklerden bahsedip bizi yutkunduruyorsunuz. O kadar fazla nesne size dokunabilir, bir kısmını da bize gönderirseniz, hem siz hazme[33] uğra[ş]maktan kurtulur, hem de garip tutukluların hayır dualarını alır, tez zamanda evinize barkınıza kavuşursunuz!

Hürses gazetesini bu gün aldıracağız. Gönderdiğiniz temyiz lâyihası çok işimize yaradı. Yalnız bazı noktalarına, bazı ilaveler yapmayı zaruri addettik ve müştereken verdik.

Hepimizden size ve Muvakkar hanıma candan selâmlar.

Adnan

Elyazısı:

(Görüldü 12-1-951

As-ceza evi. Md.

İmza)

***

[33] Hazmetmek.

Behice Boran

16 Ocak 1951[34]

Çok sevgili anneciğim,

Dün senden mektup çıkar diye umdum ama çıkmadı. Mektup yerine kurabiyeler geldi. Çok da güzel olmuş akşam çayında bir hayli yedim. Ama sonra gece midemden de rahatsızlandım. Şimdi bugün perhiz edeceğim.

Odamız yine doldu, dört kişi olduk. Ankarada bir çok tevkifler olduğunu, aralarında da iki bayan bulunduğunu gazetelerde okumuşsunuzdur. Birisinin iki küçük çocuğu var, beş aylık olanı dün buraya getirdiler, evde bakacak kimse yokmuş. Dün gece çocuk sık sık ağladı. Hep böyle olursa bizim uykular bozulacak. Mamafi ben çocuk çok sevdiğimden şimdilik şikâyetçi değilim. Ahmet de bizim odadan hemen hiç çıkmıyor. Bir yaşında çocuğu olan bir kadın daha geldi, mapushane çocuk yuvasına dönmiye başladı.

Sizler nasılsınız? Küçük annemin sıhhati iyi mi? Sinop'ta nerede kalıyormuş, köyde mi, şehirde mi?

Geçen hafta sana ve küçük anneye bir mektup yazmıştım. Aldınız mı?

Bizim hayat yeknesak bir şekilde geçiyor. Bu sefer nedense günler daha uzun geliyor, vakit daha ağır geçiyor gibi. Yastıklardan birini işlemiye başladım, bitince gri yastığa geçireceğim. Artık bizim evimiz burası olduğu için işlemeleri burada kullanacağım.

Biz temyiz lâhıyasından ayrı olarak bir de derhal resen tahliye talebinde bulunduk. Yani temyiz, dâvanın esasını tetkike başlamadan o tahliye talebi muamelemeye konulabilirmiş, fakat bunu ayrıca takip etmek lâzımmış. Rasih bey Muvakkar hanımın avukatına bunu anlatsın ve avukat bu işi temyizde takip etsin. Dâvanın esas dosyasının tetkiki daha birkaç ay gecikebilir.

---

[34] 16 Ocak tarihli mektubuyla ilgili Mahire Boran'ın 12 Ocak 1951 ve 19 Ocak 1951 tarihli mektupları için ***a.g.e.*** sayfa 121 ve 122'ye bakınız.

Küçük annenin ve senin ellerinden, Nevzadın gözlerinden öperim.

Behice Boran

***

Behice Boran

24 Şubat 1951[35]

Çok sevgili anneciğim,

Dün öğlede telgrafınızı aldım ve hemen telgrafla cevap verdim. Ayın 19 uncu Pazartesi günü ben bir mektup göndermiştim. Mektuplar hep muntazam gidiyordu, bu sefer ne oldu bilmem.

Telgraf geldiğinde çamaşır yıkıyordum. Hikmet seslenip te telgraf var deyince öyle elim ayağım kesildi ki açamadım, Muvakkar hanıma açtırdım. Sonra da bütün öğleden sonra ve akşam bir şeyler yapamadım. Gece zaten seni rüyamda görmüştüm. Çok üzülüyormuşsun, sıkıntı buhranları geliyormuş.

Bana halini anlatıyor, aldığın ilâçları gösteriyorsun. Uyanınca bir zaman uykum kaçtı. İhtimal hakiki hali de bu rüyadakinden farklı değil diye düşündüm. Ertesi gün telgrafı alınca birden senin hastalandığına filan mı hükmettim de bu kadar yüreğim kalktı bilmem. Aman bi daha Telgraf göndermeyin. Hapisteki insana ne olur? Hastalansa bile iki satır bir şey yazar. Serbest değilim ki acaba bir kazaya mı uğradı diyesiniz.

Şimdi Cumartesi sabahı bu mektubu yazıyorum. Yetişsin diye kısa keseceğim. Ben de sizden ancak haftada bir mektup alıyorum. Benimki bir hafta on gün ara verince bu kadar meraklanacak ne var? Arada bir mektuplar sekteye uğruyor, bunu biliyorsunuz. Ben sana haftada iki yazıyorum. Bir de mektup geldi gelmedi diye kendine dert edinme.

---

[35] 24 Şubat tarihli mektubuyla ilgili Mahire Boran'ın 1 Mart 1951, Nevzat Hatko'nun 1 Mart 1951 tarihli mektupları için ***a.g.e.*** sayfa 134 ve 176'ya bakınız.

Bizim işten halâ bir haber yok. Geç gelen haber, iyi haberdir derler. Öyle olsun inşallah.

Soran akraba ve ahbaplara çok selâmlar. Senin ellerinden Nevzadın gözlerinden öperim.

Behice Boran

***

Nevzat Hatko

İstanbul, 19 Şubat 1953[36]

Sevgili karıcığım,

Cumartesi günü eşyaları ve Pazartesi günü de bir mektup yollamıştım; herhalde almışsındır.

Bu mektubu da haftada iki mektup meselesini tamamlamak için yazıyorum.

Bununla, hakikaten yazılacak bir şey olmadığını ifade etmek için değil, fakat işlerin çokluğu münasebetiyle vakit bulup yazı yazmak meselesini zor hallettiğimi ifade etmek istiyorum. Bu hususta, her ne kadar sen, Dursun münasebetiyle muaf tuttu isen de, valide benden daha müsait gibi geliyor bana.

Her ne ise, tabidir ki, mektuplaşmak çok zevkli bir şey; öyle sanıyorum ki bu senin için olduğu kadar bizim için de varit. Mesela yeni mektuplarını cidden dört gözle beklemekteyim. Görüyorsun ki hayli değişiklik var halimde...

Geçen akşam Muvakkar hanımla kocası bize geldiler. Muvakkar sana mektup yazacağını söyledi ve cevabını bizim adrese göndermeni rica

[36] Nevzat Hatko'nun 19 Şubat, 4 Mart, 17 Mart ve 19 Mart tarihli mektupları ile ilgili Behice Boran'ın 24 Şubat, 10 Mart, 25 Mart tarihli mektupları için ***a.g.e.*** sayfa 186, 189, 192'ye bakınız. Bu tarihlerde hükümlü olarak Nevşehir Hapishanesi'nde yatıyor.

etti. Her halde yazmıştır. Kendileri iyiler ve çok çok selam söylediler, Haziranı iple çekiyorum dedi, Muvakkar. Adnan Cemgil'i de sık sık görüyorum. Bakkallık işini inkişafa çalışıyor; ancak son görüşümde biraz üzüntülü idi; eşinin safra kesesi iltihabı krizler yapıyormuş; galiba rapor da almış; buraya gelmesini yazdığını söyledi. O da sana mektup yazacak. Müdür bey gittiğine göre oradaki diğer onu tanıyan memurlara selamlarını yolladı.

36.ıncı maddenin değişikliği galiba uzun boylu bir şey ifade etmiyor. Ancak avukatların ifadesine göre bu madde tâdilinin hikâyesi, yapılan tefsir teklifinin reddedilişiyle şimdiki kanun şeklinin mütenakız olarak bir birinin aynı olduğu, yani bu yeni 36.ıncı maddenin tefsir değil de kanun şeklinde kabul olunuşunun mahiyet itibariyle tefsirden başka bir şey olmadığı, esasen bu madde yüzünden mağdur vaziyete düşenlerin duruşma sırasında müteaddid defalar bu maddenin şimdi kabul edilen şekliyle kabul edilmesi gerektiğini belirttikleri zikredilmek suretiyle müracaatta bulunmak ve belki de müsbet bir netice almak mümkün olabilirmiş. Bu sefer de müracaatı yapacak merci aranıyor. Filhakika avukatlar bu hususta müterediddid vaziyetteler. Tashihi karar veya iadeyi muhakeme talebinde bulunmak suretiyle yapılacak olan müracaatın esas merci olan Askerî Mahkemeye yapılması lazımmış; imdi bu mahkemenin böyle bir selahiyeti olmadığına göre normal olarak dosyasını ait olduğu mahkemeye, yani İstanbul Ağır Ceza mahkemesine göndermesi icap edecekmiş (tabi normal olarak); fakat müracaata bakması ve reddetmesi de mümkünmüş. Hasılı bir acaip hikâyedir ki, içinden şimdilik kimse çıkamadı. Bakalım ne olacak?

Evin konturatı doldu; bu meseleden geçen mektupta da bahsetmiştim ve fikrini sormuştum. Öyle zannediyorum ki, aynı kira ile yani ayda 150 lira ile merkezî semtlerin birinde, meselâ, Şişli, Cihangir gibi bir yerde münasip bir daire bulmak mümkün olacak. İstanbul tarafında ise belki daha ucuza da bulunur. Fakat manzara ve havadar olmak keyfiyetini temin etmek ne dereceye kadar kolay olur, orasını bilemem. Bu hususta sen de fikrini tafsilatıyla yaz, Nisan'da filan çıkmağa ev sahibini razı edeceğimi sanıyorum (yani konturatı yenilemeden belki bir iki ay daha zırıltısız aynı evde kalırız). Vişnezade parkının karşısındaki apartıman dairesine henüz gitmedim ama, otobüsle oradan geçerken yolcular arasındaki bir muhavereden anladığıma göre adam bu apartımanı süperlüks inşaat telakki ediyormuş ve tabii ona göre de "Amerikalı" kiracılar

arıyormuş. Öyle sanırım ki üç odalı bir daireyi 200-250 den aşağı vermiyecek. Mamafih bugünlerde bir uğramak niyetindeyim.

-2-

Ev halkı hep iyiyiz. Ben biraz gazlardan rahatsızım ama, eskisi kadar değil; meselâ geceleri hiç rahatsız olmuyorum; sabahları da iyiyim; ikindi üzeri ve bilhassa fazla çalıştığım günlerde biraz sıkıntı çekiyorum, o kadar. Oğlanı bir puntuna getirip doktora daha götüremedim. Ama bu cumartesi hava iyi olursa mutlaka götüreceğim; olmazsa hafta içinde bir gün yazıhaneden erken çıkıp bu işi halledeceğim. Keratanın keyfi yerinde. Geçen mektupta da yazdığım gibi hiçbir şeyi ciddiye almıyor. Anne-babayı keyfi isteyince, oyuncak ister kabilinden arıyor. Senin resmî duvardan indirip öpmek filan numaraları, seni özlediği veya cidden aradığı için değil de, can sıkıntısı gidermek, edepsizlik etmiş olmak için bence. Bu da herhalde iyi bir şey. Ya cidden arayıp tuttursaydı, validelerin ve hele hele hala hanımın vaziyetleri çok daha bir tuhaf olacaktı.

İşler mutadı vechile devam ediyor. Ancak İstanbul galiba biraz daha fazla pahalılaştı. Para su gibi akıyor; bir elden girip öbür elden çıkıyor. Hani mevcut "hürriyetimden" istifade ederek biraz felekten zevkli saatler çalmıyor da değilim, bunun için de biraz daha fazla para harcıyorum galiba ! Mamafih sen çıktıktan sonra birlikte daha da fazlasını harcamak suretiyle bunu telafi edeceğime dair sana şimdiden söz veriyorum ! Şaka bertaraf ama yokluğun hakikaten koymaya başladı. Burada iken hiç olmazsa hafta bir görüşebiliyorduk. Fakat oradaki vaziyetin senin kendi bakımından buradakinden daha iyi olduğunu bildiğim için bu halimden müşteki değilim. Şunun şurasında zaten üç aylık bir zaman kaldı. Kâğıt bitti, gözlerinden öperim. Cümleye selam.

İmza Nevzat Hatko

***

Nevzat Hatko

İstanbul, 27/2/1953

Sevgili karıcığım;

Normal olarak sana dün mektup yazmam gerekiyordu, ama olmadı; elim varmadı. Bu aralık dün valideye yazdığın 22 tarihli son mektubun da geldi. Daha evvelki mektuplarımda da bildirdiğim gibi, oğlanın aşısını (difteri-tetanoz) yaptırdım, yani birinci dozunu, ikincisini 15 gün sonra üçüncüsü de yine 15 sonra yapılacak.

Aşı deri altına zerkedilmek suretiyle oluyor; Dr. Metine'nin dediğine göre, reaksiyonu normal olurmuş, ateş filan yapmazmış; tabi bunu 15 gün sonra müşahede edeceğiz. Şimdiki halde oğlan pek iyi; hiçbir aksaklığı yok; iştahı, keyfi, yerinde; gelişmesi de normal olarak devam ediyor; bermutad hiçbir şeyi ciddiye almıyor; her şeyi hatırlıyor (tabi sen de dahil) fakat hasretten mütevellit huysuzluk alametleri yok. Ancak galiba bizim oğlan "hypnobate" yani Osmanlıca tabiriyle galiba "sair filmenam" Geceleri karyolasından yere düşmesi galiba bundan ileri geliyor. Bu ikinci düşüşü. Bereket versin her ikisi de hafif geçti; yani en ufak bir bere bile bırakmadı; buna rağmen kendisine daha yüksek parmaklıklı demir bir karyola almak niyetindeyim, ne dersin?

Mevcut tahta karyolası pek uslu çocuklar için olacak. Ha sobanın etrafına da bundan 20 gün kadar evvel bir parmaklık yaptırdım; vakıa sobaya yanaşmıyordu ama, ayağı kayıp düşmesi ihtimali daima mevcuttu. Hele şimdi bir oyundur tutturdu ki, sorma. Radyo şarkıya başlar başlamaz [biçimli] ellerini çırparak, parmaklarını şakırdatmağa çalışarak Mevlevi gibi öyle bir dönüyor , öyle bir dönüyor, görsen bir âlem. Tabi bu aralık başı da dönüyor ve bazen düştüğü de oluyor.

Bunun kendisi de farkında olacak ki, dönüşleri son zamanlarda sağlı sollu yapmağa başladı. Seni daime hatırlıyor ve duvardaki resmi aklına estikçe, küçük radyo altının yanına bir sandalye sürükliyerek oradan üstüne çıkıyor ve duvardan resmi alıp kucaklıyor ve öpüyor ve türlü türlü laflar ediyor. Ama bu halleri hasret ifadesinden ziyade can sıkıntılarını gidermek için sıraya koyduğu ve hiç unutmadığı isteklerinden biri.

Bu aralık öğrendiği kelimeler var tabii; ama şimdi hepsini hatırlıyamıyorum.

Meselâ nereden öğrenmişse anneme haminne diyor ve bu kelimeyi gayet rahat telaffuz ediyor, "ağabey, hala, daha, pilav" kelimeleri dilinde tespih. Pilav diyince aklıma geldi. Bu kelime ile büyüklerin yidiği yemekleri kastediyor. Sofraya konulan her yemek onun için pilav ve tabii hepsinden yiyor; ayrıca pilav veya makarnaya karşı bir tercihi yok; bütün yemekleri seviyor...

./." işareti var, ikinci sayfa yok!

***

Nevzat Hatko

İstanbul, 4/3/1953[37]

Sevgili karıcığım;

24 Şubat tarihli mektubunu aldım. Bu mektubun gecikmesi beni biraz üzdü ise de, havaların bozukluğu yüzünden posta sevkiyatının sekteye uğramasını tabii karşılayarak kendimi oyaladım. Ne ise, normal şartlar altında oradan 4 günlük mektup alınabiliyor. Bu da pek geç sayılmaz.

Yervant efendi kirayı almak için henüz gelmemiş, gelirse kendisine gerekli talimatı verecekler, icap ederse altı aylık konturat için bana telefon eder; eve öyle söyledim. Bize gelen yeni kadın, Güllü hanım, başka bir mektupta da yazdığım gibi, çok iyi, ama hakikaten çok iyi bir kadıncağız. Fakat zavallının böbrekleri rahatsız. Kum varmış; geçenlerde de galiba üşütmüş; bir hafta kadar gelmedi. Kendisini doktora götürdük; Ortaköy'e, baktırdık, ilaç aldık ve gelmediği günler için de yarım yevmiye verdik; pek memnun oldu, dualar etti; Allah hasretlerinize kavuştursun, dedi. Dünden itibaren de gelmeye başladı. Ben sizden, sağ oldukça, dünyada ayrılmam diyor. Hasılı sıhhati iyi giderse, bu mühim mesele de halledilmiş demektir.

[37] bakınız sayfa 63 dipnot 36.

Ben bu aralık ev arama işini de ihmal etmiyorum. Gerek kendim ve gerekse eş dost sayesinde bir şeyler yapmağa çalışıyorum. Manzaradan feragat etmek suretiyle aynı paraya, daha da azına, rahat ve mazbut bir ev bulmak elbette mümkün. Hele İstanbul tarafında olursa bu çok daha kolay. Mamafih, senin beğenebilmen keyfiyeti beni her ne kadar bu hususta tereddüde düşürüyorsa da, münasip bir şey bulursam, sen gelmeden de bu işi halletmek kararındayım.

Bu Pazar valideleri ve halamı Şehir Tiyatrosunun 3.30 matinesine yolladım; evde ben nöbetçi kaldım. Oğlanla ilk defa bu kadar uzun müddet yalnız kalacaktık; çok merak ediyordum ne yapacak diye. Oysa[k], oğlan benimle fevkalade geçindi. Belki bunda, her istediğini itirazsız olarak yaptırmama keyfiyeti âmil oldu. Ama ne de olsa, ne ağladı, ne de kimseyi aradı. İlk defa uyumak numarası yaparak beni aldattı, uyumadı. Ogün hava çok bozuk ve soğuk olduğundan (düne kadar burada kar ve soğuk devam etti) sabahleyin mutad gezintimize çıkamadık. Bu sebeble olacak, şimdi ben ne zaman sokağa çıksam, kızıyor, ağlıyor, peşimden gelmek istiyor. Sabahları işe giderken de öyle. Eskiden bilirsin, öpüşürdük, ben giderdim, o da beni selamlamak için pencereye koşardı. Şimdi de pencereye götürüyorlar ama, selam vereceği yere kızıyor, arkamdan söyleniyormuş. Yarın Ahmed'in doğum günü imiş, öğleden sonra oraya dâvetli, gidecekler. Bakalım bundan sonra da bu değişiklik devam edecek mi? Bugün hava adamakıllı güzel, karlar da tamamen eridi. Yarında böyle giderse iyi bir gezinti yapmış olacak.

Geçen mektubumda sana "Kadıköy İskelesi"[38] komedisinden bahsetmeyi vaat etmiştim. Bu piyes komediden ziyade bir dram. Valideler de pek beğenmişler. Filhakika güzel ve nisbeten muvaffak olmuş bir eser. Cevat Fehminin diğer piyeslerinde olduğu gibi, günlük hadiselerin inkişafından mülhem; ancak bunda lüzumsuz şişirmeler, fuzulî tiradlar, nutuklar filan yok. Söyliyeceği şeyi tiyatro tekniğine uygun olarak, yâni seyirciyi yormadan ve piyesi alaka ile takip ettirerek, söyliyebiliyor. Mevzu kiracı-ev sahibi motifi üzerinde. 140 lira maaşlı, bir karısı ve bir çocuğu olan bir vatmanı, ev sahibi (adı Gâvur Ali) katından çıkarmak için tamirat bahanesiyle merdiveni yıktırıyor. Eve pencereye dayanan bir merdivenle giriliyor. Bu aralık evine geç gelen vatmanı bizar etmek, uyutmamak için sabahın erken saatlerinde ev sahibinin oturduğu üst

[38] Kadıköy İskelesi, Cevat Fehmi Başkut'un bir oyunu.

katta kıyametler koparılıyor. Daha bir sürü rahatsızlıklar, şantajlar yapılıyor, vatman eski kira ile oturduğu evden çıkmak istemiyor; fakat sonunda bizar olup çıkıyor.

İkinci perde de gece kondu motifine giriyoruz. "Otomobil Marka" gece kondu, harp zengini bir müteahhidin arsasına konduruluyor. (Bu sahnede gayet güzel işlenmiş diyaloğlar ve tablolar var, hele Halide Pişkin'in bir Çingene-falcı kadın rolü var ki görülmeğe değer, cemaziülevvelini bildiği müteahhitle karısını öyle bir benzetişi var ki, sorma). Fakat vatman burada da barınamıyor. Bu hengâme içinde hastalanıyor, işinden de oluyor, nihayet karısını ve biraz haşarı olan oğlunu taşraya kayın pederine yollamağa karar veriyor. Üçüncü perdede Kadıköy İskelesini görüyoruz. Burada beş altı serseri ile birkaç esrarkeş sabaha karşı uyuklamaktadır. Her biri ayrı ayrı birer tip ve her gün Kadıköy iskelesinde ve köprü civarında görülebilecek kimseler.

Evsiz kalan aile halkı bir gecelik olsun otel ücretini tasarruf etmek için (esasen elde avuçta olan bilet parası ve nevale için harcanmıştır) sabahın erken saatlerinde, daha doğrusu gece son vapurdan biraz evvel, iskeleye geliyor. Buradaki diyaloğlar da çok yerinde ve özlü. Fakat son vapurun hareketinden biraz sonra iskele memuru gelerek vazifesi icabı her kesi kapı dışarı etmek istiyor.

Burada vatmanla memur arasında bir münakaşa oluyor ve kavga çıkıyor. Vatman memuru tartaklıyor. Memurun polise müracaat etmesi beklenirken, bu olmuyor. Vatmana: Sen bulmuşsun bulacağını, senin neni şikâyet edeyim, mealinde söyleniyor. Bu aralık karısı ve oğlu ilk vapurla gidiyorlar. Vatmanın parası ve yatacak yeri yoktur. Ne yapacağını bilmemektedir. Oradaki serseriler işin farkındadırlar. Hep beraber ayağa kalkarak aralarına yeni katılacak olan vatmana kucaklarını açıyorlar...

Piyes böyle bitiyor. Şimdilik bu kadar. Geçen mektubumda oraya gidecek birini bulursam sana ne gibi gıda maddeleri göndereyim diye sormuştum. Cevap vermedin. Para vaziyetin nasıl? Otelci Ali beye tezkere yolladın mı? Biz hepimiz iyiyiz.

Hepimiz gözlerinden öperiz, sevgili karıcığım.

İmza Nevzat Hatko

***

Nevzat Hatko

İstanbul, 6/3/1953[39]

Sevgili karıcığım,

Bugün bana ve valideye senin yazdığın 28 şubat tarihli mektuplarla bir paket irsaliyesi -ki senin gönderdiğini tahmin ediyorum- aldım. Sana Salı günü de bir mektup yazmıştım, her halde bu aralık onu da almış olursun.

Kış burada da devam ediyor. Diğer mektupta da bildirdiğim gibi, biraz hava açtı, üç gün devam etti, bu sabah ise kupkuru bir hava -yani her taraf kuru- ve karla uyandık. Kart postallardaki gibi bir kar yağıyor ve fakat sokaklarda ıslaklık yok. Bu hemen hemen bütün gün devam etmesine rağmen belirli bir "kat tutma" keyfiyeti de olmadı. Tabi öğleye doğru hava da yumuşamış oldu ve ıslaklık başladı.

Oranın havasını tahmin ediyorum. Yani pek "şairane" olsa gerek. Şaka bir tarafa amma, tam senin istediğin iklim.

Oğlanın iğne faslı hiç de umduğun ve tahmin ettiğin gibi geçmedi. Daha evvelki mektubumda da yazdığım gibi, iğneyi Dr. Hulusî bey[40] yaptı. Yapıldığı andaki şaşgınlık ve biraz ağlamadan sonra oğlanda başkaca hiçbir tesir bırakmadı. Eve geldiğimizde "Doktor amca ne yaptı, oğlum" diye sorduğum zaman elleriyle "kıh" işareti yaptı ve kolunu göstererek gülümsedi. Bir daha da bu iğne faslından ne korkutma ve ne de -tesadüfen- başka bir sebeple bahsedilmedi. İkinci iğneye kadar ki, önümüzdeki hafta yapılması lazım, her halde bu hadiseyi unutmuş olacak. Merak ediyorum, bakalım gittiğimiz zaman ne yapacak. Sair bakımlardan çok iyi. Ahmed'in doğum yıldönümüne gittiler, ben de akşamüzeri onları almağa gittim. 15 kadar irili ufaklı çocuk vardı, tabi bizimki de bu vesileyle büyük bir bayram yapmış oldu. Ama geceleyin iyi uyumamış, tabi böyle arada sırada başka alemlere girince, yani kendi âlemi büyüyünce,

---

[39] Nevzat Hatko'nun 6 Mart ve 9 Mart tarihli mektupları ile ilgili Behice Boran'ın 28 Şubat ve 12 Mart tarihli mektupları için ***a.g.e.*** sayfa 188 ve 191'e bakınız.

[40] Dr. Hulusî Dosdoğru [?]

normal günlük hayatında bazı değişiklikler olması gerekir. Fakat uykusuzluğunun "biraz fazla abur cubur yemiş olmasından" da ileri gelmiş bulunması muhtemel. Mamafih sabahleyin keyfi ve iştahı yerinde idi ve başkaca da bir fevkaladelik yoktu.

Benim kazak ne zaman bitecek. Şimdi kış, giymek iyi olurdu, istifade ederdim. Ne dersin. Galiba oğlandan bize sıra gelmeyecek.

Hüseyin Rahminin[41] külliyatı bir cilt halinde ve ciltli olarak satılıyor, onu aldık, göndereceğim. İstediğin resim kitabını da bugün yarın alıp her ikisini birlikte yollayacağım.

Mektubunda para meselesinden bahsetmeseydin belki yazmazdım ama, ne yapayım, yazıyorum işte, sen kurcaladın. Babıâliden 300 sahifelik iyi bir İngilizce roman için teklif var. Teklif ciddi. Formasına 40 lira veriyorlar. Yani 1000-1200 liralık bir iş. Kurşun kalemle eski Türkçe olabilir, diyorlar. Tediyat: iş teslim edilince bedelin yarısı, kitap basılınca da diğer yarısı. Teminatlı bir iş, alayım mı, yapar mısın? Acele de değil. Tahmin ettiğime göre Haziran'a kadar bitirirsin. İstersen alıp derhal göndereyim.

Valideye para vermek meselesine gelince: esasen kasa onda, birikmiş bir miktar da para var. İstediği gibi kullanmakta selahiyetli. Yani kendisine her türlü ihtiyaçları için para sarfedebileceklerine dair esasen selahiyet vermiş bulunuyorum. Mamafih hususi olarak ve tasrih ederek tekrar ederim.

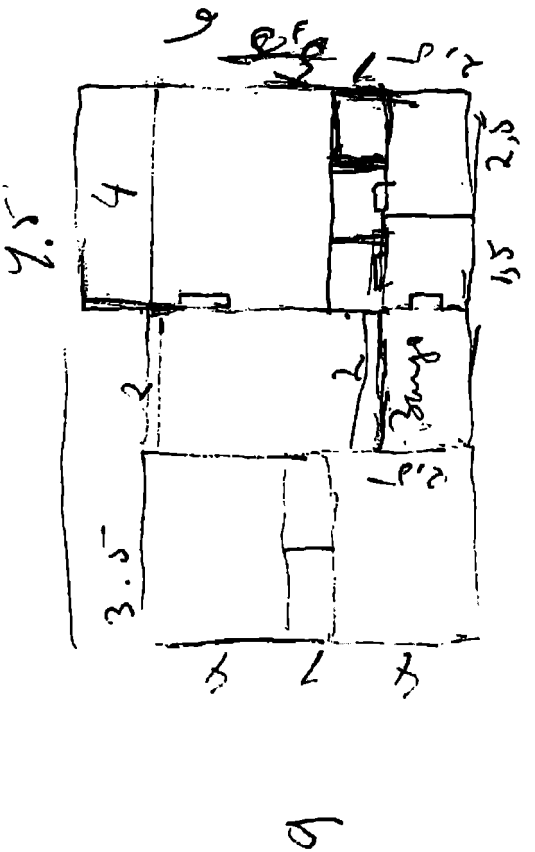
İşte böyle karıcığım. Bu mektup biraz acele oldu. Mamafih yazılacak şeyleri yazdım. Şu an da bir iş geldi, almak için bekliyorlar. Gözlerinden öper, bu hususlardaki ve bilhassa tercüme hususundaki cevabını beklerim. Hem ziyaret, hem ticaret kabilinden. Yeni müdür bey geldi mi. Tekrar gözlerinden öperim karıcığım.

İmza Nevzat Hatko

[Mektupta arka sayfadaki kroki çizili.]

***

[41] Hüseyin Rahmi Gürpınar.

Nevzat Hatko

İstanbul, 9/3/1953[42]

Sevgili karıcığım,

Şimdi Pazartesi sabahı, senin 4 tarihli mektubun geldi. Bence bu mektup alma faslı son günlerde intizama girdi. Her pazartesi ve hafta içinde bir gün -Perşembe, Cuma- mektuplarını muntazaman alıyor ve hemen cevaplarını yazıyorum. Yalnız, bugün mektup alacağımı hiç ummamıştım. Zira dünkü cumhuriyette yolları kapanan şehirler meyanında Nevşehir'in de adı geçiyor ve "Ürgüp, Kayseri, Aksaray yollarının tamamen ve Niğde yolunun da kısmen kapandığı" yazıyordu. Ne ise, memnun oldum, adeta hiç ummadığım halde, seni görmüş kadar sevindim.

Senin Dursun son zamanlarda bir âlem oldu. Ben evden ayrılırken, eskisi gibi, munis, hakkına razı, uysal değil. Öpüşüyoruz ama, kapıyı açıp ayrılırken sızlanıyor, hatta bazen ağlıyor, bırakmak istemiyor, balkon penceresinden de selamlaşırken, eskisi gibi gülerek "Allahaısmarladık" işareti yapacağına, kızgın kızgın somurtuyor. Bu halin psikolojik amillerini her halde yazarsın. Cumartesi günü yeni ördüğün kazakla bir iki poz resmini çektirdim. Gene Lale fotoğrafhanesinde. Bunu, sırf şu sebeple yaptım: Sen galiba oğlanı bıraktığın kadar sanıyorsun, yani hiç büyümedi, irileşmedi, sanıyorsun. Ördüğün kazak oğlana düdük gibi geldi: kollar kısa, vücut dar v.s. v.s. başı zor geçiyor ve müthiş eziyet oluyor, hırslanıyor. Halbuki paketi açar açmaz -bir tesadüf eseri olacak belki de- hemen "anne, anne" diye sevinerek kazağı kucakladı ve numaralar yaptı. Şimdi de bu kazağı pek çok sevmesine rağmen, giydirme ve çıkarma faslında hayli hırçınlaşıyor; bu da bence biraz dar oluşundan. Burada havalar tekrar düzeldi. Hava soğuk ama, kuru ve güneşli. Cumartesi ve dün Pazar günü ben valideler oğlanı gezdirdik. Gezme günleri nedense uykusu biraz bozuluyor. Ama eskisine nazaran şimdi çok daha muntazam uyuyor. Biraz geçe takriben 8.30-9 arası yatıyor ama, hiç uyanmadan sabahın 7-8 ne kadar uyuyor. Bu da kâfidir sanırım. İştahı, gelişmesi ve keyfi pek yerinde, yanakları kırmızı-kırmızı. Bu hafta ikinci iğne için

[42] bakınız sayfa 70 dipnot 39.

götüreceğim. İğne faslını geçen Cuma gönderdiğim mektupta tafsilatı ile yazmıştım. Her halde almışsındır.

Dün Yervant efendi kirayı almağa gelmiş, konturat için "karşılıklı itimad olduktan sonra bahis mevzuu değil" demiş, ancak çıkacağımızı bir ay evvelinden söyleyin de ev boş kalmasın, diye rica etmiş, ki haklıdır. Biz de onun bu isteğini elbette yerine getireceğiz. İşin tuhafı, kiralar İstanbul'da mütemadiyen artıyor. Bakalım nasıl edeceğiz. En iyisi senin gelmeni beklemek.

Lâcivert kostümünü bugün temizleyiciye veririm. Gıda maddelerini, yani Kıyık'dan tatlı ve saireyi de gönderirim. Kitaplardan son istediğini, yani resme dair olanı aldım. Diğer yayınlardan da son günlerde 20 tane kadar almıştım. Bunlar arasından münasiplerini seçerek sana gönderirim.

Geçen mektupta Babıaliden bir tercüme teklifi yapıldığından bahsetmiştim. Bu kitap Howard Fast'ın "Hürriyet Yolu"[43] adlı romanıdır. Remzi kitapevi basacak. Yapıp yapmıyacağını çabuk bildir. 300 sahifelik bir roman, yani sahifesi 40 liradan hesap edebilirsin. Öyle hazır yimek yok, orada da "müstahsil" olmakta devam etmeni, koca sıfatiyle değil, bir "patron" sıfatiyle talep etmekteyim. Valideler ve Dursun iyiler, gözlerinden öperler. Eş dost da selam ediyorlar.

Şimdilik bu kadar, hasretle gözlerinden öperim.

Kocan *(İmza Nevzat Hatko)*

***

[43] Freedom Road Hürriyet Yolu, Howard Fast. Behice Boran imzasıyla 1966'da İstanbul Matbaası'nca yayımlandı.

Nevzat Hatko

İstanbul, 12/3/1953[44]

Sevgili karıcığım;

Bugün mektup bekliyorum. Şimdi öğle üzeri, belki öğleden sonra gelir. Bu mektubumla sana yapmak niyetinde olduğum ve on günden beri tasarladığım bir sürprizden ki -göreceğin gibi tahakkukuna imkân olmıyacak galiba- bahsedeceğim: Evlenmemizin yıl dönümü münasebetiyle, yani 16 Mart Pazartesi günü orada olmaya ve bunu habersiz yapmağa karar vermiştim. Fakat mevsimin ağır gitmesi münasebetiyle ve seyrüsefer güçlüklerini ve otobüs seferlerinin intizamsızlığını düşünerek Ankaraya avukat Oktay beye[45] bundan 10 gün evvel bir mektup yazarak, bu hususları, yani Nevşehir otobüslerinin hangi günler kalkacağını ve ayın 16 sında orada olabilmem için bana bilet tedarik edivermesini ve keyfiyeti, hareket etmem için, bana zamanında yazmasını rica etmiştim. Halbuki bugün Perşembe, hiç değilse Cumartesi günü sabahleyin motorlu ile buradan Ankara'ya hareket etmek icap ettiği halde, şu ana kadar ondan bir haber gelmedi. Gelmesini ve Cumartesiye hareket ederek Pazartesi öğleden sonra Nevşehirde olabilmem için duacıyım. Şayet gelebilirsem hakikaten memnun olacağım; zaten 4 aylık müddetin de hemen hemen yarısı dolmuş gibi; seninle konuştuğumuz üzere 23 Nisan'da gelmektense bugünlerde gelmeyi tercih ederdim; aksi taktirde Martın hitamını beklemem icap edecek. Ne ise, esasen gelebilirsem, tahminime göre bu mektup benden sonra eline varacak ve böylece sürpriz tahakkuk etmiş olacak. Olmadığı taktirde de seni vaziyetten haberdar etmiş oluyorum ki; hukukcularca niyet ve tasarı ile fiil arasında uzun boylu fark yokmuş. Eh her halde sen de bu niyetimi takdir edersin. Gelemezsem, mektubun bu faslı muteber, aksi taktirde, yani gelirsem keellemyekûn addedebilirsin...

---

[44] Nevzat Hatko'nun 12 Mart tarihli mektubuyla ilgili Behice Boran'ın 22 Mart tarihli mektubu için ***a.g.e.*** sayfa 145'e bakınız.

[45] Oktay Rıfat.

İşte böyle, şu an kararsız bir vaziyette beklemekteyim. Oktay'ın telefonu var mı yok mu, öğrenmek üzere biraz sonra bir arkadaşa kadar gideceğim. Şayet varsa derhal bugün kendisinden vaziyeti telefonla soracağım; belki bilet almıştır da, ayrıca bana yazmaya lüzum görmemiştir. Zira mektubumda kesin olarak bu seyahati yapacağımı yazmıştım. Bakalım devran ne gösterecek.

Gelirsem istediğin kitapları bizzat getiririm. Aksi taktirde yarınki vaziyet belli olacak, posta ile göndereceğim. Kostümü de posta ile mi göndereyim, yoksa Nisan içinde geldiğim zaman mı getireyim?

Başkaca biz hepimiz iyiyiz. Dün akşamdan itibaren burası yine karakış. Kıyamet kopuyor. Müthiş kar fırtınası, rüzgâr ve hemen hemen mevsimin en büyük soğukları. Bugün oğlanın aşı günü, ama götüremeyeceğim galiba; hava pek soğuk; bakalım akşama kadar değişirse belki götürürüm. Olmazsa tehir edeceğim; bir iki günlük bir gecikme mühim olmasa gerek.

İşler bildiğin minval üzere devam ediyor. Çalışıyoruz hamdolsun. Dün Adnan bey geldi; bakkaliyesi iyiye doğru gidiyormuş. Sevindim. Çok çalışıyor, muvaffak olmaması için sebep yok.

Gelebilirsem sana mantı, reçel, kıyma ve tatlı getireceğim. Olmazsa 10-15 gün kadar sabredeceğiz. Valideler bu havada seyahata çıkmama taraftar görünmüyorlar, yollarda kalırsın, bir işe yaramaz, diyorlar. Kendilerine hak veriyorum ama, ne de olsa canım istiyor; bir kere de karar vermiş oldum; senin anlayacağın "Çerkez inadım" tuttu. Şimdiki halde % 90 yoldayım; ama belli olmaz. Bakalım.

Geçen hafta "A Police History" (Karakol'da adı ile Küçük Sahnede oynamıştı da görmek kısmet olmamıştı)[46] ve "A Place in the Sun"[47] adlı iki Amerikan filmi gördüm. İkisi de iyi idi. Zaten son zamanlarda Amerikan film sanayi güzelce şeyler vermeğe başlamış. Bence, harp sonrası

[46] A Police History [Detective Story]. Yazarı Sidney Kingsley. Film, 1949, yönetmen William Wyler, oyuncular Kirk Douglas, Eleanor Parker. Tiyatro, Karakolda, Küçük Sahne 1951-1952 Sezonu.

[47] A Place in the Sun (İnsanlık Suçu), Yazarı Theodore Dreiser. Film 1951 yönetmen George Stevens, oyuncular Montgomery Clift, Elizabeth Taylor, Shelley Winters.

film istihsalindeki "ciddi" psikolojik mevzularla müzikal filmlerin piyasa bakımından sökmediğini anladıklarına delalet eder bu hal. Şimdi yine sosyal ve derli toplu konulara rücu etmek zorunda kaldılar. Bu da bir kazanç ne de olsa.

Şimdilik bu kadar. İnşallah bu mektup eline varmadan orada olurum. Olamazsam yıl dönümümüzü kutlar, hasretle gözlerinden öperim.

Kocan *(İmza Nevzat Hatko)*

***

Nevzat Hatko

İstanbul, 17 / 3 / 1953[48]

Sevgili karıcığım;

10 tarihli mektubunu dün aldım. Çok sevindim. Ben de haftada iki mektuba alıştığım için, mektuplardan biri aksayınca çok merak ediyorum. Bu sebeple, mektuplarımızı aksatmayalım.

Daha evvel yazdığım mektupları her halde almışsındır. Artık bu hususta bir diyeceğim kalmadı; gelmek için havaların düzelmesini bekliyorum. Sana geçen cumartesi günü iki paket halinde kitapları yolladım ve mektupta da listeleri var. Ayrıca dün de yine iki paket halinde "Dünya" Gazetelerini yolladım. Okursun, diye. Bugün öğleden sonra bir sandık içinde mantı, tatar çöreği, portakal reçeli, kıyıktan aldığım bir kilo kestane tatlısı, birkaç adet greyfurt, istediğin entari ile bigudileri göndereceğim. Ayrıca ağdalı hamur tatlısı göndermiyorum; zira bütün yukarıdakiler dişe dokunur leziz şeyler, hepsi bir arada olursa bayatlar. Daha sonra hamur tatlısı da yollarım, yahut ben kendim getiririm. İstida işini de Ankara'da avukat Oktay beyle görüştükten sonra hallederim. Düşüncesiyle ve kendim gelmek niyetinde olduğum için tehir ettim. Yakında bu meseleyi de esasından hallederim; hiç merak etme. Oktay bu biriken tekaüdiyelerin nasıl alınacağını iyi biliyormuş. Sen de istersen oradan

[48] bakınız sayfa 63 dipnot 36.

otobüs seyrüseferlerinin kar yüzünden ne dereceye kadar aksayıp aksamadığını öğrenirsen iyi olur. Bu hususu bana yaz; zira 23 Nisan'ı beklemeden gelmek niyetindeyim. Müddetin yarılarında gelmem en makul bir hareket olur. Nisan sonu çok geçe, geriye bir ay kalıyor ki, bir ay içinde iki kere gelmiş olacağım -yani tahliyede seni almak üzere gelmem dahil-.

Evlenmemizin yıldönümü münasebetiyle sana Pazar günü tel çektim; şimdi Salı sabahı, cevabını bekliyorum. Her halde saat on bire doğru postacı getirir. Şimdilik fazla bir şey yazamıyacağım; elimde birikmiş acele iş var zaten de yazacak yeni bir şey yok. Hepimiz iyiyiz. Hasretle gözlerinden öperiz.

Kostümü temizlettik. Buruşur diye sandığa koyamadık. Ben kendim getiririm.

Kocan *(İmza Nevzat Hatko)*

* Terlikler sandıkta. Telim geldi. Teşekkürler..

***

Nevzat Hatko

İstanbul, 19/3/1953[49]

Sevgili karıcığım;

Mesafenin uzaklığı yüzünden mektupların geç gidip gelmesi hali bunların aktüalitesine tesir ediyor, ve insan cevap almadığı şeyler için mektup beklerken yeni şeyler yazamıyor. Esasen de bu son günlerde ha gidiyorum, ha gideceğim derken sırayı büsbütün şaşırdım. Şimdi ilk fırsatta gelmek niyetindeyim. İnşallah olur.

[49] bakınız sayfa 63 dipnot 36.

Son "iş mektubu"nda bahsettiğin kitaba dair bir başka mektubumda tafsilat vermiştim. Her halde o mektubu da almışsındır. Kitap şu an elimde. Howard Fast'ın "Freedom Road" adlı kitabı. 10 punto ile 263 sahife. Ücreti garantili ve kitap bir seri neşriyatın ilki olarak derhal basılacak. Senin isminle çıkmayacak. Böyle konuştuk. Anonim çıkacak. Kitap Amerikan İç Harbine ait ve "Bir Rüzgâr Gibi Geçti" kitabının benzeri olduğu için tercümesinde ve neşrinde hiçbir mahzur yoktur. Esasen bu mesele tabiyi[50] alâkadar ediyor daha ziyade. Ben gelirken getireceğim, keyfiyeti sayın Savcıya bizzat anlatarak kontrolün tezelden yapılmasını temin edebileceğimi umuyorum. Günün doluncaya kadar mutlaka bitirmen de şart değil. Ne ise bu meseleyi icap ettiği gibi hallederiz.

Sana kitaplar, gazeteler ve bir sandık leziz şeyler gönderdim. Herhalde almışsındır. Ben gelirken sana ne gibi şeyler getireyim, onu da yaz.

Diğer bakımlardan çok iyiyiz. Oğlan da bermutad çok iyi. İşler sıkışık olmasaydı -başımda bir yığın birikmiş iş var- sana yeni şirinliklerinden bir kısmını yazardım ama, bunu başka bir mektubuma bırakıyorum. Benim mide gene biraz huysuzlaştı. Galiba üşütmeğe de gelmiyor. Dört gündür akşamları evden çıkmadığım için sinemaya filan gidemedim. Bu bahisten de yazacak bir şeyim yok. "Kadıköy İskelesi" bahsinde tenkitlere kulak asma. Piyes iyidir. Sana yeni bir haber: Metin geçen Pazar yeni bir kızla nişanlandı. Ben görmedim. Valide davetliydi fakat hava çok kötü olduğundan gidemedi. Geçen gün eve el öpmeye gelmişler. Hayırlısı. Artık inşallah bu kızla evlenir. De bu yılan hikâyesi biter.

Mide meselesi ve daha başka işe müteallik meselelerin halli için senin çıkmanı bekliyorum. Bir hastaneye yatıp adamakıllı bir muayeneden geçirtmek niyetindeyim kendimi. Şimdilik perhiz ve ilâçlarla oyalama yolunu tercih ediyorum. Gözlerinden öperim.

Kocan *(İmza Nevzat Hatko)*

***

[50] Tabiyi ?

Nevzat Hatko

23/3/1953 Pazartesi[51]

Sevgili karıcığım;

15 ve 18 tarihli iki mektubunu şimdi aldım; çok sevindim. Oraya gelmek faslını iki gün evveline kadar ciddî olarak düşünüyordum ve karar da vermiştim. Fakat havaların çok fena gitmesi ve validelerin ikazı beni yola çıkmaktan vazgeçirdi. Ne ise; ben her şeye rağmen Nisan içinde gelmek niyetindeyim ve bu niyetimden de caymak ve caydırılmak taraftarı değilim. Benim için de bu yolculuk bir nevi dinlenme olacak.

Ev meselesine gelince: Mektubunu validelere okuyacağım. Belki bir arsa uydurmak mümkün olur. Hayırlısı. Dün akşam Naciye ablalar ma aile bize geldiler. Kendilerine yakın gayet manzaralı, biri üç diğeri 5 odalı iki daire varmış; bu Pazar inşallah gidip göreceğiz. Salacak iskelesine beş dakika imiş, sık sık vapur varmış. Beğenirsek tutalım mı?

Burada havalar berbat. Bugün biraz açtı ise de henüz baharın yaklaştığına dair bir belirti de yok gibi. Soğuk bir gün.

Valideleri mümkün mertebe sokağa çıkmağa teşvik ediyorum zaten; ama bir aydır havaların gayri müsait oluşu yüzünden pek çıkmadılar. Zaten çocukla çıkmak onları pek yoruyor. Oğlan eskisi gibi uslu değil şimdi. Sokakta ve vapurda hiç uslu durmuyormuş. Büyüdü de zaten. Artık tamamiyle ve kontrollü olarak -yani kendi kendini kontrol ederek- mükemmel yürüyüp koşabiliyor. Evet koşuyor. Evde de derviş gibi dönerek ve el çırparak şarkı söylüyor ve dans ediyor. Kavrayış ve sezişleri de kuvvetlendi. Mesela sizin duruşma sırasında çekilen resmin arka tarafındaki kapıdan görünen ve eli yanağında olan subayı bile farketmiş, parmağı ile göstererek elini yanağına getirip bize gösterdi, geçen gün, birdenbire. Geçen mektuplardan birinde de yazdığım gibi son ördüğün kazak oğlana müthiş dar geldi. Bunu zaten gönderdiğim resimlerde de göreceksin. Başka şirinlikleri de var ama saymakla bitmez.

---

[51] Nevzat Hatko'nun 23 Mart tarihli mektubuyla ilgili Behice Boran'ın 29 Mart ve 1 Nisan tarihli mektupları için ***a.g.e.*** sayfa 146 ve 193'e bakınız.

Zaten şu an aklıma da gelmiyor, toparlıyamıyorum; o kadar çok ki. Yalnız, bundan birkaç gün evvel ürtikerimsi kabarcıklar peyda oldu bacaklarında ve vücudunun muhtelif yerlerinde. Doktora götürdüm; fakat o gün Metine hanım muayenehanesinde yokmuş; ben de daha önceden telefon etmeğe lüzum görmemiştim; bulamadım. Bunun üzerine Hulusi beye gittik. Gıdalardan mütevellit dedi, bir şurup verdi ve yumurta, unlu maddeler, irmik fazla zeytinyağlı şeyleri, iyi oluncaya kadar, menetti. Şeker ve çukulata gibi şeyleri de. Oğlan son zamanlarda çukolataya pek dadanmıştı. Fazla vermiyorlardı ama, ne de olsa her gün bir miktar belki de lüzumundan fazla yiyor, bazen de gözle kaş arası dolabı açıp kesme şeker yürütüyordu. Şimdi bütün bunlar menedildi. Bakalım nasıl olacak. Mamafi kabarcıklar sönmeğe yüz tuttu ama, dün gece yine hayli kaşınmış. Birkaç gün sonra icap ederse Metine hanıma götürürüm.

Sana bir sandıkla yiyecek cici şeyler gönderdim. Her halde almışsındır şimdiye kadar. Kitap ve gazete de gönderdim. Bunlar da gelmiş olacak. Şayet henüz eline geçmediyse ve okuyacak sıkıntısı da çekiyorsan, İdareye rica et, kontrol edilenleri peyderpey versinler.

Kitap meselesine gelince: Tercüme zaten acele değil. Ben gelmek niyetinde olduğuma göre kendim getiririm. Çıkana kadar ne kadar yaparsan kâfi, mütebakisini burada tamamlarsın. Ücreti garantilidir.

Kilim almak fikri bende de vardı. Zaten orada iken bir kilimci dükkanında bazı güzel şeyler görmüştüm. Tahliyende birlikte seçip almak üzere kararlı idim. Yine de öyle olacağa benziyor.

Sana bugün 150 lira gönderiyorum. Zamanında eline geçeceğini umarım. (x)

Gözlerinin vaziyetine üzüldüm. Mektubun bu kısmını validelere okumayacağım; üzülürler. Bu hususta izahlı mektubunu beklerim. İcap ederse, ârazı yaz, burada bir göz doktoruna danışayım ve yine icap ederse oraya kadar da bir doktorla gelirim. Göz bu, şakaya gelmez.

Ben son günlerde akşamları pek dışarı çıkamadığım için dış âleme dair yazacak bir şeyim yok. Perşembeye "Küçük Sahne" de "Örümcek"[52] adlı bir Amerikan piyesi başlayacak. Şehir Tiyatrosunda da "Tartüf"ü[53]

---

[52] The Shrike - Örümcek, Joseph Kramm. Küçük Sahne 1952-1953 Sezonu.

[53] Le Tartuffe, Molière'in bir oyunu. Orhan Veli Kanık çevirisi, Millî Eğitim Bakanlığı Dünya Edebiyatından Tercümeler Dizisi, 1944.

oynıyacaklar. Orhan Veli'nin tercümesinden. Bunları görünce sana da yazarım.

Başkaca iyiyiz. Benim safra kesesi biraz mızıkcılık etti ama, şimdi tekrar düzeldi. Rahatım. Kazak için yün mutlaka lazım mı? Kostümü posta ile göndereyim mi? Yani acelesi yoksa kendim getirebilir miyim? Cemile teyze Sinop'a gideli hayli zaman oluyor. Naciye ablalar ma aile selamlarını yazmamı söylediler. Diğer tanıdıklar da her gördüğümde bunu istiyorlar. Ben de toptan yazıyorum işte.

İşte böyle karıcığım. Hasretle gözlerinden öperim. Valideler ve Dursun da seni öperler.

Kocan *(İmza Nevzat Hatko)*

(x) Cezaevi için "alacaklı kimsenin eline" usulû yokmuş, ancak mutemedin adına olurmuş; tabi mutemedin adını bilmediğim için âdi havale ile yolladım.

İmza Nevzat Hatko

***

Nevzat Hatko

İstanbul, 30/3/1953[54]

Sevgili karıcığım;

Valideye yazdığın mektupla benimki bugün geldi. Mektuplarımız böyle geç geldiği için aktüalitelerini kaybediyor, hangisinin hangisine cevap olduğunu kestirmek, ve birbirine bağlı tamamlayıcı mektuplar yazmak güç oluyor. Hasılı bu mektuplaşma faslı dağınık olmaktan kurtulamıyor.

[54] Nevzat Hatko'nun 30 Mart tarihli mektubu ile ilgili Behice Boran'ın 3 Nisan ve 8 Nisan, yine Nevzat Hatko'nun 2 Nisan tarihli mektupları için ***a.g.e.*** sayfa 195, 196 ve 198'e bakınız.

Şu ana kadar sandığı almışsındır. Parayı da -acelesi olmadığı için- bu ayın 23 ünde adî posta ile gönderdim. Zamanında gelir sanırım. Bu husta daha önceki bir mektubumda yazmıştım.

Benim sıhhî durumuma gelince: Bir fevkaladelik yok.

Safra kesesi olduğu malum artık. Zira o nahiyede hafif bir ağrı da seziliyor. Perhize riayet etmeyince gaz sancıları yapıyor; bunu da perhiz ve Sulfarlem ve Festal veya karbonlarla bir iki gün içinde tedavi etmek mümkün oluyor. Üşütmenin de tabi büyük tesiri var. Bu son haftalarda havalar çok soğuk gittiğinden galiba biraz da üşüttüm de ondan olacak. Şimdi tamamiyle iyiyim. Hastaneye yatmam şimdilik mümkün değil. Zira Almanca mütercimi arkadaş işlerinin çokluğu dolayısıyla Büroda fazla bulunamıyor. Hatta şu günlerde bir de yazıhane açmak üzere. Tabi işbirliğimiz devam ediyor eskisi gibi; ama işleri Mustafa ile gönderip aldırıyorum.

Oğlan resimde şişman görünüyor ama, hiç de şişmanlamadı. Yalnız irileşti. Vucudu gayet mevzun ve adeleler dolu dolu, yağ ve lapacılık gibi şeyler yok. Sonra dehşetli hareketli olduğu ve iyi gıda aldığı için böyle şişmanlayıp lapacılık arzetmesine imkân yok. Hele şimdi havalar da düzeldi, sık sık sokağa çıkarıyoruz. Koşuyor, oynuyor, yoruluyor, geceleri de deliksiz uykular çekiyor. Artık çiş vaziyeti de yola giriyor gibi. Hatta bazen kendisi gidip lazımlığı alıyor ve yapacağını yapıyor. Hele biraz daha dikkat edilse -nitekim bazı günler öyle oluyor- altını hemen hemen hiç ıslatmayacak. Ürtikerimsi vaziyet tamamiyle zail oldu ve kaşıntıları da durdu. Hasılı mükemmel gelişmekte ve yavaş yavaş bir hayli de kelime bellemeğe devam etmekte. Sen gelinceye kadar formunu almış bir oğlan haline sahip olacak sanırım.

Dün Üsküdar'a Naciye ablalara gittik. Oğlan bir alemdi. Vapurda ve evin bahçesinde bir hayli şirinlikler yaptı, oynadı, kahkahalar attı, yoruldu adamakıllı. Neşeli olmakta devam ediyor. Üsküdar'da, bütün İstanbul'u ihtiva eden -köprü, Sarayburnu, Boğaziçi, Adalar- bir apartıman dairesi gördük. Dört geniş odalı, tam cepheden boydan boya geniş balkonlu, iki odası denize ve manzaraya nazır. İhsaniye'nin, yani Salacak İskelesinin tepesinde. Fakat kirası 200. Yaşar bey 170'şe vermediklerini bildiğini söyledi. Bu üst kat. Aynı apartımanın bir de orta katı var. O da manzaralı ama, karşıya isabet eden bazı ev ve apartımanların çatıları bu manzarayı yer yer kesiyor; fakat gene de hayli güzel ve bol manzaralı bir daire. İlişikte planını göreceğin bu daireye sığabilirsek aylığı

10[0] veya 135 den tutmak kabil. Ben hemen hemen taraftarım. Naciye ablaların biraz üstünde. Yani Üsküdar hapishanesinin -bak hep hapishaneler nasip oluyor- hemen biraz aşağısında. Hem Üsküdar hem de Salacak İskelesinden işlenilebilir. Biri 10 diğeri 5 dakikalık yol. Daire 3 oda bir hol. Yemek yenilir genişlikte...

Mamafih daha bir çok apartımanlar yapılıyor. Naciye abla Üsküdar'da o civarda münasip bir yer bulunacağına kani. Senin gelip görmeni de beklemek mümkün.

Özmeriç[55] arsa peşinde. Münasip bir şey bulunabileceği kanaatinde. Bakalım hayırlısı.

Zelzele bizi rahatsız etmedi. Hissettik ama fazla telaşlanmadık. Nedense Beyoğlu ciheti İstanbul cihetinden çok daha az hissetti. Bu da belki İstanbul cihetinin -şehri çok eski olması ve bu sebeple binaların dolma temel üzerine kurulması dolayısıyla- sarsıntılara daha az mütehammil olmasındandır. Bu cihetten üzüntüye değer bir şey yok.

Yeni ikametgâhınız kutlu olsun. Her halde tahta döşeninceye ve elektrik gelinceye kadar da tahliye edilmiş olursun. Malum ya devlet işleri pek sür'atli gitmez, formalitelere tâbidir.

Oğlanın kadife pantolonu bu günlerde hazır olacak. Zaten çok az bir şeyi kalmıştı. Onu da geçen gün bize gelen Selma tamamlamak üzere talip çıktı. Pantolon kısa olduğu ve havalar da büsbütün ısınmadığı için henüz acelesi de yok. Baharda bol bol giyer. Mamafih bordo kazağı arada sırada giyiyor; dün de giymişti. En rahat kazak da o zaten. Ötekiler hep dar ve başından zor geçiyor. Bavullar zaten esaslı bir tamire muhtaç. Şimdilik idare et de gelince hepsini birlikte tâmire veririz. Şimdi astar sökmek filan külfetli olur, sanırım. Bu benim kanaatim. Mamafih bir de valideye söyliyeyim bakalım.

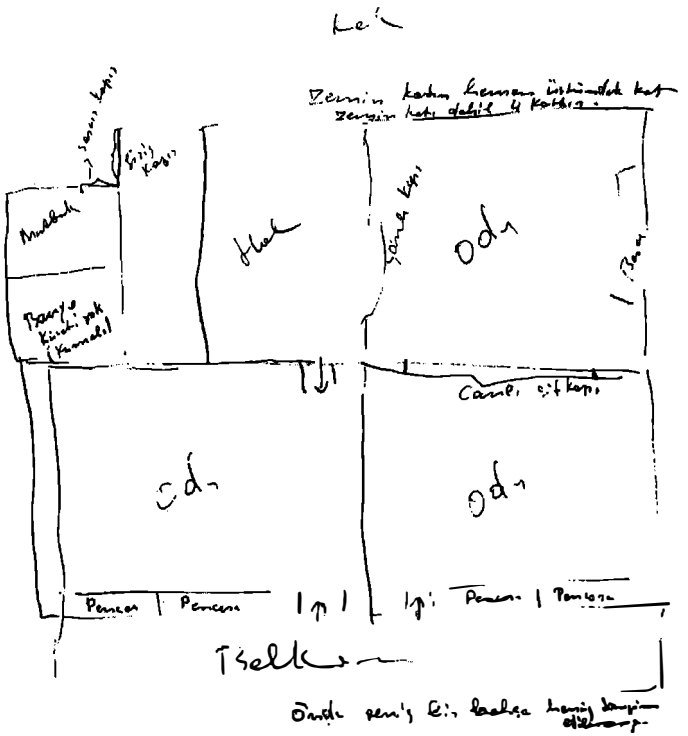
[55] Yüksek Mimar Nevzat Kemal Özmeriç. Barışseverler kurucularından. İstanbul Yüksek Tahsil Gençlik Derneği (İYTGD) başkanlarından.

Bu hafta iyi film yoktu. Yeni piyesi de daha görmedim. Bu cumaya tasarlıyorum.

Şimdilik bu kadar. Hasretle gözlerinden öperim. Cümle dostlar selam ederler.

Kocan *(İmza Nevzat Hatko)*

***

[Mektupta sözü edilen kroki.]

Nevzat Hatko

20 Nisan 1953[56]

Sevgili karıcığım;

11 ve 15 Nisan tarihli mektuplarını şimdi aldım. Ben senin mektuplarını, yani haftada 2 mektubunu birden ve umumiyetle Pazartesi sabah postasında alıyorum. Benim yazdıklarımı sen ayrı ayrı mı alıyorsun? Galiba İdarenin usulü her hafta mektuplaşma olacak. Ne ise. İkisi birden de olsa, iyi oluyor. Geçen hafta bir mektup yazmıştım. Zaten birini Salı günü yazdım, sonra bu aralık sandığı da postaya verdiğim için, ikinci bir mektup yazmaya lüzum görmedim. Mamafih şimdi artık eskisi gibi muntazaman Pazartesi-Perşembe mektuplarını aksatmam. Kitabın tercümesi daha doğrusu mahiyeti hakkında, yazdıklarını dikkatle okudum. Doğru, fakat bu hususlar basılması bakımından mahzur teşkil etmez. Zira zaten Remzi'de bunları taktir edecek kafa yok. Onlar "firma"ya bakarlar. Howard Fast da onlar için bir firma. Nihayet bu nevi romanları okuyan bir münevver zümre vardır ki, Steinbeck'inkileri de onlar okur. Binaenaleyh sürüm ve kâr garantilidir. Ben bu kitabı zaten ikinci elden aldım ve bu ikinci el garantilidir. Kitap basılmasa dahi parasını alacağız. Biraz tuhafına gidecek ama, öyle.

Muvakkara sitemini iblağ edeceğim. Adnan'a gelince; bir aydır gözükmedi. Ondan aylık erzak alıyorduk. Meydanda bulunmadığı için bu ay yağları başka yerden almak zorunda kaldık. Merak ediyorum, hasta mıdır diye, ama maalesef bugüne kadar, bütün iyi niyetime rağmen gidip arayamadım.

Göz vaziyetin beni üzmekte berdevam. Buraya gelince iyi bi revizyona tâbi tutturmalısın. İcap ederse tercüme faslını da ihmal et, zararı yok. Yorulmamaya çalış.

Oğlana dair sana hep yazıyoruz. Afacan mı afacan. Bakalım gelince nasıl başa çıkacaksın. Dün onları Kadıköy'e teyzelere götürdüm. Sabahtan

---

[56] Nevzat Hatko'nun 20 Nisan, 30 Nisan, 11 Mayıs tarihli mektupları ile ilgili Behice Boran'ın 11 Nisan, 15 Nisan, 26 Nisan, 6 Mayıs tarihli mektupları için ***a.g.e.*** sayfa 199, 201, 205 ve 208'e bakınız.

gittik. İyi oldu. Ben bermutad, mühim bir maç olduğu için, fazla kalamadım. Fakat onlar iyi vakit geçirmişler. Börek yapmıştık, bir kilo da kıyma aldım. Çocuklara da bir şeyler almaları için ufak bir miktar verdim. İşte böyle. Akşam üzeri kendileri geldiler. Oğlan vapurda yine bir âlemmiş. Herkesle ahpaplık etmiş. Akşam da evde, yemek ve soyunma faslında hayli aksilik etti ve epey ağladı. Zaten uzun gezintilerden sonra, yorgunluktan olacak hep böyle yapıyor. Ne ise belki de ağlamak bir ihtiyaç. Zira normal olarak hiç ağlatılmadığına göre -zira bütün istek ve arzuları yerine getiriliyor- bu çeşit ağlamalara da boş verebiliriz sanırım. Dişlerine gelince, âni bir sual olduğu için şu an katî cevap veremeyeceğim amma, galiba geçen gün valide 16 dişi olduğunu söylüyordu. Perşembe mektubunda sayar, tamamını yazarım. Yemek faslı senin de tahmin ettiğin gibi oluyor. Süt, mahallebi, yoğurt, tereyağı ve reçel yiyip içiyor. Bizim yemeklerden de iştahla ve seve seve kıvırıyor. Hatta sadece bunları tercih ediyor. Diğer mamalar verilmese de kendisi için çok daha memnuniyetbahş[57] bir hal oluyor, ama tabi biz o hususu ihmal etmiyoruz.

Yalnız, şekerli ve unlu şeyleri bilhassa bir yere gittiği zaman ikram ediyorlar -yidiği zaman o mahut kabarcıklar nüksediyor. Dr. Hulusinin tedavisi iyi geldi ama, bir de Dr. Metine hanıma göstereyim diyorum. Zaten çoktandır uğramadım. Bu hafta içinde giderim.

İşlerim tamamiyle yolunda. Geçen mektupta da tafsilatiyle yazdığım gibi, normal vaziyet hiç aksamadan devam ediyor. Sen gelince tabi daha iyi olacak.

Mayıs'ın 22.inci günü Vahdi beyin[58] Ankara'da mürafaası var. Bu vesiyle ile oraya da gelecek. Şayet ben seni almaya gelemezsem veya buna ihtiyaç gösterecek bir sebep senin bakımından zuhur etmezse, kendisiyle konuştum; giderken de bana uğrıyacak, fazla eşyalarını kendisine verebilirsin. Zaten senin de bir haftan kalmış olacak. Asgarî eşyayı alıkoyar, ıvır-zıvır kitâp, sandık, sair az lüzumlu eşyaları gönderdiğim sandıklar derununda kendisine teslim edebilirsin. Memnuniyetle getireceğini söyledi.

---

[57] Memnuniyet veren.

[58] Avukat Vahdettin Barut. Barışseverler kurucularından. İYTGD başkanlarından.

Valideleri Cumartesi günü Halıcı Kız'a[59] gönderdim pek memnun oldular. Ben de bu hafta "Tartüf"e gideceğim.

Kandilli'deki evde iş yok. Sordum, analarının nikâhını istediler. Mamafih bulamıyorlar olacak ki, bu ilânı sık sık görüyorum.

Şimdilik bu kadar. Şimdi öğle üzeri, saat 1.30, yemeğe gidiyorum. Gözlerinden öperim. Ha, halam biraz hasta. Umumî zafiyetten mütevellit kalp zayıflığı. İlâç alıyor, perhiz yapıyor.

Valideler ve Dursun iyiler. Gözlerinden öperiz.

İmza Nevzat Hatko

***

Nevzat Hatko

İstanbul, 23 Nisan 1953

Sevgili karıcığım;

Bugün usulen -yani anlaşmamız gereğince- orada olmam gerekiyordu ama, malûm sebeplerden dolayı olmadı. Mamafih gelmiş olduğumu farzet, olsun bitsin. Bu mektup böyle biraz alaylı bir eda ile başladı gibi ama, cidden ciddi olarak ve samimî bir haleti ruhiye ile başladım bu şekilde. Neyse, artık günleri sayıyoruz. Tam 36 gün kaldı demek. Beş haftada, son haftası hariç, sekiz mektupla sona erip gidecek. Tanrı başka sıkıntılar vermesin, Âmin !...

Dün Dursun'u Dr. Metine hanıma götürdüm. Malum kabarcıklar için. Tehlikesiz bir şey olduğunu, her çocukta bulunduğunu, umumiyetle kalsium tabletleriyle ve perhizle geçtiğini ve deniz banyolarının birebir geldiğini söyledi. Kalsium tabletleriyle bir de hariçten sürülmek üzere bir mayi verdi. Şeker, çukulata, bal, reçel, balık, muz, yumurtayı menetti.

[59] Halıcı Kız, ilk renkli Türk filmi, 1953. Yönetmen Muhsin Ertuğrul, oyuncular Sadri Alışık, Suna Pekuysal.

Bol bol meyva tavsiye etti. Yağ ve ekmeği de az miktarlarda vermemizi söyledi.

Umumî muayene için Dursun efendiyi soymamız mümkün olmadı. Müthiş bir hırçınlığı vardı üzerinde; elimi kazağına uzatır uzatmaz dehşetli bir mukavemet göstererek kıyameti koparıyor, ille de gidelim diye kapıyı gösteriyordu. Mümkün olmadı muayenesi; ama Metine hanım oğlanı çok iyi ve gelişmiş buldu. İki yaşındaki bir çocuğun hali var dedi. Oradan Taksim bahçesine gittik. Meydanın merdivenlerini -biraz alçak basamaklardır bilmem hatırlar mısın- kimsenin yardımı olmadan inip çıkmağa başladı ve birkaç kere tekrarladı.

Sonra bir ikiz oğlan kardeşlerin arabasına musallat oldu, 15-20 dakika kadar da arabayı bizzat sürmek suretiyle onları gezdirdi. İkizler de kendisinden bir hayli büyüktü ha. 26 aylık. Anneleri bizim oğlanın yaşını sorunca hakikati söylemekten nezaket icabı içtinap[60] ettim. İki yaşında dedim. Kendi çocukları, ikizliğin de tesiri var tabi, pek çelimsiz şeylerdi. İkisi birden bir Dursun yapıyordu; o kadar. Bermutat oğlan bütün kâinatla dost. Her kese gidiyor; bilhassa top oynayan çocuklara musallat oluyor, ortalığı karıştırıyordu. Bir âlem.

Burada havalar bir hayli düzeldi artık. Geçen Pazar Kadıköyüne sabahtan teyzelere gittiğimizi galiba yazmıştım. Bu Pazar da münasip bir yer düşünebilirse[m] valideleri yine göndereceğim. Belki Caddebostanına Adnan'lara gideriz. Geçen gün buraya gelmişti. Böyle bir şey konuşuldu ama, karar yarın veya cumartesiye verilecek. İşleri de pek iyi gitmiyormuş Adnanın. Aynı yerde tam teşkilatlı üç dört dükkân daha açılmış, rekabet çoğalmış, Adnan'ın da malî durumu bu rekabete cevap verecek kapasitede değilmiş; kendisi böyle dedi. Hatta dükkânı kapatıp başka bir yerde açmaktan bahsediyordu.

Muvakkar hanıma Hasan amca vasıtasiyle sitemini tebliğ ettim. Hasan amca bilhassa selam söyledi ve "Behice haklı" dedi.

Dün Minâ'yı gördüm Taksim bahçesinde. Mustafa[61] ile çıkmış. Biraz konuştuk. Bu sene yine Vaniköy'e gideceklerini söyledi ve bizim niyetimizi sordu. Sahi, ne dersin? Dede efendilere bir uğrasak mı? Valideler

---

[60] Çekinmek, kaçınmak.

[61] Mustafa Irgat, Minâ Urgan ve Cahit Irgat'ın oğlu.

burayı münasip görmüyorlar. Oğlan ayaklandı, merdiveni, duvarı, havuzu var, tehlikelidir, diyorlar. Sen ne dersin? Bir sayfiyeye gitmek her halde iyi olur. Hem senin için hem de çocuk için. Acele etmek lazım geliyor gibime; şunun şurasında gelmene beş hafta kaldı. Bu işi senin buraya gelmene bırakmasak iyi olur, sanırım.

Büro, tercüme ve saire hususlarında sana tafsilatlı olarak daha evvelki mektuplarımda yazmıştım. Şimdilik başka bir şey yok yazacak. Halamın hastalığı devam ediyor ve kalbinde bir gelişme yok; yani nefes darlığı devam ediyor. Yalnız ayak şişleri indi ki, bu da iyiye alâmet. Kendisine Ulviye hanımların aile doktoru Niyazi bey[62] bakıyor. Ben idrar tahlilini yaptırdım. İdrarda bir anormallik yok. Albuminden şüphe edilmişti, ama normal.

Gözlerinden öperim.

İmza Nevzat Hatko

NOT: Oğlanın dişleri yazdığım kadarmış, yani tam 16 tane

Valide senden mektup istiyor. "Sana iki mektup, bana hiç; böyle şey olmaz!" diyor. Haberin olsun.

İmza Nevzat Hatko

***

[62] Dr. Niyazi Tunga [?]

Nevzat Hatko

27/4/1953[63]

Sevgili karıcığım;

Muvakkar hanıma yazdığın 18 ve bana yazdığın 22 tarihli mektuplarını bu sabah aldım. Telefon ettim gelip kendi mektubunu alacak.

Günler yaklaştıkça -esasen mektupların bayatlamasından ve mevzuların karışmasından mütevellit tafsilatlı ve irtibatlı mektuplar yazamamak keyfiyeti var- insan yazılacak bir şey bulamıyor. Gelip de görür veya dinler diye, bazı aklıma gelen şeyleri de yazmıyorum. Galiba şu son dört haftayı bu nevi kısa mektuplarla geçiştirmek icap edecek. Hep oğlandan bahsetmek de artık "kabak tadı" verdi. Zaten değer mi kerataya, orası da şüpheli. Son günlerde müthiş yaramaz oldu. Şimdi havalar da ısındı adamakıllı -dün kısa pantolonla senin ördüğün o kazağı giydirmişlerdi- bir türlü evde durmuyor. Sabahleyin ben bermutad terzi dostumuza ve Taksim bahçesine götürdüğüm halde, öğleden sonra yine tutturmuş, ille de attâ diye.

Nihayet alıp halaya götürmüşler; akşamüzeri hepsini orada buldum. Halamın hastalığı hayli ciddi idi. Kalp ödeması. Doktor Hulusî bey "sürprizli de olabilir, bakarsın birden bire tıkanıverir" demişti. Ama verilen ilaçlar gayet iyi geldi, ve bence, Allah gecinden versin, bu sefer halam kefeni yırttı gibi. Fakat, tam istirahat lazım gelirken bir türlü yatakta durmuyor. Kedilere bakacağım, temizlik yapacağım diye boyuna kalkıyor. Dün kendisine adamakıllı çıkıştım. Zaten küçük hala ile de geçinemiyor; annem de Dursun dolayısıyla geceleri gidip orada yatamıyor. Gündüzleri de muntazaman uğramasına rağmen pek fazla kalamıyor. Bakalım ne olacak. Mamafih umumî vaziyetinde selaha[64] doğru hayli gelişme var. Meselâ şimdi sırt üstü rahat uyuyabiliyor; halbuki daha evvel bütün, kalp hastalarında olduğu gibi, yüzün koyun ve iki büklüm yatabiliyordu.

---

[63] Nevzat Hatko'nun 27 Nisan tarihli mektubu ile ilgili Behice Boran'ın 22 Nisan ve 2 Mayıs tarihli mektupları için ***a.g.e.*** sayfa 204 ve 206'ya bakınız.

[64] Düzelme, iyileşme.

Sana 14 Nisana kadar olan gazetelerden sonra iki parti daha gönderdim posta ile, her halde almışsındır. Diğerleri de biriktikçe haftada iki parti olmak üzere yolluyorum.

Kitabın 70 küsür sahifesine geldiğine göre hayli hızlı çalışıyorsun demek; buna kendini yormadan devam etmelisin. Burada da yavaş yavaş devam edebilirsin. Kitap tesliminde basılacak ama kimse de bu hususta sık boğaz olmuyor. Ne kadar çabuk olursa bizim menfaatimize. Böyle olunca da işi kendimize göre ayar edebiliriz. Zaten burada ben seni iş babında fazla yormak niyetinde değilim. Pek nadir hallerde sana iş çıkaracağım. Biz nasıl olsa yuvarlanıp gidiyoruz ve arkadaşları da "Mahmut Paşa" tercüme usulüne alıştırdım.

Geçen mektupta da yazmıştım. Vahdi bey Mayısın son haftası içinde orada olacak; kendisiyle para göndereceğim -tabiî kendim gelmezsem- ve kendisine fuzulî eşyalarını verebilirsin.

Bahar faslına gelince, rakımı yüksek olan yerlerde bahar birden bire gelir; yani ortalık aniden yeşerir, demek istiyorum. Adnan beyin de söylediğine göre oranın baharı -galiba mayıs-haziran- çok güzel olurmuş; ben de öyle zannediyorum. Her halde sen de bunu kısa bir müddet sonra müşahede edeceksin. Hele şairâne görmek istersen daha da iyi müşahede edeceksin.

İşte böyle karıcığım biz hepimiz iyiyiz. Artık seni de aramızda bir an evvel görmek için duacıyız. Hasretle gözlerinden öperim.

Kocan *(İmza Nevzat Hatko)*

***

Nevzat Hatko

30 Nisan 1953[65]

Sevgili karıcığım;

26 tarihli mektubunu mutadı hilafına bugün aldım. Çok sevindim; zira pazartesileri iki mektup birden almağa alıştığım için bunu hiç beklemiyordum. Sevincim tabiî mektubu açıp okuduktan sonra idi, daha önce biraz endişelenmedim de değil; sürprizli bir mektup olması ihtimalini düşünerek... Ne ise. Mektup kontrolü işi tahliyene bir ay kala düzelmiş oluyor. Sahi bugün Nisanın son günü. Tam 31 günün kalmış oluyor. Havalar da burada pek güzel gidiyor. Yarın bir Mayıs, Mısırlılarla atletizm müsabakası var, oraya gideceğim; belki oğlanı da götürürüm. Cumartesi-Pazar'da "America" adlı bir Brazilya takımı[66] geldi. 16 oyuncusunun 13'ü siyahî, geçen Pazar günü kendilerini gördük sokakta; pek sevimli, şirin ve zebellah gibi cenubî Amerika zencileri. Müsabakaları pek hoş olacak ve tabiatiyle bizim takımları yenecekler; zira Brazilya futbolu pek ileri seviyededir.

Galiba sen de benim yazdıklarımı iyi okumuyorsun. Ben "Vahdi beyin mürafaası var Ankara'ya gidecek ve bu vesiyle ile de Nevşehir'e kadar uzanacak" diye yazmıştım. Tabiatiyle Nihad'ın[67] avukatı sıfatiyle onu görmek üzere gelecek. Zaten daha evvel de oraya gelmek kararında olduğunu sana yazmıştım. Şimdi mürafaası da denk geldi. Sen gine kendisine fazla ağırlıklarını ver. Mesela kap kaçak da verebilir, asgarî bir şeyler alakor, bir hafta yemek vaziyetini idare edersin. Mesela gaz sobası, sandıklar v.s. ufak tefek lüzumsuz ve fakat yolculukta çok el tutan şeyleri verebilirsin. Mamafih ben de artık bu işi kapıyorum.

---

[65] bakınız sayfa 86 dipnot 56.

[66] America Football Club (Rio de Janeiro). Türkiye'de yaptığı karşılaşmalar:

2 Mayıs, Fenerbahçe 2-3 America FC.

3 Mayıs, Galatasaray 2-3 America FC.

[67] Nihat Sargın.

Oğlanla başa çıkılmıyor. Adamakıllı ayaklandığı için mutfak ve odaları har vurup harman savuruyor ve işin kötüsü kuru ekmeğe pek düşkün. Nerede bulsa hemen kapıveriyor. Ve elinden alabilmek bir mesele oluyor. Hele valideler hiç yapamıyorlar; zira bağırtmaktan ve ağlatmaktan çekiniyorlar. Halbuki inadının sökmemesi lazım. Bir iki defa ben müdahale ettim. Baktım ki bağırması filan pek kısa sürüyor ve nebal *[?]* gibi hasıl oluyor. Ne ise sen gelince bütün bunları yoluna koyarsın tabiî... Geçen gün akıl edip bir simit vermişler. Tabi susamlı simit. Hepsini yemiş ve gece hayli kaşınmış. Şimdi yumurta faslında senin yazdığın şekilde hareket etmelerini söyliyeceğim.

Muvakkar hanımın mektubu geldi ve Rasih bey gelip benden aldı. Adnan beyin bakkaliyesini tasfiye etmeyi düşündüğünü galiba yazmıştım. Dün geldi, bundan vazgeçmiş, ancak Bostancı'daki evin bahçesine, sokağa kapısı olacak bir bir dükkân inşasına karar vermiş, plan hususunda da mimar Nevzat'la görüştü. Buna çok sevindim. Zaten 120 lira dükkân kirası veriyordu ki, bu çok paradır. Şimdi dükkân kirası vermiyecek tabiî ve ne kalırsa kâr olacağından işi daha rahat yürütecek.

Geçen akşam Tartüf'ü gördüm. Ezeli nikbinliğimle, tabi, iyi buldum. Nedense bu yıl tiyatrolar geçen yıllara nazaran daha derli toplu. Bunda Meinecke[68]'nin ve Muhsin'in[69] rolleri var elbet. Gelince sen de müşahede edeceksin. Tartüf çok güzel oynandı.... Aslanbey lugatlardan mâda çok güzel şeyler de bulup alıyor. Gelince okuyup faydalanacağını tahmin ediyorum.

Halamla elbette yakından alakadar olduk. Doktor filan getirdik ve tedavisi de iyi netice verdi. Şimdi çok iyi. Tabii fazla zayıf. Gıdasına dikkat ediyoruz. Sana çok selam söyledi ve gözlerinden öpüyor. Dursun her gün, akşam üzeri, ziyaretine gidiyor. Şayet seni almaya gelmezsem, arsa için Ankara'da vaktin olursa Abdullah beye uğrayıver. Bizim arsanın sokağının sonundan bir evvelki tek katlı ev kendi evidir. Oktay beylere

---

[68] Max Meinecke, Alman tiyatro yönetmeni ve sahne tasarımcısı. 1952'de İstanbul Şehir Tiyatrosu'nda baş rejisör olarak görev yaptı. Türkiye'de kaldığı 1970'e kadar Ankara Konservatuarı, Ankara Devlet Tiyatrosu ve AÜ DTCF Tiyatro Kürsüsü olmak üzere çeşitli görevlerde bulundu.

[69] Muhsin Ertuğrul.

de uğrarsan iyi olur. Çok yakınlık gösterdiler bize karşı. Sana bilet meselesini yazdım galiba. Almış ve beni beklemiş ve merek da etmiş. Bunu sonradan öğrendim.

İşte bu kadar karıcığım; hasretle gözlerinden öperim. Annem mektubunu bekliyor. Her seferinde "bana mektup yok mu?" diye soruyor.

Kocan *(İmza Nevzat Hatko)*

***

Nevzat Hatko

11 Mayıs 1953[70]

Sevgili karıcığım;

6 tarihli mektubun bu sabah geldi. Şimdi öğle üzeri, hemen cevap yazıyorum. Evvelâ mahut bavul örtüsü meselesine gelelim:

Birkaç defa yazdığım gibi bu örtü kaybolmuş, bir türlü bulunamadı. Bu sebeple tabii gönderilmesi mümkün değil; yine bir mektubumda yazdığım gibi bavulu sendeki eski halıya sarman icap edecek. İnşallah bir şey olmaz.

Tahliye gününün hesabını yanlış yapmıyorum. 1 haziranda çıkacağına göre tam 21 günün kaldı. Günleri hesap etmemek için hafta diye yazdım. O kadar. Şimdi; 1 Haziran Pazartesi günü oradan sabah otobüsüne binebilecek misin? Şayet böyle ise senin için o günün akşamı için yataklı bilet aldırayım Vahdi bey sana getirsin. Bu hususu unutmadan bana hemen yaz olmaz mı? Zira Vahdi bey bu ayın 21 inci günü buradan hareket edecek.

Abdullah beyden yeni mektup geldi. İki müşteri daha çıkmış birisi 14.5 lira teklif etmiş. Tabii şimdilik vazgeçtiğimizi ve kusura bakmaması hususunda kendisine yazdım.

---

[70] bakınız sayfa 86 dipnot 56.

Oğlanın ekmek kapma hali, fırsat buldukça, tekerrür ediyor. Geçen gün kumrular için ayrılan kırıntılardan bir kabuğu özel çanaktan gözle kaş arası kapıverdi mutfakta. Hemen ağzına attı ve oradan sıvıştı. Babaannesi görmüş, ben de bu aralık oradan geçiyordum; ağzından çıkarmak istedim, imkân olmadı, üstelik parmağımı da öyle bir ısırdı ki, sorma, hâlâ acısını hissediyorum. Sokakta kendisine bir şey alınmıyor, merak etme, böyle halleri de yok. Zaten o simidi ikindi kahvaltısı için valideler evde iken kendilerine almışlardı, ondan vermişler bir tane.

Arsa meselesi üzerinde ben duramıyorum. Malum olduğu üzere benim işten ayrılmam kolay olmuyor. Mimar Nevzat ise hayli savsakçı ve işlerinde dağınık; galiba bir şey yapacağı yok bu hususta. Sen geldiğinde bütün bu işleri halledersin. O ilânları görülen şirketlere itimat caiz değil. Her gün hemen hemen bu neviden bir sahtekârlık hadisesi oluyor.

Diş meselesinde bir piyoredir tutturdun. Piyorenin çeşit çeşitleri var. Benimki tehlikesiz alelâde cinsten ve iyi bakımla kayboluyor nitekim şimdi öyle ve bakım devam edince nüksetmiyor. Dişlerimin doktorun ifadesine göre on yıl asgari garantisi var. Ondan sonrasına Allah kerim deyip geçmek gerek.

Biz hepcek iyiyiz. Hasretle gözlerinden öper seni burada bekleriz. Eş dost selam ederler.

İmza Nevzat Hatko

***

Nevzat Hatko

21/5/1953

Sevgili karıcığım;

16 tarihli mektubunu şimdi aldım -saat 11.30- hemen cevap yazıyorum ki, Vahdi bey oraya gelinceye kadar eline varsın; zaten de mektup günü. Vahdi bey dün akşam Ankara'ya hareket etti; yarın da mürafaası var. Şu hesaba göre Cumartesi sabahı otobüse binebilir. Bu mektubu alacağını -

yani o oraya varmadan evvel- zannetmiyorum ama, gene de onunla senin avdetin hususunda konuştuklarımızı burada tekrar ediyorum:

Benim kanaatimce Nevşehire değilse bile Ankara'ya kadar gelmem münasip. Seni otobüste beklerim ve eşyaların gara nakli v.s. külfetinden seni azade kılarım. Nasıl olsa eşyalar oradan otobüse yüklenir; ancak Ankara'da onlarla başa çıkabilmen hayli zor olur. Bu şıkkı münasip gördüğün taktirde daha önceden tren biletlerini almış olurum. Eşyaları furgon için kaydettirir bir iki saat kadar da Ankara'da gezeriz.

Şayet benim gelmememde ısrar edersen, Vahdi bey senin biletini alıp Avukat Oktay beye bırakacak, o da seni otobüste bekliyecek ve benim yapabileceğim yardımı sana yapacak. Bu şıkkı münasip gördüğün taktirde, bence o geceyi Ankara'da geçirmen ve ertesi günü motorlu ile gelmen daha münasip olur. Bu iki sebeple makuldür. Birincisi gündüz yolculuğu daha az yorucudur; ikincisi ise motorlu İstanbul'a ikindi üzeri geldiği için oğlanı gara getirmem daha kolay olacak. Zira yataklı sabahleyin pek erken geliyor ki, bizim evden en az 7 de filan hareket etmemiz icap edecek; bu saatte ise oğlan tabii uykuda. Yani bir telaşı önlemiş oluruz.

Vahdi beye 250 lira verdim senin için. Kendisine yükte hafif ve fakat mahiyetleri ve cinsleri bakımından el tutacak ıvır zıvırlarını da getirivermesini rica ettim. Bu hususta ben kendisiyle görüşürüm, icap eden şeyleri getiririm dedi. Mesela soba, kitap v.s. gibi şeyler. Kitapları sana gönderdiğim tahta sandıklardan birine istif edebilirsiniz. Ne ise bu işi sana havale ediyorum, istediğin gibi yaparsın.

Şu hale göre sana Pazartesi günü bir son mektup yazacağım. Benim adresim ve yerim sabit olduğundan sen ayın 25 inden sonra da bir yazı gönderiversen iyi olur. Seyahat kararını, yani yukarıdaki şıkların hangisini tercih ettiğini, şayet bu mektubu daha önce alırsan Vahdi beye söylersin, zira aynı şeyleri o da sana tarafımdan nakledecek. Ona göre ben de hareket ederim.

Diş meselesi kolay; hele sen bir gel de masraf filan vız gelir. Beraberce dişlerimizi ikmal ederiz.

Dün dişçide Dr. Nejat beyi gördüm, seni ve valideleri sordu, çok selam söyledi. Gelince Behice hanımı bir revizyona tâbi tutalım, bakalım bir avaryası var mı? dedi. Çok iyi bir doktor ve çok iyi bir insan.

Şimdilik bu kadar. Hepimiz iyiyiz. Gözlerinden öperiz.

Kocan *(İmza Nevzat Hatko)*

***

Behice Boran

3 Ekim 1953[71]

Sevgili Nevzatcığım,

Mektubunu dün aldım, sevindim ama, doğrusu biraz inkisara da uğradım. Daha uzun, daha teferruatlı bir mektup bekliyordum; şöyle beni de hayalen günlük hayatınıza iştirâk ettirebilecek bir mektup !

Annemi çocuğa bakması için buraya getirmek isteyişine de biraz hayret ettim. Sen bu hadisenin onun için ne büyük bir darbe olacağını, bundan önceki mevkufiyet ve mahkûmiyetimin onu ne derece sarstığını anlamamış gibisin. Ben Avrupaya seyahata çıkmadım ki o gönül ferahlığı ile gelsin de dönüşüme kadar çocuğa baksın! Ben onun bu sefer hastalanıp yatağa düşmesinden korkuyorum. Zaten hasta. Geçen kış hiç düzelmemiş, ben geldikten sonra da uzun zaman düzelemedi. Bak Uşakta da çok hasta olmuş duramamış. Burada hastalanırsa ne olacak? Kim bakacak? Bırak ki zaten o çocuk bakmaktan bıkmış, yorulmuş. Yaş yetmiş beş, kolay değil. Bu yaştan sonra o, yatağa düşmeden kendi kendini idare edebilirse, büyük bir nimet. Artık ondan bir iş beklenmez.

Valide ise ondan on iki yaş kadar küçük, bu mühim bir yaş farkıdır, hele ihtiyarlıkta. Sonra Şükriye hanım bundan evelkiler gibi değil, çok iyi iş görüyor, eli değdikçe çocukla da meşgûl oluyor. Ben evde olmadığım zaman Dursunun yemeğini o yedirirdi. Şimdi evin işi azaldığına göre - annem, hala, ben yokuz- çocukla daha fazla meşgûl olabilir. Üçüncüsü, çocuğun bakımı geçen kışa kıyasla çok hafifledi. Bez değiştirme, hususî ayrı mama pişirme gibi işler kalmadı, artık kendi kendine oynamayı da

[71] Behice Boran, TKP Davası'ndan tutukludur. Bu mektupla ilgili yine Behice Boran'ın 4 Ekim tarihli mektubu için ***a.g.e.*** sayfa 210'a bakınız.

öğreniyor. Buna rağmen valide işten şikayetçi ise Şükriye hanımın aylığına bir beş lira zam yap yemeği de o pişirsin.

Zaten bizden önce durduğu yerde pişirirmiş ve bizden aldığı parayı da almazmış. Bizden çıkmasına gelince, bir başkasını bulmak lâzım gelir. Bundan önceki hizmetçi değişmelerinde olduğu gibi on, on beş gün adamsız kalınabilir. O zaman bana yemek dışarıdan getirirsin evde de yemek faslını o müddet zarfında basitleştirir hazır yiyeceklere baş vurursunuz. Hasılı, evde işlerin görülmesi bakımından annemi çağırmak bir hal çaresi değil, başka bir çare bulmak gerek. Seninle aramızdaki görüş farkı şu ki, sen halâ annemden bir "himmet" bekliyorsun, ben ise onun kendisini artık "muhtacı himmet" görüyorum.

Vaziyet sivil hapishanedeki gibi olsaydı ben Dursunu yanıma alacaktım ve yemeğimi de kendim pişirirdim. Ama ne yapalım, bu normal bir vaziyet değil, sıkıntısı elbet hepimize düşecek. Validenin de biraz dişini sıkması icap edecek. Nihayet Dursun onun da torunu. Halan nasıl? Her gün bana geldiğine göre dönüşte bazen ona uğrayabilsen iyi olur.

Dursunu bana getirmek için şehre valide indirsin ve yine eve o götürür, sana yalnız buraya getirmek düşer. Oğlana evde giymek için üst baş ne yapıyorsunuz? İlk mektubumda o hususta da yazmıştım.

Benim öğrendiğime göre yabancı dilde matbuat yasak değil. Yalnız kontrole gönderiliyor. Türkçelerden daha uzun sürüyor. Life mecmuası -Time değil- gazete gibi her yerde satılan harcı âlem bir mecmua olduğu ve muhtevası da resimlerinden anlaşıldığı için belki onu burada kontrol ile iktifa ederler. Sen bir kere müdürlükten sor. Buranın ışığı zayıf olduğundan uzun boylu okuyamıyorum, gözlerim acıyor.

Validenin ellerinden senin ve Dursunun gözlerinizden öperim. Anneme mektup yazdın mı?

Senden de güzel mektuplar beklerim.

Behice Boran

***

Behice Boran

28 Eylül 1967

Sevgili Nevzat,

Mektubunu bu sabah aldım. Pantalon meselesini sen telefonda da söylemiş ve ben o zaman Dursun'a sormuştum. Bu defa bir kere daha sordum, "ben pantalonları almadım, sade kendiminkileri getirdim," diyor.

Ben Salı akşamı Siverek'ten döndüm. İyi bir miting oldu[72]. Bütün Urfa milletvekillerini Tertip Heyeti davet etmiş. Mikrofondan bu husus belirtildi ve sırası ile isimler okunarak milletvekilleri kürsüye çağırıldı. Her isim okunduktan sonra halk "Yok!.." diye bağırıyordu. Benim sıram gelince ben çıktım konuştum, dinleyenler çok etkili oldu dediler. Tarık Ziya[73] da konuştu, sonra beraber trenle Ankara'ya döndük. Ayın onunda bir Doğu gezisi olacak sanırım, heyet halinde. Ben de dahilim. O gezi dönüşü Urfa'ya uğrayıp bir hafta da orada kalacağım, ilçe kongrelerinde bulunacağım. Pazar'a da belki Beşiktaş kongresine geleceğim, ama daha kesin karar vermedim. Böyle boyuna oraya buraya gitmek, çok faydalı olmakla beraber, çok vakit kaybettiriyor, yorgunluğu da cabası.

Dursun'u özel okula vermekten vaz geçtim, arkadaşlardan ayrılacağım diye kendisi de pek istemedi. Okul bu yıl yatılı olacakmış, muavinler "Biz onu öğleden sonra etüdlere sokarız," dediler. Kendisi de bu yıl muntazam çalışacağına söz veriyor ve fen koluna yazılmıya kararlı. Bakalım ne olacak?

Mektubunda ev işine dair bir şey yazmamışsın. Kış bastırmadan ve odun kömür alınmadan taşınmanız her halde münasip olur. Bence en iyi hal yolu Memduh beyin taşınması ve sizin karşı daireye geçmeniz. Hem kirası ucuz, hem de taşınması kolay olur, annen de o muhite alıştı. Ben İstanbul'da iken yaptığın gibi otele çıkıp gitmek bir hal çaresi değil. Nasıl olsa bir yer tutman gerekecek, sonra da annen 77 yaşında. Onu ortada

---

[72] 1967 Doğu Mitingleri. Silvan, Diyarbakır, Siverek, Batman, Tunceli, Ağrı, Erzurum ve Ankara'da yapıldı. Kürt halkının demokratik taleplerini dile getirdiği Cumhuriyet dönemi ilk kitlesel eylemleri.

[73] Tarık Ziya Ekinci.

bırakıp çekip gitmek nasıl olur? Biricik evlâdı, hem erkek evlâdısın. Eşyalar bana lâzım değil, sana ise lâzım. Satılacak olsa fazla para etmez ama yeniden alacak olsan çok tuzluya mal olur.

Ben halâ burada eksikleri tamamlamış değilim. Evi kiraya vermiye değil satmıya ve burada bir daire almıya karar verdim, çünkü gelecek sefer mebus seçilmesem bile -ki bakiye sistemi kalkarsa seçilebilmem çok şüpheli- benim yine Ankara'da kalmam gerekecek. Parti işlerine o kadar angaje oldum ki beni Yürütme Kuruluna seçtikleri müddetçe Parti'yi bırakamam. Onun için hiç değilse kira derdim olmamalı. Beri yandan insafla düşünürsen de kabul edersin ki bugünkü durum malî yönden benim için çok adaletsiz. Sen geçen kış bana ortalama 2 bin net kazandığını söylemiştin, işlerin durgun olmasına rağmen yine vaziyet değişmiş değil gözüküyor.

İstanbul'da iken telefon etmek için büroya bir uğradığımda senin tuttuğun hesaplara bir baktım. Mart-Temmuz 1967 arası ayda ortalama 2601 lira kazanmışsın, Memduh beyin hissesi çıktıktan sonra. Bu beş ayda en düşük Nisan'dı 1700 küsurla, en yüksek de Mayıs'dı 3900 küsurla. Benim elime ayda geçen ise 2920 lira, ev kirası çıkınca gelirim seninkinden düşük oluyor. Dursun benimle oturduğu ve gelen gidenim, seyahatlarım v.s. olduğu için benim masraflarım seninkinden kıyaslanmayacak kadar çok fazla. Bir de bütün bir ev eşyası düzdüm. Onun için artık anlayış göster de ben de şu ev kirasından kurtulayım. Sen bu gelirle kolayca ayda 4-5 yüz lira kira verebilirsin. Elimde büro gibi gelir getiren garanti bir kaynak olsa bunun üzerinde de durmazdım, ama mebusluk devresinin yarısı gitti, seçimler öne alınırsa yedi aylık bir zaman kaldı. Onun için bu tedbiri almak zorundayım.

Senin para işlerine karışmak niyetinde değilim ama yine de dostça bir uyarmadan kendimi alamıyorum. Sen bu gelirinle -üzerine son iki yıldır piyesten ve tercümelerden aldıkların da eklenince- borçlanmak şöyle dursun para biriktirebilmelisin. Altmışa merdiven dayadık. Bundan sonra her an hastalanmak, çalışamamak bizim için. Bir de oğlan var yetiştirilecek.

Cevdet beye[74] kitabın hazır olduğunu söylerim. Diyarbakır'da arkadaşlar senin son kitabı okumuşlar, çok beğenmişler. Seni hangi suçlama ile

[74] Cevdet Kudret.

Haysiyet Divanı'na vermişler? Bugün Partide Moris[75]'i gördüm ama, ayaküstü. Yapılacak işler vardı, etraflı görüşemedik.

Validenin ellerinden senin gözlerinden öperim. Dursun ellerinizden öper. Ablam bugün hareket etti, şu an eve varmış olmalı. Ondan da haberlerimizi alırsın. Tekrar selâmlarla.

***

Dr. Ziya Oykut[76]

6.10.1967 Malatya

Kardeşim Behice Boran;

Bundan birkaç ay önce -sanıyorum, senin Avrupaya gideceğin günlerde,- Parti'ye girme isteğinde olduğumu bildirir bir mektup yazmış, B.M.M. adresine de göndermiştim. Bugüne dek bir cevap alamadım. Belki işlerinin çokluğu, belki de mektubumun eline geçmemiş olması yüzünden, cevap veremediğinizi düşünüyorum. Bu arada sosyalist çevrede, bazı tartışmaların çıkması da, bu cevabı geciktirmiş olabilir.

Bir sosyalist olarak, ülkemizin biricik sosyalist örgütü olan Türkiye İşçi Partisi'ne yakın bir ilgi ve olumlu bir güvenle beslenen bir bağlılık duyduğumu da belirtmek isterim önceden...Ve Sen'in aşağı yukarı bir çeyrek yüzyıldan beri tanıdığım ve inandığım kişiliğinin de bu ilgi ve bağlılığı güçlendirdiğini de ayrıca kaydetmek isterim. Bu bakımdan, parti hakkındaki her düşüncemi ve giriş niyetlerimi de herkesten önce sana açmakta (ve hatta senden destek görmek isteğinde bulunduğumu belirtmekte) ayrıca fayda bulurum.

Gerek M. Belli'nin ihtarnamesi, gerekse öteden beri süregelen ve son günlerde yeniden canlanan ve İlhan Selçuk'un Cumhuriyet gazetesinde yayınları ve özellikle "Kesin ve Açık" başlıklı yazısı ile su yüzüne çıkan

---

[75] Moris Gabay.

[76] Dr. Ziya Oykut, yazar, çevirmen. Kitle Haftalık Gazete 1974, ilk sahibi.

sosyalist strateji ve taktik meselelerindeki anlaşmazlık, üzülerek belirteyim ki, partiyi sarsıcı, güçsüzlendirici bir eğilimin potansiyelini gittikçe artırmaktadır. Bizimki gibi bir toplum için, bu birikimin potansiyeli hiç de küçümsenecek derecede değildir. Sana samimî olarak, yüreğim taşarak ve cidden üzülerek yazıyorum. Parti'yi kurtarmak hepimizin (ister partili olsunlar, ister partisiz) bütün sosyalistlerin vazgeçilmez görevidir.

Partili, partisiz yanlardan gelen bu seslenişlerin, emekçiler ve geniş halk yığınlarında olduğu kadar, aydınlar arasında da yankılar uyandırdığını (son günlerde yaptığım doğu bölgeleri gezisinden sezdiğime dayanarak) yakından biliyorum...

Gerçekten sosyalist mantık açısından doğru, geçerli, tutarlı bir sosyalist strateji saptamaktır işin özü... Neye dayanarak mı?.. Her halde bir yandan partinin tutumu, öte yandan "millî güçler" sorununu sosyalist mantık açısından değerlendirenlerin tutumunu dikkatle inceleyerek, Parti yöneticilerinin (başta sen olmak üzere Mehmet Ali Aybar'ın çok güvendiğim bilimsel güçlerinizin ışığında) olumlu ve dayanılabilir kararlara varmaları ile... İstenirse ve gerekirse bu konuda yazı yazanların, eleştiri yürütenlerin de katılacakları bir yuvarlak masa toplantısı ile...

Parti'ye inanıyorum... Amma bu şekilde birlik-eleştiri-birlik davranışından beslenen bir davranış birliğine varma ile daha güçlü olacağına inanıyorum partinin... O zaman saptanacak olumlu bir strateji, partinin etkisini daha çok artıracak, yığınların güçlerini de, emekçi sınıfının önderliğinde bütün "millici güçler"in yaratıcılığını da sinesinde toplayarak, yeni ve bağlayıcı bir hamle kazanmış olacaktır.

Benim üzerinde titrediğim, titizlikle durduğum bu biricik yasal sosyalist örgütün (T.İ.P' in), millici güçlerin potansiyelini kendi örgütünün güçlerine ekleyerek, kaynaştırarak, sosyal etkisini ülke çapında artırmasıdır...

İnandığım Türkiye İşçi Partisi'nin bir üyesi olmak, bana şeref verecektir. Bunun için özellikle yardım ve tavsiyelerine güveniyorum.

Cevabını bekler, saygılarımı sunarım kardeşim. Nevzad'a selamlar. Dursun'un gözlerinden öperim. Başarılar dilerim tümünüze...

Dr. Ziya Oykut

İmza Ziya Oykut

Göz Hastalıkları Mütehassısı

Kışla Caddesi NO: 43/A

Malatya

***

Behice Boran

12-10-1967

Kardeşim Ziya Oykut,

Mektubunu Nevzat göndermiş, dün aldım. Parti'ye gösterdiğin yakın ilgiye ve hakkımda kullandığın sitayişkâr sözlere çok teşekkürler. Çok dar imkânlar ve zor şartlar altında elimizden geleni yapmıya çalışıyoruz. Memleketi bir hayli dolaştım ve dolaşıyorum. Çalışmaların boşa gitmediğini, halkın gittikçe meseleleri kavramıya başladığını görmek insana mutluluk veriyor ve yorgunlukları unutturuyor.

Parti'ye üye olmak istediğini bildiriyor ve benim fikrimi soruyorsun. Şimdiye kadar olduğu gibi bundan böyle de Parti dışı bir sosyalist olarak kalsan daha yararlı olur bence.

Sosyalist strateji hakkındaki fikirlerine ben pek iştirâk edemiyorum. Benim bildiğim bir parti kendi stratejisini kendisi çizer, yalnız sosyalist partiler için değil, bütün partiler için bu böyledir. Tüzükleri gereği bu böyledir, ancak yetkili organlar strateji ve taktik kararları alabilirler. Bir mesele üzerine bir örgüt açık oturum tertipler, çeşitli örgütlerin temsilcileri veya tanınmış kişiler davetli olup meseleyi kendi açılarından ortaya koyarlar, tartışırlar, o başka. Parti'nin görüşünden ayrı görüşte olanlar kendi gazetelerinde, dergilerinde kendi görüşlerini açıklarlar veya

Parti'yi eleştirirler, o da başka. Ama bir sosyalist parti izleyeceği sosyalist stratejiyi kendi yetkili organları eliyle çizer, Parti dışı çevre veya kişilerle değil.

Parti'yi sarsıcı ve güçsüzleştiren bir eğilim olduğuna da kani değilim. Hele aydınlar arasında yapılan tartışmaların "emekçiler ve geniş halk yığınlarında yankılar uyandırdığını" hiç sanmıyorum. Daha yakında İzmir'de, Manisa'da, Siverek ve Batman'da idim. Emekçiler ve halk yığınları kendi somut meseleleriyle ilgileniyorlar, teorik tartışmalardan ve kişisel dedikodulardan haberleri bile yok. "Millî güçler sorunu" diye bir sorun da yok aslında. Her sosyalist hareket bütün ilerici, yurtsever güçleri hesaba katarak, onlardan yararlanarak ve onlarla imkânlar nisbetinde dayanışarak yürütülür, Türkiye'de de böyle olmaktadır. Esasen. Bunun aksini ne söyleyen, ne de yapan var. Önemli nokta, daha geniş hareket içinde sosyalist hareketin kendi kişiliğini yitirmemesi, rotasını şaşırmaması, hareketin en önünde, en aktif noktasında bulunmasıdır. Bütün ilerici, yurtsever, bağımsızlıktan ve Anayasa'dan yana güçlerin dayanışması ve işbirliği sloganı, bu çok önemli hususu gözden kaçırtmamalı, veya onu ikinci plana itmemelidir. Oysa bazıları, "millî güçler" derken bu çok önemli noktayı gözden kaçırıyorlar ve bunun sonucunda da kendi yönlerini yordamlarını şaşırıyorlar. Parti'ye demediğini ve yapmadığını atfedip sonra sözde eleştiriye girişiyorlar. Daha da beteri, çok çirkin kişisel dedikodular, düpe düz yalanlar kaynatıyorlar. Bizim işimiz başımızdan o kadar aşkın ki, bunlarla uğraşmıya vaktimiz de yok, lüzum da görmüyoruz.

Hareket yürüyor, önemli olan bu. Bizim bütün çabamız halkın ayağına daha sık, daha çok gidebilmek, sesimizi duyurabilmek. Bunu da imkânlarımız nisbetinde yapıyoruz ve halk meseleleri çok iyi anlıyor. Bizim inancımız halkta.

Gün gelir bu meseleleri karşı karşıya konuşuruz. Şimdilik selâm ve saygılarla,

***

Nevzat Hatko

İstanbul, 9 / 1 / 1970

Sevgili Behice;

Mektubunu aldım. Zaten ya mektup, ya da telefon bekliyordum. Yeni durumu dediğin gibi gazeteden öğrenince bana pek sürpriz tesiri yapmadı. Zira Parti kademelerindeki ve partili ve sempatizanlarındaki genel temayül, hep söylediğim gibi, bu sonucu gösterir nitelikteydi. Demek, her şeye rağmen, yüksek kademedeki arkadaşların da temayülü buymuş ve böyle bir sonuçta görülüyormuş şimdiki durumda bir çözüm yolu bulunması, işler bir rotaya oturtulması parti işlerinin. Hayırlısı, Tanrıdan sabır, sağlık, azim dilerim (tabi senin hesabına)

D. D.ciler[77] Türkiye çapında tam bir militanca eylemde bulunuyorlar ve Büyük Kongreye kalabalık gelmek için her türlü kulis faaliyetlerini şimdiden işletiyorlar. Geziye çıkma kararınızı çok yerinde bulduk. Bugün senin mektubun geldikten sonra hiç ummadığım bir partili (Ş. Kurdakul[78]) telefon etti. Çok memnun olduğunu söyledi. Ancak bu iş böyle yürüyebilir partinin ağırlığa ihtiyacı var bu dönemde, hepimiz kendisine yardımcı olacağız, dedi! İyi mi?

Çankaya kongresini kaybettiğinizi duyduk. Ayrıntıları tabi yakında öğreniriz. Biz burada Pazar günü Şişli İlçesi Kongresini yaptık. 35 kadar üyeyle yapıldı. Buna rağmen 5-6 D. D.ci vardı. (Bilirsin onlar her kongreye ve toplantıya gelmeyi kutsal görev (!) bilirler, demek bizdeki sayıları bu kadarmış) Terbiyelice bir teklif getirdiler (Başka tekliflere ve tutumlarına nazaran tabi). Eleştirdik ve reddettik. Aşırı bir durum olmadı. Yönetim Kurulunu ve delegelikleri "Emekçiler"[79] kazandı. Açıkça "Emek" Gurubunu desteklediklerini açıkladılar Şişli'liler. Bu da öbür ilçeler için iyi bir örnek oldu ve tasvip gördü. Ne olduğumuzu açıkça söylemeliyiz artık , diyorlar meselâ Fatihliler. Yalnız adam yokluğundan 60 delegeden beşini de onlara bırakmak zorunda kaldık. Oylama tam

[77] Milli Demokratik Devrimciler veya Demokratik Devrimciler.

[78] Şükran Kurdakul.

[79] Behice Boran'ın da içinde olduğu TİP yönetiminde olan grup.

listeler üzerinden yapıldı ve böylece tasnif işi de bertaraf edildi. En sonunda bizimkilerin verdiği bir öneri ile Sevinç hanımı[80] da konuşturduk "Siyasi konuşmalar" faslında. Eveledi, geveledi, ilgi görmedi ve Kongre de böylece bitti. Konuşturma fırsatı verip bir taraftan boşalmalarını, bir yandan da boşluklarını açığa vurdurarak çevrelerindeki bulanık suları dağıtmak taktiği kullanıyor İstanbul'lular artık ve de iyi oluyor.

Kitap bu günlerde çıkıyor. Yalnız (hep bir aksaklık mutlaka olacaktır) istediğimiz gibi yeni metinler ayrı harflerle olmadı. Matbaada operatör kendisine verilen direktifi anlamamış, ya da işine gelmemiş olacak metni hep aynı harflerle dizmiş ve bayram tatilinde kitabı dizdiği için de tam 14 forma dizilmiş, yani yeniden dizilmesi büyük bir masraf gerektirecek durum hasıl olmuş. Musahhih bana durumu bildirince gittim, istişare ettik. Önsözdeki "yeni metinlerin okuyucuya kolaylık olsun" diye ayrı harflerle dizildiği kısmını çıkardık. Ne yapalım, artık buna da şükür diyelim bu talihsiz kitap için. Şimdi yarın (Cumartesi) gidip durumu öğreneceğim. Sana bildiririm. Para bakımından iyi ödeyicidir, merak etme. Parayı önümüzdeki hafta havale ederiz Kavaklıdere İş Bankasına.

Bir de üzücü haberim var. Bizim Hâkim (Şimdi avukat, hem de TÖS'ün avukatı olarak dâvasına girmiş, bugünkü Cumhuriyette okudum) Yalçın Oğuz'un eşi sizlere ömür. Mide kanseriymiş, açıp kapamışlar ve Sinop'ta ölmüş. Haberi bir yakınımız almış, bana da telefonla bildirdi. Şimdi bu mektuptan sonra ona da yazacağım.

İşte böyle "Aslan Valide"!

Biz Güneş hanımla karar verdik. Sana ayda 500 lira mutlaka göndereceğiz.

İmza Nevzat Hatko

***

[80] Sevinç Özgüner. Dişhekimi. 1948'de İYTGD yöneticisi. 1951 TKP Davası sanıklarından. Aralık 1967 öncesi TİP üyesi. 1980'de TTB Merkez Konseyi üyesi. 23 Mayıs 1980'de İstanbul Mecidiyeköy'deki evlerine saldıran faşistlerce kurşunlanarak öldürüldü. Eşi Vecdi Özgüner ağır yaralandı.

Nevzat Hatko

İstanbul, 24/10/970

Sevgili Behice;

Bu mektubu sana üzülerek yazıyorum. Çocuğu o akşam gönderirken sıkıca tenbih etmiştim. Sonucu bana hemen telefon edin diye. Etmediniz. Ben iki gün önce iki kere aradım. Santralden Ankara'nın 17 ve 12 ile başlayan telefonlarını bağlıyamadıklarını söylediler. Sizden bekledim. Olmadı. Bu gün de seni ilkin partide, sonra evde aradım. Partide yoktun, ev de cevap vermemiş. Sonra tekrar partiyi açıp Yalçın Cerit arkadaşla konuştum. "Evden çıkmış, yoldaymış" dedi. "Gelir gelmez bana ödemeli açsın" dedim. "Pekiy" dedi. Fakat şimdi saat 12:30 henüz bir şey yok.

Bu durumdan anladığıma -daha doğrusu tahmin ettiğime göre- sende bir burukluk var. Sebebini -muhtemel sebebini- tahmine kalkışmayacağım. Maddî olsa gerek, kayıtsızlığım olsa gerek. Olabilir. Yalnız şunu söylemek isterim. Biz burada hemen hemen oturuyoruz. Devalüasyon, kolera derken bizim işler büsbütün durdu. Maddî imkânsızlıklar baş gösterdi ki, ciddiyeti yabana atılmaz. Ne yapacağımı bilemiyorum. Yalnızlık, ikiye bölünmüşlük de öte yandan tüy dikiyor bu duruma. Sonu iyi olur inşallah. Çocuğu -öyle âni olarak- gönderirken 100 lira annemden, yüz lira İsen[81]'den aldım. Hiç param yok dersem tabi inanmazsın. Bir yerden bulup Kongre için gelmeyi başarırsam kendimi mutlu sayacağım.

Durum bu merkezde. İnşallah düzelir!..

Gözlerinizden öperim.

İmza Nevzat Hatko

***

[81] İsen Ural, yeğeni.

Behice Boran

Adapazarı Cezaevi, 28-5-1974

Çok sevgili Necla hanım,[82]

Günlerce gelmenizi, görüşmemizi beklemiştim. Şimdi görüşmemizin bir muhasebesini yapmıya çalışıyorum ve bir sonuç elde edemiyorum. Kendimi eleştiriyorum; zamanla sınırlı konuşmalarda heyecanlanıyorum, sistemli ve bir sonuca doğru konuşmuyorum gibi geliyor. Size de haksızlık ediyoruz, diyorum. Vefalı dostluğunuzdan yararlanıp tüm meselelerimizi size boca etmiş oluyoruz. Kendi meselelerimizi konuşmaktan size şöyle dolu dolu bir "nasılsınız?" bile diyemedim.

Mahkûmiyetin beşte biri geçirildikten sonra izinli çıkılabiliyormuş, ailede ağır hastalık hallerinde. Önümüzdeki şubat benim beşte bir dolacak. Ama bugün gazeteci Koloğlu[83] gelmişti görüşmiye. Ağır hastalık halinde bu müddet dolmadan da çıkılabildiğini söyledi. Sağmalcılardayken bir arkadaşı böyle izinli çıkmış. Böyle bir imkân varsa bunu kullanmak isterim. Evin, yazıhanenin durumunu görür, meseleleri daha etraflıca konuşup çözebilme imkânı bulurduk belki. Herhalde Nevzat'ın durum "ağır hastalık" tanımı içine girer. Siz ne dersiniz?

Evcek Kadıköy'e geçtiniz mi artık? Terasın zevkini içinize sindire sindire çıkarın. Bizleri o kadar da düşünmek üzülmek doğru değil. Bir faydası olmadığı gibi, sağlığınıza zararı da olur. Yapılması gerekeni yaptıktan sonra, gerisini yaşamın akışına bırakmaktan başka çare yok. Ve nihayet yaşamdaki terslikler cezaevine düşmekten de ibaret ...

[*mektubun devamı bulunamadı.*]

---

[82] Mektup, "*Minnacık Bir Dev - Avukat Necla Fertan Ertel (Metis, 2001)*" kitabının yazarı Erol Köktürk arşivindendir. Teşekkür ediyoruz.

[83] Doğan Koloğlu. Akşam Gazetesi Yazıişleri Müdürü. 1972'de 7.5 yıl hapis, 2.5 yıl sürgün cezası aldı. 21 ay hapis yattı.

Günlükler I-II

Eski Türkçe El Yazısı İki Defter

Transliterasyon: Emel Seyhan Atasoy

GÜNLÜK 1

7 Ekim 1950, Cumartesi[84]

Belki ay oluyor elime kalemi alamadım. Haftalarca nezleden baş kaldıramadım. Hastalık mahpusluktan çok daha kötü. Meğer avuç içi kadar avluya çıkabilmek, dört duvar arasından mavi gök parçasını seyredebilmek ne nimetmiş. Günlerce yataktan ve odadan çıkamadan. Yatağa düşünceye kadar da işler hep bizim arkadaşa kalmasın diye sürüklendim. Arifeden bir gün evel, akşam üzeri, sövüş yapmak için eti ocağa vururken tahammülüm sona erdi. Burnum ve gözlerim öyle akıyordu ki eti doğru dürüst yıkayamadım. Geldim içeri yattım ve bir haftaya yakın kalkamadım. Bayramda hapisanenin de kendine göre bir hazırlığı ve telaşı oldu. İki gün önceden çamaşır ve yıkanma faslı başladı. Arife günü de tahtalar -buranın tabiriyle- paspaslandı. Bayram sabahı, daha ortalık zifiri karanlık iken, saat belki beşe gelmeden, biz ikimizden mada herkes ayaktaydı. Muvakkar bir hayli sert söylendi. "Bayramsa, bayram, misafir geleceği yok, bir yere gideceğimiz yok... Erkenden kalkıpta ne olacak?"

Fatma hanımla Behiye hanım somurtgan, sustular. Bir tatsızlık çıkacak diye korktum, hiç sesimi çıkarmadım. Allahtan Melâhat hanım aşağıdan aldı ve meşhur kahkahalarından birini salıverdi de gerginlik yumuşadı. Daha sonra biz de kalkıp kahvaltılar edildikten sonra bu küçük çatışma yarı şaka ile karıştırılarak günün mevzuu oldu. "Behice hanıma aldırış etmedim, ya" diyordu Melâhat, "o zavallı sesini çıkarmaz, ama Muvakkar hanımdan korktum. Kapıyı yavaşçacık ta açtım ama yine duydu."

Bayram günlerini ben bulanık bir perde arkasından seyrettim. Hastalıkla geçirdiğim günleri yaşamamış gibiyim. Günler birbirinin aynı olunca hepsi tek bir gün gibi oluyor, onları birbirinden tefrik edecek hususiyetler yok. [Diğer taraftan] üstelik nezleli bir başın intibaları da sarih ve keskin olmuyor. Sanki son aylardaki hayatımda üç haftalık bir boşluk var.

---

[84] Birinci tutukluluk dönemi. Ankara Genel Cezaevi Kadınlar Kısmı.

Bu ara mevsim değişti; yazı arkada bıraktık. Serin rüzgârı, bulutlu göğü ve ayaz kesen sabahlarıyla güz ayları geldi. Halâ adamakıllı bir yağmur yok ama. Birkaç gün önce geceleyin biraz serpeledi o kadar. Dün akşam da çok bulutlanmıştı mutlaka boşanacak artık demiştim. Akşamüzeri herkes üşüyerek içeri çekilmiş, ben yalnızlıktan istifade için bahçeye açılan kapının ağzında, taş merdivenlerin başında otura kalmıştım. Gök kurşun rengi idi, avlunun irili ufaklı sivri taşları üzerinde kavrulmuş akasya yaprakları uçuşuyordu. Havada soba dumanı ve kebap kestane kokusu ve ilk sovukların hafif yakıcılığı vardı. Rüzgârın sovuğunu yanaklarımda hissederek oturdum elimdeki tepsi örtüsünün pembe çiçeklerini işledim. Sanki muayyen bir zamanda yetişmesi lâzım mış gibi akşam karanlığı basmadan bitirmek istiyordum. Mapusaneye gireli başladığım işlerin üzerine kendime de garip gelen bir israrla düşüyorum. Bir an evvel bitsin diye geceyi gündüze katıyorum. Bunun psikolojik sebebini de sezer gibiyim. Bende daima mevcut olan, zamanın akıp gittiği israf olduğu hissi içeri gireli büsbütün kuvvetlendi. Günler boşa geçiyor, yazık oluyor hissi var içimde. Yapılan işler, tentene örmek, tepsi örtüsü işlemek nev'inden de olsa, bu boşluğu dolduruyor mapusluk günlerine de bir maksat, bir manâ vermiş oluyor. Mapusluğumuzun şüphesiz daha geniş ve daha derin bir manâsı var. Fakat hayat gün be gün yaşanırken uzun vadeli gaye ve manâlar insanı tatmin için kâfi gelmiyor.

İnsan daha gözle görülen, elle tutulan belirtiler görmek istiyor.

Elektrikler yanınca hepimiz yataklarımızın üzerine oturduk. Her birimizin elinde bir iş.

Behiye hanım oğluna bir sveter örüyor ve zaman zaman iç çekip gelinine bir küfür savuruyor. Kendi eli [ile] ördüğü sakız gibi beyaz, yumuşacık, selânik fanilası gibi yün fanilalar sandıkcağızında varmış ama gelin, gelin değil ki çıkarsın da kocasına giydirsin. Zaten geçen sene ördüğü lâcivert kazağı da Koreye giden kendi kardeşinin bavuluna koymuş gitmiş. Kimbilir, fanilaları da ne yaptı?

Fatmanım, başının üstünde bir havluya sarılmış, kızgın tuğla parçası, boynunu hiç kımıldatmadan dim dik tutarak çorap örüyor, Muvakkar hanımın çorabını [...] Muvakkar hanım da onun kızının çeyizi için bardak altı örüyor. Üç adam boyu tavandan yarım metrelik bir kordon ucunda sallanan kırklık bir ampulün altında ben de tepsi örtüsünü bitirmeye çalışıyorum, ama nafile [...] gözüm kaşınıyor. Bu ışıkta ancak yün örgü yapabilirim belki de, onu da ben bilmiyorum. Muvakkar hanımdan eski

yününü istemeli de yün örmeyi de öğrenmeli. Bu yaşa kadar hiç tentene de örmemiştim burada ördüm, bir çift yastık başı yaptım.

Yemekten sonra Şükriye hanımla Hikmet geldiler. Şükriyanım baş köşedeki Behiyanımın yatağı üzerine, bir ayağını da altına alarak oturdu. Hikmette, Fatmanımın kapı yanındaki ranzasının yanına yere çöktü. Hapisanenin de kendine göre bir "silsilei meratip"i var. Bu açıkca belirtilip formülleştirilmiyor ama gayet şaşmaz bir kaide olarak da tatbik olunuyor. Yani bir tutuk veya mahkûm âdeta daha kapıdan girerken tasnif olunuyor ve bir sınıfa oturtuluyor. Ve sanki konuşulup anlaşılmış gibi hemen herkesten ona göre muamele görüyor.

Bu farklar evvelâ hitaplar da kendini belli ediyor. Bazılarının adının arkasına bir "hanım" ekleniyor, bazılarının ise eklenmiyor. Eklenmiyenlerden bazıları da sadece isimlerile çağırılıyor, bazılarına bir lâkap takılıyor veya "yeni gelen" diye bahsediliyor.

Bu şaşmaz kaide neye dayanıyor? Şüphesiz [evvelâ ve] her şeyden evel ve her şeyden üstün, şahsın dışarıdaki sınıfına dayanıyor. Cemiyetteki tabakalaşma burada da kendini gösteriyor. Bu umumî kaideden ayrı olarak bir de şahsî hususiyetler işe karışıyor. Meselâ, sıralı sırasız "afavruum... Ben altmış yaşında gadunum, yedi bebe anası" diyen Ayşe kadının Fatmanımla Behiyanımın arasına karışması beklenirdi. Aslı köylü, Yeni doğan taraflarından elli, elli beş yaşlarında bir kadın. Hali vakti de iyi.

En yeni basma ve pazen entariler onu sırtında. Fakat Behiyanımın tabirile "Emsalini, âyâlini bilen bir kadın" değil. Yek geldiği gün, öğleden sonra [sofada], kapının iç tarafında toplanan grubun arasına, yere çökü vermiş ve yarım saate kalmadan herkesle içli dışlı oluverdi. "Ah anam," diyordu, "benim kocamı görsen oğlum sanırsın. Ya! gaynımın oğluna vardumdı, benden güççük." Hakikaten görüşme günü gelince de Fatmanım hangisi kocası, hangisi oğlu bilememiş te Behiye hanım göstermiş. Kadın zenginmiş. Köyünde tarlası, bağı bahçesi varmış, hepsini satmış savmış genç kocasına yedirmiş. Şimdi bile eline geçen parayı ona yolluyor. "Kocan ne iş yapar?" diye sordum. "ne olacak?" dedi. "Kopuğun biri... Kumar oynasın, içsin, karı peşinde dolaşsın."

"E sen aldırış etmez misin? Benimki yapıyor da ben dayanamıyorum" bu Medihadan.

"A gızım, ben, senin gibi genç değilim. Şimden sonra bana koca ne? Dört senedir ben ona karılık etmiyorum ki !.. Bana baksın yeter."

Ayşe kadın ilk geldiğinde böyle konuştu ama sonradan kazın ayağı pek te öyle olmadığı anlaşıldı. Görüşme günleri oğlunu filan hiç gözü görmüyor, telde hep kocasıyla burun buruna. Fatmanım kendisini kınayınca da "ne hayır varsa insana kocasından, oğlum ne gördüm" dedi. Genç ve tombulca mahkûmları fırsat buldukça ellemekten de geri durmuyor.

Melâhat hanımı pek beğenirdi. "Yavrum... insan seninle bir yatmalı, döşün yayla gibi maşallah" dedi durdu. Geçen gecede büyük kovuşta toplanmıştık, Mediha ve diğerleri "Memelerini göster; hadi, göster be" diye takıldılar. "Altmış yaşında, yedi bebe anası" elini koynuna soktu inek memesi gibi iki kocaman sarkık torbayı, çıkardı beline sarkıttı. Bir de üstelik okşuyor.

Bu iğrençliğe daha fazla tahammül edemedim, tersledim. "Aa... meme ayıb olur muymuş" dedi.

***

20 Ekim 1950, Cuma

Bizim koğuşla, kapının açıldığı büyük odadakiler arasında bariz bir mevki farkı var. İlk geldiğimizde, bir buçuk ay kadar, biz ikimiz tecrithanede kaldık. O zaman üçleme bir tasnif vardı. Biz, küçük koğuştaki Fatma, Behiye ve Melâhat hanımlar ve büyük koğuşta Karabacak, Aliye ve Hikmet'di -Melâhat hanımın çıkalı üç buçuk hafta-. Biz küçük koğuşa Behiye hanımla Fatma hanımın yanına geçtik. Büyük koğuştakilerin de sayısı arttı. Gardiyan Hayriye hanım "Kış geliyor gelirler artık" diyor. Dün akşam Ayşe kadının kızı Gülistanın da gelmesi ile mahkûm ve tutuk adedi on beşe çıktı.

Büyük koğuştakiler bir âlem. Aralarında gruplaşmalar var, fakat gruplar sürekli değil. Olmayacak bir şeyden bir münakaşa, kavga başlıyor.

Küsüyorlar ve saflarını ayırıyorlar. Bir önceki kavgadan küsmüş olanlar bu sefer birleşiyor. Ve bu gruplaşıp dağılma neticesi durmadan devam ediyor. Kim kimle küs, kiminle barışık, takip etmek güç oluyor. Mediha ile Havva dantel münakaşası yüzünden birbirlerine küstüler. Havva geldi geleli, büyük koğuştaki kapı yanındaki ranzasının üzerine oturup

dantel örüyor, metresi 2.5 liradan. Baş müşterisi de Mediha idi. Metrenin dolup dolmadığına biz hâkimlik ediyorduk. Behiye hanım danteli alıyor bir elinin ucundan öbür kolun omuzuna kadar olunca bir metre olmuş diyordu. Bir de bana gösterip tasdik ettiriyorlardı. Bu yüzden Mediha geçen görüşmede kocasıyla kavga bile etti. "Tentene senin neyine" diyordu kocası, "Ben hanginize bakayım annenle ablana, burada sana mı? Belediye durmadan cart curt ceza yazar..." Mediha hemen gözyaşlarının musluğunu açtı da kocasından bir beş lira koparabildi.

İşte dört beş gün evvel Havva "tentene örmekten avuçlarım avuçlarım patladı" diye şikâyet etmiş, Mediha bu sözün altında kalır mı? "Ördünse parasıyla ördün," demiş. "Bedava örmedin ya... Yemeğini de biz pişirdik, bulaşığını yıkadık, sen oturdun para kazandın."

O akşam Havvayı ne kadar zırladılarsa da sofraya oturtamadılar. Havva meşhur sabıkalılardan. Hapishaneye ilk on iki yaşındayken düşmüş ve o zamandan beri de sayısız defa girmiş çıkmış. Fakat kendine göre bir gururu ve hareket tarzı var. Asla arsız değil. Kimseden bir şey istemiyor. Bizim odaya daha bir defa bile oturmaya gelmedi. O kavga akşamı da, seviciliği ile övünen Hayriye ne kadar "Benim yemeğim, benim kavunum yahu, Medihanın değil...Ne bakarsın o deli kızın sözüne.." dediyse de Havva "Devletten zengin kim var? Devlet sağ olsun, onun verdiği karavana bana yeter" diyip kesti. Mediha başını önüne eğmiş susuyordu. O da çağırsa idi belki Havva sofraya gelirdi.

Ama Havva bu kavgayı Medihanın yanına bırakmadı, iki gün sonra intikamını aldı,

***

Bir aya yakın bir zamandır bahçedeki sözde mutbağın içine bir gusulane yapılıyor. Pazartesi Perşembe günleri tenekelerle su ısıtıp mutbağın bir köşesinde yıkanıyorduk. Müdür bey mutbağın o köşesini bir duvarla bölünüp yerinin çimento yapılmasını ve orada yıkanılmasını emretmiş. Bir erkek gardiyanın nezaretinde iki mahkûm bir ay o bölmenin duvarını örmekle uğraştılar. Şavul koyup örmedikleri için duvarı bir türlü düz çıkaramadılar, duvarı üç defa yıktılar. Asıl duvarcı genç bir adam. Sekiz seneden fazla yattıktan sonra afda çıkmış ve bir mahalle bekçisile kavga yüzünden yine içeri girmiş.

Kadınlar kısmının dış kapısı doğrudan doğruya büyük bir odaya açılır ve orası sekiz ranzalık büyük bir kovuştur. Ustalar mutbağa girip çıkarken bilmecburiye büyük kovuştan da geçiyorlar. Erkek görünce kaşı gözü oynamadan duramayan Mediha genç duvarcı mahkûmla anlaşmış. Bir gün hapisane bahçesinden derlediği küçük bir çiçek buketi getirmiş, kapıyı açan Kabadayıya "Size çiçek getirdim" umumî hitabile vermiş. Kabadayı da çiçeği gardiyan Hayriyanıma vermiş. Ortada dönen dolaptan haberi olmayan Hayriyanım çiçeği bir bardak içinde pencerenin içine oturtmuş, biz beğenip koklamıştık. Çiçeğin ardından çörekler gelmiş. Mediha, bir bavul ısmarlamış. Büyük kovuştakiler olup bitenlere sır ortağı. Gardiyanla bizim odadakilerin bir şeyden haberimiz yok.

Derken üç [...] önce sofadan geçip mutbağın bulunduğu bahçeye çıkarken genç duvarcı pencere içine bir elbise askısı bırakıp gidiyor. Mediha askıyı alıp tecrithanedeki kurusun diye serilmiş olan paspasın altına saklıyor. Havva kapı yanında oturup tentene ördüğü yerden kaş göz işaretile ortada bir şeyler dönmekte olduğunu ekip başı Behiyanıma anlatıyor. Uzun sözün kısası askı saklandığı yerden çıkarılıyor. Askının üzeri bir aşkname ile doldurulmuş. O öyle karıları yüz üstü bırakanlardan değilmiş. Ölünceye kadar severmiş. Medihayı bırakmıyacakmış, güzel gözlerini unutamazmış. Bizden bir gazete istenildi, askı itina ile bu gazeteye sarılarak bu rapor başgardiyanlık vasıtasıyle müdürlüğe gönderildi. Mediha hadiseyi hiç üzerine alır görünmedi, bana ne, o yazmış, o getirmiş, ben almadım, ben görmedim dedi ama beti benzi de soldu. Gözlerine kovalanan bir tavşan ürkekliği geldi. Hem tek durmuyor, hem de tavşan gibi korkak. " Sen de hiç akıllanmıyorsun," dedim. "Ali ile kapıdan mektup alıp verme gürültüsünün üstünden iki hafta geçti geçmedi." "Aman isterse bir hafta geçmiş olsun," dedi. "Benim ne varsa dilimde... Bana şu herifle dalga geç de, hiç geçiveririm, altı boştur ama..."

Havva yine yatağının üstünde. Kovuşun tek pencereli, o da dışarısı görünmesin boyanmış kovuşun yarı karanlığından ördüğü tenteneyi ta burnuna sokmuş, durmadan tığı dürtüklüyor. "Aa bak benim başka huyum vardır ama öyle erkeklerle aşna fişne edeğim yoktur. Benim namusumu müdür bey de bilir. Nikâh ne demek? Senin ufacık bir mektuplaşman, fotoğraf vermen olsun, boş düşersin."

"Mektup, fotoğraf veren kim? Benim ne varsa dilimde. Bana şu herifle dalga geç de geçerim, ne var?"

Bu hadise Mediha ile Havvanın arasını büsbütün açacak sandım, halbuki can ciğer konuşuyorlar. Askıyı Havvanın haber verdiğini bilmiyor mu? Yoksa umumiyetle kavgaları, küskünlükleri, uzun sürmediğinden mi? bilmiyorum.

***

20 Ekim 1950, Cuma (devam)

Birkaç gündür havalar iyice soğudu. "Tahsisat yok" diye müdür bey kovuşun kırık camlarını yaptırmıyor. Karşılıklı iki pencereden birinin üç, diğerinin bir kırığı var. Deliklere gazete tıkadık ama tabiî sovuğa yine tam mani olamıyor. Zaten camları bütün olsa bile çerçevelerde öyle yarıklar var ki rüzgâr odada yine at koşturabilir. Erkek kovuşlarındaki kırıkları mahkûmlar kendi aralarında para toplayıp yaptırmışlar. Müdür kovuşu gezmiye geldiğinde Behiyanım "Müdür bey geceleri soğuktan donuyoruz" dedi. Müdür şeddeli bir "Köppeoğlu köppek"savurdu "Donuyorsan kendin yaptır. Ben kesemden mi vereyim."

Sonra bizim odaya girdi. Behiye hanımla Fatma hanımın üstlerindeki boş ranzalarda çamaşır bohçesini, eğrilmiş yün yumaklarını ve gardiyanın biraz evvel çarşıdan alıp getirdiği kıymayı gördü "kimin bunlar" diye diye gürledi. Behiyanım cevap vermeye cesaret edemedi, gardiyan kimin olduğunu söyleyince "çık dışarı, b...k" diye Behiyanımı odadan kovdu. Müdür gittikten sonra Behiyanım "bugün gine soyadımız okundu" dedi durdu.

Dün doktor yeni gelenlere tifo-tifüs aşısı yapmıya gelmişti. Bermutat bizim odaya uğradı. Baş gardiyanlar bizim ranzaların üzerine oturup birer sigara tüttürdüler. Kutuda son kalan fondanları da onlara ikram ettik.

Kırık pencere bahsini bir de ona açtım. Bir aydan fazla bir zamandır nezleyim.

"Doktor bey, nezle bir senede sürer dediğiniz için nezlemden artık bahsetmiyorum ama şu camlar yapılsa fena olmaz sanırım" dedim. Diğer üç oda arkadaşım da koro halinde aynı temenniyi tekrarladılar. Doktor baş gardiyanın yüzüne baktı, baş gardiyan Ömer efendi omuzlarını kaldırdı, mahcup bir gülümseme ile "Biliyorsunuz... Müdür bey... tahsilat meselesi..." diye mırıldandı.

Doktorun hafifçe çilli beyaz yüzündeki kızıla çalan gür kaşları kalktı, alnı buruştu "Vallahi hamfendi" dedi. "O kadar bıkıyorum ki kabil olsa başımı alıp insanların olmadığı bir dağ başına gitmek istiyorum. Soluna bak şu eksik, sağına bak, bu bozuk... Bizim işler nasıl düzelecek bilmem" dedi.

"Kaçmak olur mu?" dedim. "Kalıp mücadele edeceksiniz. Kaçmakla işler düzelir mi?"

Doktor bey bu sefer münakaşa etmedi. Geçenlerde bir gün gardiyanın odasında yine böyle "dünya işlerinin bozukluğundan" sızlanmıştı. Sözlerinden Demokrat Partici olduğu anlaşılıyordu. "Memleketi öyle bir halde bırakmışlar ki, efendim," diyordu. "Ne taraftan düzelteceksiniz? Her şey bozuk. Yeni bir eve taşınınca bile, değil mi efendim, yerleşmesi, düzeltmesi bir zaman ister. Bu ise koca bir memleket, nesillerdir ihmal edilmiş."

Sonra sözü mapusanenin haline getirmiş "İmha etmeli, efendim imha etmeli," demişti. "Bilmezsiniz hamfendi 29 defa bu hapisaneye girmiş var. Böyle bir adam islâh olur mu? Nüfusun yüzde 40'ı bu vaziyette. İmha etmekten başka çare yoktur."

Ve verdiği hükmün müessif fakat çaresiz olduğunu belirten bir eda ile başını sallamıştı.

O zamana kadar söze karışmadığım halde bu noktada kendimi tutamamış "Vallahi nüfusun yüzde 40'ının imhasına benim gönlüm razı olamıyor" deyivermiştim.

Tabiî ondan sonra sözün arkası uzadı. İnsanlar fıtraten mücrim doğarlar mı? Muhitin rolü ve tesiri nedir? Bahsine girmek kaçınılmaz oldu. Bu mevzuda ileri sürülmüş iddialar ve mukabil iddialar, malayani[85] teşbihler sıralandı. Doktor konuşkan bir insan olduğu için benim fazla bir şey söylememe lüzum kalmıyordu. Ara sıra sokuşturduğum kısa bir itiraz, küçük bir sual veya bir müşahede ile doktoru içtimaî meselelerde kendisinin de bir vatandaş olarak bir mesuliyeti olduğu, hem de okumuş ve münevver bir vatandaş olduğu için bu mesuliyetin daha da fazla olduğu noktasına götürdüm. Bu netice doktoru biraz rahatsız etti. "Bu halk cahildir", "Bu millet adam olmaz" , "Hükümetin vazifesi, efendim" gibi

[85] Manasız, faydasız, boş söz ve işler.

klişelerle içine gömüldüğü vicdan rahatlığını bu netice bozuyordu. Mamafi hemen bir kaçamak yolu bulmakta gecikmedi.

"Bir kişinin uğraşmasıyle olmaz ki," dedi. "İnsanın başı nare yanmakla kalır. Bizde hak, ideal uğrunda uğraşmak taktir edilmiyor ki..."

Bu defada belki böyle amiyane bir münakaşaya girecekti ama oda kalabalıktı. Başkalarının da doktora anlatacak dertleri vardı. Muvakkarın siyatiği artmıştı. Fatma hanım baş ağrısından göz açamıyordu. Medihanımın sağ elinin orta parmağı geçen yıkadığı revir çamaşırında açılmış, iltihaplanmış.

Doktor bey Muvakkara salisatlı bir şurup , bana mitollü bir buğu, Fatma hanıma aspirin yazıp Medihaya da "Beyaz merhamdan sür" dedikten sonra kapıya kadar arkasında bir kadın kafilesile yürüdü gitti.

Soğuktan yana yine bizim oda iyi. Büyük büyük kovuşa nisbetle çok daha küçük, doğuya ve cenuba bakan köşe bir oda. Güneş doğuşundan batışına kadar odanın içinde. Bizim fitilli gaz ocağını yakıyoruz, mangaldan ziyade ısıtıyor. Bu yüzden büyük kovuştakiler birer ikişer bizim odaya dolmaya başlamışlardı. Sabah kahvaltısında Şükriye hanım damlıyor. Arkasından Hikmet, daha sonra Kabadayı. Mediha örnek öğrenmek bahanesile örgüsünü alıp geliyor, Ayşe kadın da bir türkü sesi duyunca damlıyordu. Bir akşam coşmuş şarkı söyleyip oynıyorduk. Daha doğrusu Behiyanım oynuyor Muvakkarla ben de karşısına geçip oyunu öğreneceğiz diye onun hareketlerini taklit ediyorduk. "Aa kızıcem.... Herkese oyun var da bize yok mu" diye Ayşe hanım damladı. Zaten sevmediğim bu kadının tam neşemizin ortasında odaya damlamasına birden o kadar sinirlendim ki "Yok !" diye bağırdım ve oyunu kesip sofada pişirmekte olduğum yemeğe bakmıya gittim. Günler kısalalı, yemeği akşamdan pişirmeyi tercih ediyorum. Sabahleyin yetiştirmesi zor oluyor. Ayşe kadın bu tek kelimelik cevaptan alınmış, ertesi gün mutbakta Fatma hanıma "Kimse beni istemiyor. Sevmiyorlar beni" diye şikâyet etmiş. Zaten ondan önce de ne zaman Ayşe kadın odaya gelse hepimiz elimizdeki işten başımızı kaldırmıyarak susar "Buyur, şöyle otur" demezdik. Ya kapı yanında bir müddet dinelir, sonra döner gider veya [istihzayı[86]] anlamazlığa gelir, yataklardan birinin üzerine oturmıya cesaret edemiyerek yere çökerdi. O oyun akşamından sonra bir daha bizim odaya uğramadı. Behiyanımla Muvakkar da Kabadayı ile Şükriyenin

[86] Üstü kapalı ince alay.

ayağını kestiler. Geçenlerde bir gün Kabadayı odada iken aralık kapıdan çingene Menekşenin bir buçuk yaşındaki kızı Güleserin kara kafası göründü. Çocuklara, hele pis çocuklara pek tahammülü olmıyan Muvakkar "Aman, aman bir de onun ayağı alışmasın buraya, kapatın kapıyı" dedi. Kabadayı bundan alınmış. Derken bir de çamaşır parası yüzünden aramız açıldı. Kabadayı odamıza temelli gelmez oldu. Ara sıra bir iş için, gazete getirmek, veya gardiyânı çağırmak için gelse bile ya hiç durmuyor veya Fatma hanımın yatağına biraz ilişip az sonra kalkıp gidiyor.

Geldiğimizden beri çamaşırımızı Kabadayı yıkıyordu. Arkasından kendi çamaşırını ve kendisini yıkıyor, biz de çamaşırına göre bir bir buçuk lira veriyorduk. Son defa da iki çarşafla birkaç jarse kombinezon ve gecelik yıkamış, bir lira vermiştim. Muvvakkar siyatikten belini doğrultamadığı ve ben de nezle ve boğaz ağrısından göz açamadığım için bizim odayı da bir süpürüp siliver dedim. Hem hastalığını bahane etti hem de şöyle boynunu kırıp başını yana sallayarak iğneli bir sesle "meydancınız nerede?" dedi.

Bunun üzerine meydancı Medihaya söyledik. Odayı temizlemiye o razı oldu iş pek bilmediğinden nereden başlayacağını şaşırdı. Behiyanım da zaten bir iş yapılsın da karışmasın olmaz. İş donunu bacağına çekiverdiğinden tahtaları gıcır gıcır ayağıyla sildi.

Bu sırada Kabadayı da bahçeye çıkmış, avucundaki gümüş lirayı oradakilere göstererek az para verdiğimizden homurdanmış. Tabiî dururlar mı? Sıcağı sıcağına bana yetiştirdiler. Benim de böyle arkadan çekiştirmiye müthiş canım sıkılır. Hele bir insanın emeğinin karşılığını vermekte bilhassa titizimdir. Kabadayıya verdiğimiz para on lirayı geçti, arada verdiğimiz yiyecek içecek te cabası. Buna karşılık dört defa çamaşırımızı yıkadı bir defa da odayı sildi. O da ne çamaşır ! Bir iki iç çamaşırı ile bir iki çarşaf. Bu suretle kendisi de odun ve sabun masrafından kurtuluyordu. Bütün bu sebeplerle Kabadayıya içerlendim. Ben de söylendim. Tabiî bunu da Kabadayıya yetiştirmişlerdir. O zamandan beri mecbur olmadıkça kendisile konuşmuyoruz. Kabadayı biraz fazla para canlısı. Fakirliğine göre bunda haklı da. Ama aynı zamanda dik başlı ve benlikçi. Hiçbir sözün altında kalmaz. Kazın geleceği yerden tavuğun esirgenmeyeceği kaidesini bilmez. Bu yüzden hem menfaati bakımından çok zarar gördü, hem de kendisini saydırmak, altta kalmamak istediği halde kimse tarafından sayılmaz oldu.

Biz hapishaneye geldiğimizde Kabadayı Fatma hanımların sofrasında yiyip içiyordu. Buna karşılık onların işlerini yapıverecek, bulaşıklarını yıkayacak yerde aynı sofrada beleşten çöplenen fakat hanımlığına da hiç halel getirmeyen Melâhat hanımla aşık atıyor, o da sofradan kalkınca eteğini silkeleyip bir kenara çekiliyordu. Behiyanımla Fatmanım hem masrafı, hem de işleri görüyorlar ve yalnız kaldıkça bize dert yanıyorlardı. Nihayet günlerden bir gün Fatmanımla Kabadayı çatıştılar. Kadın kısmıyla dışarısı arasında irtibatı temin eden erkek meydancı Hasan ağa varsa fazla bir ekmek istemiş. Fatmanım getir götür işlerini görüyor diye ekmeği hediye etmek istemiş, Kabadayı ise 15 kuruşa satmıya kalkmış. Fatma hanım sitem edince de Kabadayı susacağı veya "düşünemedim doğru" gibi konuşacağına hemen horozlandı, mavi gözleri çakmak çakmak olarak "neden almıyacak mışım?" diye bağırdı. "Benim kocam geliyor da Hasan ağa benim öte berimi mi taşıyor? Getir götür işleri yapıyorsa bana ne?"

Bu sözlerden de Fatmanım alındı. Oğlu Aliye her öğlen yemek gönderdiği için "Bu söz bana mı taş?" dedi ve bir daha Kabadayıyı sofraya almadı.

Bundan sonra Kabadayı yaralamadan tutuk Şükriyeye yanaştı. Onunla kardeşlik olmıya kalkarak onu sağlama bağlamak istedi. Fakat yine olmadı. Şükriyenin de "Allahın garibi" diye hapisanenin on bir yaşındaki kedisiyle sokak zinasından altı aya mahkûm İstanbullu Hikmete zaafı var. Onları kanadının altına aldı. Pek te fazla bir yiyeceği yok ya... Mezbaha işçisi kocasının her gün gönderdiği bağırsakları bulgur, soğan ve tomatisle dolduruyor pişiriyor ve bunları Osman ve Hikmetle -ve bunlara razı olmak şartıyle- Kabadayı ile paylaşıyordu. Fakat Kabadayının her nedense kedi, Osman ve galiba umumî bir himaye[ye] mazhar olduğu için de Hikmete garazı var. Nihayet Kabadayı kardeşliğine "ya Hikmet ya ben" demiş, Şükriye de "Ben o garibi bırakamam" cevabını vermiş. Şimdi Kabadayı yalnız başına oturup karavanayı yiyor. O da ancak bir övünlük olduğu için akşamları çaya ekmek batırıp yemek zorunda kalıyor.

Şükriye de bizim odaya artık eskisi gibi gelmiyor. Bir sabah yemek pişirirken Behiyanım "Aman bu Hikmet de... yüz veriver astarını da ister. Bizim odadan çıkmıyor" demiş. Şükriye terbiyeli kadın. Zengince bir bakkalın evlâtlığı olarak büyümüş, Yenişehirdeki evlerde hizmetçilik etmiş. Behiyanımın sözlerindeki "kızım sana söylüyorum, gelinim sen

dinle" manâsını anlamış. Artık sabah kahvaltısında odamıza damlamıyor.

Odadan bir türlü ayağını kesemediğimiz Istanbullu Hikmet oldu. Pasif mukavemetle mukavemetimizi kırdı ve kendisini nihayet kabul ettirdi. Muvakkar bile Hikmete artık eskisi kadar sinirlenmiyor. Sellemüsselâm kapıyı açar, odanın baş tarafında bir yere geçer oturur. Kollarını dizlerine dolar. Birbirine yakın, dayak yemiş köpek yavrusu bakışlı, ağlamaklı gözlerini insanın insanın yüzüne -ekseriyetle de benim yüzümediker, bütün vücuduyla hafif hafif sallanır. Yek zamanlar -havalar da henüz güzeldi- Bu şekilde sallanarak bahçeye iner merdivenlerin başına kendi kendine oturur, hemen hiç konuşmazdı. Onun bu sallanışını ve gözlerindeki ağlamaklı ifadeyi teesür belirtisi sanırdık ta acırdık. Istanbuldan Ankaraya tanıdığı bir kahvecinin iş bulma vaadine uyup gelmiş. Kamyon Çankırı kapıda durur durmaz herif ortadan kaybolmuş. Parası olmadığı için Istanbula dönememiş. Istanbulda tanıdığı ve adresini aldığı börekçi Remzinin yanına sığınmış. Derken Pazar gelmiş çatmış. Gidecek bir yeri yok. Bilmeden, adımları onu Gençlik parkına götürmüş. Orada bir sıraya oturup haline ağlarken başına askerler ve delikanlılar toplanmış. Aralarından biri tanıdık çıkmış, onu diğer askerlerin elinden kurtarmış. Parktan çıkmışlar, asfaltta şöyle biraz yürümüşler bir bahçenin kenarına oturmuşlar. Neresi olduğunu bilmiyor ama tarifine göre, atış yerinin bulunduğu bahçe olacak. Bahçe bekçisi kovalamış. Karakola sonrada mahkemeye düşmüşler. Bekçi kovalarken kaçabilirmiş ama caddeye gene askerlerle delikanlılar toplanmışlar, "Seni taksiyle kaçırırız" demişler. Hem de suçu yokmuş ki korksun... Askeri karakoldan Anafartalar karakoluna giderken de polis bunu kaybetmiş. Bu gidip bir ekmek almış ve kendi ayağıyla Anafartalar karakoluna gitmiş. Komiser biraz köteklemiş, ağız açtırmamış. Mahkemede de dert anlatamamış. Altı ay hapis cezası ve yetmiş beş lira para cezasıyla mapusaneye düşmüş. Parası olmadığı için bir günü üç liradan hesabı ile 75 lira için de yatacak tabiî.

Çok geçmeden Behiyanım Hikmeti kanadının altına aldı. Garipleri "koruyucu meleği" olmaktan pek hoşlanır. Aynı şekilde sığıntı olan fakat hanımlığına toz kondurmayan Melahât hanım Hikmetin himaye edilmesine pek sinirlenirdi. Kaç defa bu yüzden ikisi şiddetli kavga ettiler, Melâhat hanım göz yaşları döktü ve küstü. Hikmetle Melâhat arasına bayağı bir kıskançlık girdi. Hikmet hiç tınmıyor ve hiç söze karışmı-

yordu. Fakat Melâhat onun her hareketine sinirleniyordu. "Senin Hikmet", "Senin kız.." diye onda gördüğü bütün kusurları gelip Behiye hanımın başına kakardı. Bizim odalarına taşınışımızdan ve Melâhatın gününü doldurup çıkışından sonra Hikmetin vaziyeti istikrar buldu. Behiye hanım bize ve Fatmanıma Hikmeti eşit haklarla kabul ettiremiyeceğini anlayınca onun müsamaha edilen ve her sofra kuruluşunda tiz perdeden "Hikmet-et-et!" diye çağrılıp eline bir bardak çayla biraz zeytin veya bir kap yemek tutuşturulan bir yanaşma vaziyetine razı oldu. Biz de Hikmetin vakitli vakitsiz odaya girişine, sallanarak oturuşuna, göz göze gelindi mi iki parmağını ağzına götürüp sigara dilenmesine, gazeteler gelir gelmez efendisine salta duran köpek yavrusu gibi dirseğimiz dibinde bitmesine alıştık. "Sen isteme, gazeteleri okuyunca biz veririz" diye yüz defa ihtar ettikse de dilenir gibi sızıldanmaktan menedemedik. Ömrü zaten bir çeşit dilencilikle geçmiş. Gözüne kestirdiği şeyleri hiç yılmayan bir ısrarla ister. Terslersin, azarlarsın "Peki, peki sustum" der, gülümseyerek gözlerini önüne indirir ve biraz daha hızlı sallanır. Fakat yine bir gitme bahsi açılmaya görsün hemen isteğini araya sokuşturur, "Sen hele tahliye ol da şu eski battaniyeyi bana bırakırsın. Nolacak? canın sağ olsun. Efendi sağ olsun". Böylece, Muvakkardan bir battaniye, Fatmanımdan bir yorgan, Behiye hanımdan da çıkınca Istanbula gitmek için yol parası teminine çalışıyor. Evelki gece gene bu bahiste konuşurken "Behice hanım da bana terliklerini bırakacak, değil mi Behicanım?" dedi. Meğer ben kışlık pantuflaları alalı benim eski rugan terliklere göz koymuş. "Gitmeye lüzum yok. Al şimdiden," dedim. "Ama nereye koydum bilmiyorum" O biliyormuş, teldolabın yanındaki köşede yazlık ayakkapların arasında imiş. Hemen kalktı aldı, ayaklarına geçirdi ve büyük kovuştakilere caka satmak için topuklarını tahtalarda tıkırdata tıkırdata odadan çıktı.

Şimdi artık gazeteleri rahat okuyabilmek için önce Hikmete veriyorum. Gazeteleri kapınca hemen büyük kovuştaki yatağına gidip sırt üstü yatıyor. Bir müddet sonra gelip bırakıyor, okumadıklarını alıyor. Muvakkardan istemiye cesaret edemediği zaman bana yanaşıyor kulağıma eğilerek ancak işitilen bir sesle fısıldıyor "Yeni Istanbulu alayım" mı? İzin çıkınca sanki cayacağımdan korkuyormuş gibi gazeteleri telaşla kapıp odadan fırlıyor, bazan da hemen oracıkta yere çöküp büyük bir istekle gazeteyi açıyor. Bilhassa Yeni Istanbul'a düşkünlüğü nedir diye merak ettim: haspam Peyami Safanın Yalnızız adlı roman tefrikasını okuyor.

Peyaminin "insan ruhunun derinliklerine dair Tefelsüfünden[87]" acaba ne anlıyor, bilmek isterdim.

***

21 Ekim 1950, Cumartesi

Dün akşam henüz karanlık basarken elektrikler söndü. Zaten birkaç gecedir hep arıza yapıyor, beş on dakika sönüyor sonra yine yanıyordu. Bu sefer de sönünce bütün kovuşlar "Aa !.." diye bir protesto avazı yükseldi. Bizler "Bu kadarı da artık rezalet !" diye söylendik. Gardiyan Hayriye hanım birkaç defa tam karanlıkta kalıp ta akıllandıktan sonra tedarik ettiği iki mumdan birini bizim odaya, diğerini büyük kovuşa dikti.

Saat altı sularında Behiyanımla Fatmanım sofra kurmaya lüzum görmeden her biri ellerine bir şey alarak ayrı ayrı sofralarını (açlıklarını) bastırdılar. Biz zaten daha geç yediğimiz için bekledik. Gardiyan Hayriye hanımın masallarını ve kızken öğrendiği eski türküleri dinledik. Ayaklarını altına toplayarak Behiye hanımın yatağına oturmuş, çelimsiz derisi kemiğine yapışmış vücudu pamukları topak topak olmuş yatağın arızaları arasına gömülüp büsbütün gözden kaybolmuş gibi idi. Başını arkaya kakarak, söylerken mumun titrek alevinde altın kaplama ön alt dişleri bir parıldayıp bir sönüyordu; zaten ağzında bundan başka diş te yoktu. Küçük kuru yüzünün bariz hususiyeti de bu dişlerdi.

Hayriye hanım dün sabahtan beri neşeliydi. Üç gündür ona göz açtırmayarak muannit baş ağrısı geçmiş, yerini yarı şımarık bir çocuk neşesine bırakmıştı. Ondaki bu baş ağrılarının histerik menşeli olduğu şüphesi var içimde. Bundan evelki ağrı nöbetinde yataktan kalkamamış, uyuşan kollarını bizlere kolonya ile ovdurmuş ve bir ara yatakta doğrularak "Şükran geliyor, gelsene buraya" diye bağırmıştı. Ara-sıra küçük bir kız çocuğu gibi "Hık" diye gülüyordu da.

Mum bitti. Fatma hanım eriyen mumları yumuşatıp pamuktan bir fitile sararak yeniden yaktı. O da bitince arta kalan mumlarla aynı şeyi bir daha tekrarladı. Fakat o da çok uzun sürmedi.

---

[87] Felsefe yapmak.

Bu arada da biz akşam yemeğimizi yedik. Behiye hanımla gardiyan yatağın üstünde türkü çağırıp arada bir açıkça şakalarda yaparken Fatmanım başından hiç eksik etmediği kenarları siyah sulu beyaz baş örtüsünün uçlarını arkaya atmış, somurtkan bir sessizlik içinde bir içeri bir dışarı dolaşıyor mumu süal ediyordu. Ertesi gün yani bu sabah kahvaltıda "bir kızdım ki," diyordu. "Gardiyan olacak. Ta ebesinden kalma türküleri bize söyliyeceğine gidip bir mum bulayım, bir çaresine bakayım demiyor"

Mumlar bitti. Bir zamanda karanlıkta oturduk. Muvakkarla bana bile masal söylemek düştü. Nihayet masal, türkü şarkı hep tükendi. Yine elektrik yanmadı. Huzursuzluk ve sinirlilik alâmetleri başladı. Biri "bir kandil yapsak olur ama ..." dedi.

"Sahi, çay bardağına biraz su üstüne biraz zeytinyağı" "Gaz yağı da olur. Ama bardağın ağzına fitili tutmak için bir teneke parçası ister"

Bahçede mutbakta böyle bir teneke parçası vardı ama bahçe kapısı kilitli idi.

"Hayriye hanım, kapıyı açta tenekeyi alalım."

Hayriye hanım ince dudaklarını düz bir çizgi haline getirecek şekilde sıkarak başı[y]la bir olmaz işareti yaptı.

Karanlıkta Fatmanımın çıkışan sesi duyuldu

"Mühürlü mü bu kapı"

Mühürlü değildi, değildi ama Hayriye hanım için gardiyanlık çok ciddî bir vazife idi ve bu vazife de bellediği bir takım kaideleri hiçbir zaman ve zemin şartı gözetmeden tatbik etmekten ibaretti. Bu kaidelerden biri karanlık basınca el ayası kadar bir iç bahçeye açılan kapının kapanması idi. Hayriye hanımın küçük bürokrat kafası bu kaideye hiçbir istisna kabul edemezdi. Kaidelerin bir mantığı, mucib bir sebebi olduğu, bunlar göz önünde tutularak tatbiki gerektiği fikrini onun havsalası almazdı.

Hapisane nizamnamesi yeni gelenleri tecrithaneye konmasını amirdi, doktor bu müddeti sekiz gün olarak tesbit etmişti. Fakat tecrithanedekilerin orada canları sıkılıyordu. Bütün günlerini büyük kovuşta laklakiyatla geçiriyorlardı. Yatakları tecrithanede oldukça ve kendileri de geceleri orada uyudukça Hayriye hanım buna ses çıkarmıyordu. Hastalık mikropları gündüzleri sirayet etmemek için tenbihliydiler zahir...

Tel ardından her kafadan bir ses çıkarak yapılan toplu görüşmelerde düdük çalınca bir parça savsaklamak vahim bir "disiplin" meselesi idi. Bir dakika fazla konuşursanız maazallah Cezaevi müessesesinin temeli olan "disiplin" bozulurdu. Ama elektriklerin arıza yaptığı 40 küsur mevcutlu kovuşların beş buçuk saat karanlıkta kaldığı böyle bir gecede ışık tedarik edememek kendisini günlerce haber veren karanlıkta kalma tehlikesine karşı önceden tedbir almamış olmak bir disiplin meselesi olamazdı. Esrarcıdan, eroinciden 29 defa girip çıkmış hırsıza ve birkaç adam öldürmüş katillere kadar her türlü sabıkalıyı içinde barındıran erkek kovuşlarında bir "vukuat" olsa mesuliyet kime yükletilecekti?

Bu düzensizliğin başka bir tezahürüne de on gün evvel şahit olmuştuk. Yağmurun çiselediği sovuk ve karanlık bir akşam, saat yedi sularında dışarıda bahçede bir hışıltı işittik. Gardiyan Hayriye hanım da bizim odada idi küçük kızı Nurana ördüğü hırkanın yakasının nasıl kesileceğini Muvakkara danışıyordu.

Hışıltı bir daha tekrarlandı. Biri "Yağmur sesi" dedi, bir diğeri "Ağaçlar da ruzgâr" dedi. Yatağı pencere yanında olan Behiyanım hemen cama burnunu yapıştırdı fakat içeride elektrik yanarken dışarısını görmek imkânsızdı. Hayriye hanım elektiriği söndürdü ve o da pencereye gitti, fakat yine bir şey göremediler. Hışırtı fasılalarla devam ediyordu.

Elektriği tekrar yaktılar. "Ne telaşlanıyorsunuz? Mapusane bahçesine de hırsız girecek değil ya" diye alay ettim. "Yav-yok... [asrilerden] kaçan olur. Evelsi sene de buradan kaçtılardı"

"Aman adam bizim şüphelendiğimizi anlamıştır. Ya can havlile odanın içine ateş etmiye kalkarsa."

Muvakkarla ben gayri ihtiyarî çömelip ranzaları siper alıyoruz. Derken bir sağır [edici] gümbürtü. Hayriye hanım "Herif atladı" diye bağırdı.

Ne yapsak ki? Her kafadan bir ses çıkıyor. [Nihayet Hayriye hanım baş gardiyanlığa haber vermiye...] Gerçekten disiplinli ve iyi teşkilatlı bir hapisanede böyle bir vaziyette nasıl hareket edilirdi? Herhalde bir kere gardiyanın hiç değilse bir düdüğü olur, onunla derhal alarm işareti verir, dışarıdaki nöbetçiler de derhal vaka yerine koşarlardı. Sonra iç telefon tertibatıyle vaka baş gardiyanlığa bildirilirdi. Belki modern hapisanelerde hususî alarm tertibatı da vardır. Burada ise gardiyan böyle bir vaziyette ne yapacağını bilmiyor. Her kafadan bir ses çıkıyor. Nihayet başgardiyanlığa haber vermeyi münasip görüyor. Binalar arasında telefon

tesisatı olmadığı için dış kapının kalın kol demirini indiriyor, zincire bağlı anahtarlarını çıkarıp şakır şakır kilidi açtı ve terliklerini şıpıdık taşlarda sürüyerek dış bahçeyi geçti gitti.

Baş gardiyan, nöbetçi idare memuru ve iki erkek gardiyan daha geldiler. Bahçe kapısının dışındaki elektriğin ampulu yok. Birkaç defa Müdür beyin kendisinden bir ampul konulmasını rica etmiştik ama ricamızın kabulüne rağmen ampul takılamamıştı. Ellerinde hiç değilse bir tane elektrik feneri bulunması lâzım gelmez mi di? O da yok. Kadın mahkûmlardan biri çagmağını tuttu. Kâfi gelmedi tabiî. Nihayet gazete kâğıdı yakarak küçük bahçeyi dolaştılar, bir iz göremediler. "Size öyle gelmiş" hükmüyle çıkıp gittiler.

Geçen kış gördüğüm hapisane hayatına dair iki Amerikan filmini hatırladım. Mahkûmlar kaçmıya teşebbüs edince binaları çeviren duvarlardaki kulelerde büyük projektörler yanmış, takım halinde binanın, avluların her tarafını taramıştı.

Ben bu düşüncelere dalmışken ön bahçeden Fethi beyin Hayriye hanıma seslendiği duyuldu "işin aslı anlaşıldı, diyordu. Asrilerden biri saat altıdan beri kayıpmış"

Sonra kadınlar kısmının bahçesini Asri cezaevinin bahçesinden ayıran duvarın dibine geldiler. "Bak yerde çiçekler ezilmiş. Duvarın üstündeki dikenli tel örgüler de bastırılmış" diye konuştular.

***

Kapı açılır da açılmaz da münakaşa olur ve ben bunları düşünürken oda kapısı açıldı diz kapaklarına kadar inen beyaz iç gömleği içinde kabadayı elinde bir kandille bir hayalet veya aziz gibi içeri girdi. Büyükçe bir şişenin ağzına bir burgulu teneke kapağı ortasından delerek geçirmek suretile bizi meşgûl eden meseleyi haletmiş. "Evde ben hep böyle gece kandili yaparım" diyor. Biz de hemen bir şişe bulduk, fakat burgulu kapak yok. Bir delikli yüz para bu müşkülü de hal etti.

Her gece erkenden, akşam saat yediden itibaren uykuya yatan ve dokuza kadar hepsi uyumuş bulunan büyük kovuş bu akşam ayakta. Bu elektriklerin sönmesi faslı onlara bir heyecan mevzuu oldu. Ancak saat ona doğru sesler kesildi ve bizim oda da dahil olmak üzere Ankara Cezaevi Kadınlar kısmı sükûna vardı. Behiye hanımla Fatma hanımın hafif per-

deden horultuları ve uzaktan uzağa akseden otomobil kornaları tezat yoluyla bu sessizliği daha tebarüz ettiriyor. Odamızın önündeki Asri Ceza Evi bahçesi yarı bulutlu ay ışığı altında sihirli bir peri bahçesi gibi. Bu bahçe bizim için dış âlemi ve bu âlemde bıraktığımız her şeyi temsil ediyor. Akşam saatlerinde mavimtrak soğuk bir sonbahar sisi toprağa çöktüğü zaman pencereye dirseklerimi dayar bahçenin ötesindeki sırtlardaki camların sisler arasında akşam güneşile yanışını seyrederim. Sıcak, durgun öğle saatlerinde de bal rengi güneş altında bekleşen acı renkli güz çiçeklerile dertleşirim. Şimdi de bu yarı ışıklı gecede bu bahçe benim için mehtaplı manzaraların en güzeli. Ben orda bütün bildiğim, gördüğüm mehtaplı geceleri görüyorum.

Yatağa uzanıyorum, geceyi seyredebilmek ve karanlıkta uyuyabilmek ne büyük bir zevkmiş. Zaten oldum olası yıldızlı ve mehtaplı geceyi ve geceleyin kendimi ve tabiatı dinlemeyi severim.

Muvakkar iç çekiyor, "oh, karanlık" diyor, "insanın ta kafasının içi dinleniyor."

***

22 Ekim 1950, Pazar

Dünkü gürültülü günden sonra bu sabahın sessizliği ne kadar dinlendirici.

İçimde, dışa vurmadan fıkırdayan bir neşe var. Ön pencerenin iki kanadı da ardına kadar açık. Güneş odanın ta ortasına kadar geliyor. Pencerenin önündeki armut ağacında serçeler bayram ediyor. Ne bir korna sesi, ne bir köpek havlaması... Şehrin ta bize kadar gelen bütün gürültüleri kesilmiş, suyu tükenmiş bir değirmen gibi...

Dışardaki sessizlik hapisanenin içine sirayet etmiş. Büyük kovuştan hiç ses çıkmıyor. Sanki dünkü azgınlar onlar değil.

Kadın kısmında artık 17 kişi olduk. Dünkü gürültü patırtı bir ara âdeta gözümü korkutmuştu. Hayriye hanımının zayıf otoritesi büyük kovuşla başa çıkamayacak gibi gelmişti bana. Ama bunlar haşarı çocuklar gibi. İnsanın sinirleri gürültüye tahammül ettiği müddetçe haşarılıkları ciddî bir şekil almıyor.

Dün yeni bir tutuk geldi. Kapıdan girer girmez büyük kovuşa inen tahta basamaklara oturmuş ve diğer birçokları gibi oracıkta geçmişi, geleceği her şeyini anlatıvermiş. Bu halktan insanlar da çocuklar gibi karşısındaki[nin] zayıf noktalarını derhal anlayıveriyorlar. Bu yeni gelenin biraz salak olduğunu anlamakta gecikmemişler ve el birliğiyle başlamışlar alaya.

Biz üçümüz karşılıklı bir sessizlik içinde ezelî örgülerimizi örürken Behiye hanım telaşla içeri girdi, kadın bacaklarını çaprazlıyarak odanın ortasında durdu ve başını arkaya atıp bir kahkaha salıverdi.

"Amanın, bu yeni gelen karı neden gelmiş biliyor musunuz-nuz!.. kih ! kih, kih..."

Fatmanımın yanına ilişti. Dizlerine vura vura iki kahkaha arasına üç kelime sıkıştırarak anlattı.

"Kocasıla kavgadan gelmiş. Herife bir ay vermişler yatmış çıkmış. Bunu bulamamışlar da cezası gecikmiş. Kocası ensesinden istermiş, bu da razı olmazmış. Kih, kih, kih ..." Muvakkar işinden başını kaldırarak anlamaz gözlerle Behiyanımın yüzüne bakıyor. "Kadının ensesinden ne istiyormuş ayol?"

Behiyanım yine aynı sözleri tekrarlıyor, karşısındakinin anlayışsızlığına daha fazla tahammül edemiyerek "Eh, anlayıversene işte!" diyor " yapmak istiyormuş."

Muvakkar bir bozuluyor, hiçbir şey söylemeden başını tekrar örgüsüne eğiyor. Şişler telaşlı telaşlı girip çıkıyor,

"Ya... hepciğini anlatıvermiş. Kaçık mıdır ne? O kocasından boşanmış ta bir ikinciye de varmış bile. Bu pek iyimiş. Hapisaneye kadar taksile getirmiş, takside bunu öpmüş, ah altı sene nasıl dayanacağım demiş."

Dışarda gürültü çoğalıyor. Koşuşmalar, bağrışmalar, kahkahalar ve ilaveye hacet yok, küfürler

Behiye hanım ekip başlığını hatırlayıp odadan dışarı fırladı. Gürültülerin üstüne çıkmaya çalışan sesi duyuluyor. Arkasından gardiyan Hayriye hanımın tiz çığlıkları.

Küt diye oda kapısı arkaya çarptı, Behiyanım avaz avaz bağırarak içeri girdi "Çakallar, dürzüler... Utanmazlar da. Elin salağını almışlar aralarına..."

Sözle alay etme karşıdan mimik ve jestlerle alaya sonra da el şakasına çevrilmiş. Yeni gelen, kocasıyla kavgadan altı güne mahkûm Haceri aptesane aralığına tıkmışlar, "Aşağıdan muayene edeceğiz, demişler. Bakalım, kıl varsa ütüleyeceğiz."

Zaten, ütülemek değilse de bu işi ibrişimle becermekte Havvanın ihtisası var. Ayşe kadını yeni geldiğinde bu ameliyeye tâbi tutmuştu. Bu dünkü curcuna hapisane hayatının artık çekilmez hale geldiği korkusunu vermişti bana. Ama bu his çok sürmedi. Bir müşahit tavrını tekrar alabildim. Bu görüş zafiyesini muhafaza ettikçe normal hayatta beni çileden çıkaran haller ve vaziyetler bile burada bana tesir etmiyor. Ne hüriyetsizlik, ne pislik, ne gürültü, ne de galiz lisanı. Hapisane dışının ve içinin sükûneti bütün sabah devam etti. Fatma hanım:

"Sanki bu sayım da nolacakmış?" diyor.

Behiyanım cevap veriyor:

"Demokratlar başa gelmedi mi ya? Milleti teslim alacaklar davar gibi..."

Öğleden sonra büyük kovuşta yine bir kavga patladı. Behiye hanım, ardından da ben, dışarı fırladık. Dünkü gelen Hacerle Ayşe kadın beylik yasdık yüzünden çekişiyorlar. Bütün kovuş da Hacere karşı. Kadınlar kısmında beş tane beylik yatakla yasdık var, içleri kâğıt dolu. Halbuki yataksız yasdıksız hapisaneye düşenlerin sayısı bunu aşıyor. Yorgan hiç sözü edilmiyor. Ya diğerlerinden bir battaniye, bir eski kilim buluyorlar, veya "manto"larını isteyip üstlerine örtüyorlar. Ayşe kadınla kızı Gülistan aynı yatakta ayak ayağa verip yattıkları için iki yasdık kullanıyorlar, biri kendi evlerinden getirdikleri, diğeri de bir beylik yastık. Hacer de "sizin iki yasdığınız var, benim hiç yok. Hukûmet malı bu" diyerek beylik yastığı istiyor.

"Ben yeni evliyim, sıcak yatağa alışkınım" diye bağırıyor. "Nuricim bana nasıl bakardı. Siz beni buralarda yataksız yorgansız sovukta mı yatıracaksınız."

Ayşanım mukabele ediyor diğerleri "Nuriciğim"le alayda. Hacerin manda gibi ağır vücudunu Hayriye hanım küçük, zayıf ellerile tecrithaneye doğru iteliyor. Mağlubiyetin acısıle bu sefer de Hacer yargıça küfür ediyor.

"Ağzına s..... hâkimi! Yatacak yatak yorgan yoktu da beni buraya neden yolladı. Haksızlık vallahi de billâhi de haksızlık..."

O zamandan beri de Hacer durup durup kocasıla haberleşmek teşebüsüne düşüyor. Bir ara "Beni ille Müdüre çıkarın bizim mahallenin karakoluna telefon edeceğim onlar Nuriyi bulurlar" diye tutturdu. Pazar ve sayım günü olduğu ve Müdürün yukarıda bulunmadığı anlatılınca da beş günlük geçimi için kocasının verdiği iki liradan 25 kuruşunu Medihaya verip Nurisine bir mektup yazdırmış. Mediha kağıdın arkasına cabasından bir de resim çizmiş, pencerede bir kadın başı. Hacerin resim çizilmesine itirazı yok ama hapisane penceresinin demir parmaklarını ifade için Medihanın çizdiği çizgileri beğenmemiş. "Ben böyle miyim Allahını seversen" diyor ve resmi düzeltmek için bir lastik silgi arıyor. Kimsede yok. Resim baştan başa karalanıyor

"Yirmi beş kuruşa iki satırlık mektup... Postanede bile bu kadar pahalı değil"

Kadın şikâyetinde haklı, ama "külhan beyi karısı" Mediha "avanağı" bulmuş, sağmadan durur mu?

***

23 Ekim 1950 Pazartesi

Bu sabah kovuşta bit muayenesi oldu. Hapisane kalabalıklaştıkça, tenha iken tatbik edilmeyen kaideler ve âdetler yeniden beliriyor. Artık 17 kişi olduk. Behiyanımın keyfi yerinde. Ekip başı aşağı ekip başı yukarı.

Bodur bacaklarının üzerinde arkaya, gerile gerile bir yürüyüşü var! Hele kapıdan meydancı Yaşarı çağırışının, "Yaşar!!" diye bağrışının kendine mahsus bir melodisi var. Menekşe Karabacağın kızı Güleser bile bu hapisane ağzını aldı. Yegâne bildiği "Aba" kelimesini "A-bav!" şekline soktu. Tabiî burada da ablalar çok. Muayene olacaklar sofada bahçeye açılan kapının ağzına dizildiler. Behiyanım kapıyı açtı, aydınlıkta iyi görebilmek için dizilenlerin her birini oraya çekiyor, tabiî biz müstesna.

Evvelâ başa bakıyor, sonra muayene edilen eteklerini kaldırıyor ve bir-dir bir oynuyormuş gibi öne doğru eğilerek sırtını ekip başına dönüyor. Böylece iç çamaşırı muayeneden geçiyor. Kimsede bir şey bulunmadı ama Eminenin çamaşırı bir hayli kirli hali mucip oldu.

Behiye hanım dizlerini döve döve "gı , ne ola ki o öyle? Bu kız da bir akıntı var. Gömleğinin etekleri lekeden görülmüyor. Vay anam vay" Tombalak elinin küt uclu parmaklarını birer birer ısırıyor.

Heyecan yaratmak, ortalığı karıştırmaktan pek hoşlanan Havva (Zaten mahkemeye düşüşü de şantajdan -gazeteler Şantajcı kadının mahkemesi diye yazıyorlar- Behiye hanımın bu müşahedesini hemen istismar etti. "Onun apış araları hep yara" dedi çıktı. Bu sefer ben de harekete geldim. Zira kızı iki gün evvel klinikten çağırdılar, kan muayenesi kendi deyi-şiyle "üç zait" çıkmış. Böyle yara, akıntı varsa hepimiz sirayet tehlike-sindeyiz demek. "Bu ne biçim disiplin" diye söylendim. "Ağzınızdan disiplin kelimesi düşmüyor sonra böyle bir vaka karşısında hiçbir şey yapmıyorsunuz. Telde düdük çalınca bir dakika fazla görüşürsek o bü-yük disiplin meselesi"

İleri geri bir hayli söylendim. Burada bir kişiye bu hastalık geçerse idare mesul olur hiç düşünmüyorlar "Mesul olmak" Hayriye hanımın zayıf noktası. Baktım Behiye hanımla birlikte Emineyi bahçedeki mutbağa çekmişler, bir iyice muayene ediyorlar. Kız temiz çıktı "Bir şeyciği yok" muş. Bu sırada Muvakkar hanımın bahçede bıraktığı sabun kayboldu. Ben aldırmadım ama Muvakkar sabunun ne olduğunu tahkike girişti. Kimse alanı söylemedi, fakat akşam üstü Emine aptesane aralığında, taş zemin üzerinde küçük bir sabun parçası ile donunu yıkıyor Mediha ba-şında nöbet bekliyordu.

Sonra da mesele anlaşıldı. Bir ara Emine yokken Mediha "İftira ediyor-lar be Hayriye anne" dedi. "Kızlık kanı o. Bir hafta önce Atıfbey'de del-mişler. Kızı." Bu hapisaneye girmiş çıkmış Nuriye adlı bir sabıkalı kadın Emineyi tanıdığı delikanlılarla birlikte çiftliğe götürmüş, Marmara ga-zinosunda içmişler. Sonra Atıfbey'de Nuriyenin evine gelmişler ve Emi-neyi de delikanlılardan birinin koynuna koymuşlar. Şimdiye kadar bin-lerce misali görülmüş alelâde bir hikâye. Ama kaç bin defa tekrarlarsa başından geçen insan için felâketli olmaktan çıkmıyor. Eminenin koca dişli arsız ağzına ve göğüsleri yeni kabaran genç vücuduna bakıyorum. Hiç oralı değil. Yegâne dostu ve hamisi Mediha ile oturmuş yayvan meyhane ağzıyla şarkı söylüyor.

GÜNLÜK 2

20 Şubat 1951, Salı[88]

Bugün Havva sabahtan beri elektrikleri yakıp söndürdü. Bir mahkûm veya tutuk gelmiş diye... Hapishanenin tenha oluşu canını sıkıyor, uğraşacak kimse bulamıyor, gün sakin geçiyor. Mahkûm gelsin diye dört gözle bekliyor ve her şeyi bu bakımdan tefsir ediyor. Mangalda bir kömür ayağa kalkmış, mahkûm geliyor. Kapıya vuruluyor, Hayriye Hanımı mı çağırıyorlar? Mutlaka bir yeni gelen vardır. Bu tefsirler kafi gelmeyince de bu sefer mahkumun gelmesini temin için faaliyete geçiyor. Gündüzleri elektrik düğmesini çevirmek ne hikmettir böyle bir kudreti haizmiş. Bir veya birkaç mahkûm gelse fena da olmayacak. Zira adamsızlıktan Havva bizimle uğraşmaya başladı. Hikmet'le Satı'yı korumamız, onlara yiyecek ve para vermemiz Havva'yı çileden çıkarıyor. Bu yüzden her temizlik günü bir zırıltı çıkarıyor. O yapsın bu yapsın münakaşasıyla bir türlü temizliğe başlanamıyor. Nihayet bakla ağzından çıkıyor. Biz niye iş yapmıyormuşuz. Hanımlık burada sökmezmiş değil mi?

Halbuki Hikmet, Rukiye ve Hadiye hanımlarda işe katılmıyorlar, üstelik para da vermiyorlar, onlara bir şey diyemiyor, ille biz... Buraya ilk geldiğimizde bize "ya işe iştirak edilir veya para verilir" denmişti. Ve biz de her seferinde 50 şer kuruş vermiştik. Gardiyanlar her seferinde bu kaideyi münakaşasız tatbik edeceklerine kararsız davranıyorlar ve temizlik yüzünden bir çıngardır kopuyor. Sebep de hep Havva. Geçenlerde bir gün o mahkemede iken İstanbullu Hikmet'le Satı temizlik yaptılar, çıt çıkmadı.

Saat akşamın altı sularıydı, ortalık kararmıştı. Kapıya vuruldu. Tahtalar üzerinde koşuşan ayak sesleri herkes kapıda. Mahkûm geldi, mahkûm geldi. Ben de musluğa gidiyordum, sofanın kapısında durdum baktım. Zincire bağlı anahtarlar şıkırtıyla döndü, kapı aralandı ve büyük koğuşa inen merdivenlerin başında bir kadın hayali göründü. Arkasından yine kapı kapandı, sonra anahtarlar döndü. Merdivenlerin dibinde, büyük koğuşun sarı ışıklı ampulünün altında Hayriye Hanım yeni geleni yoklayıp

[88] İkinci tutukluluk dönemi, Ankara Genel Cezaevi Kadınlar Kısmı.

muayeneye başladı. Kadının hali bir tuhaf. Bu muayeneye durmadan itiraz ediyor. Ama bu bir çaçaronluk dik başlılık belirtisi değil. Hayriye Hanım biraz sinirlendi. Buraya her gelenin üstü başı aranır, adettir diye söylendi. " ne ara bakalım" kadın kısa, kısık bir gülüşle, gaklar gibi gülüyor. Yüzü çok esmer ve teni kösele gibi buruşuk ve kalın. İnsana cepheden baktığı zaman gözlüklerinin üzerinden gözlerinin akı görünüyor.

Elimde sabunlukla odaya girdim. Muvakkar'a, "bu yeni gelen ya ayyaş ya esrarkeş" dedim "gözleri bir acayip", muayeneden sonra Hayriye Hanım da bizim odaya geldi. Daha kapıdan girerken yüzünü buruşturdu "aman bu kadın sarhoş mu sarhoş" dedi. "rakı değil ama başkasını içmiş. Leş gibi kokuyor"

Yeni geleni soba başına aldılar. Kışın soba başı içtima yeridir. Muvakkar'la benden gayri herkes oraya toplanır. Muvakkar'ın elinde ezeli örgüsü bende gazete okuyorum. Rukiye Hanım'la Hikmet Hanım odaya geliyorlar. Gözleri hayretten büyüye büyüye kadının anlattıklarını tekrarlıyorlar. Hırsızlıkla, bir elbise çalmaktan gelmiş ama kadın müthiş siyasi. İngilizlerle Amerikalılara atıp tutuyor, Rusları defediyormuş. Kendisi de Sovyet Sefaretinde çalışıyormuş. Kadın hakkında türlü tefsirler, faraziyeler ileri sürülüyor. Ben ise hapishanede dehşetli sabırlı olmayı öğrendim. "Dur bakalım. Neyin nesi olduğunun elbet de bir kokusu çıkar, anlarız" diyorum.

***

21 Şubat 1951, Çarşamba

Çöp atmaya dışarı çıktığımda küçük avlunun ortasında birden durdum başımı kaldırarak serin nemli havayı üst üste derin derin içime çektim. Mavisi çivit kadar koyu gök parçasında kocaman, gümüş renkli bulutlar asılmış kalmış gibiydiler. İçimde bir şeyler kımıldadı, sonra durdu. Aylardır kurşun gibi ağır içimde bu ilk hareketti. Yahut hayır, ilk değil ikincisi. Bir iki hafta evvelside böyle yine yarı bulutlu serin bir günde yine böyle avuç içi kadar gök parçasına bakarken baharın müjdesini hissetmiştim. Zaten bu kıştan bahara çıkaran aylar en sevdiğim mevsimdir. Her şeyin üzerinde bir bekleyiş, bir ümit havası vardır. Bu bekleyiş adeta havada titrer, toprağın içinden ses verir. Bu bekleyiş ayları umumiyetle Şubattan sonra ve Marttır. Ama bu sene bütün kış bir yalancı bahar mukaddimesi gibi geçti.

İçimde yeniden bir kımıldama oldu ki aylardır ilk defa kalemi elime alabildim. Kalem eskisi gibi kolay yürümüyor. Ama bu belki bir başlangıç, buzların ilk çözülüşüdür. Böyle olduğunu ümit edelim.

Eskiden içimde bu nevi kımıldanışlar çok daha sık olurdu. Hele açık tabiata, tepelere veya denize çıktığım zaman. Bu müphem, [siyasi?] hisleri anlatmak, tarif etmek güç. Bunun için ancak kımıldanış olarak vasıflandırabiliyorum. Her günkü hayatınızın mutad hissi veya hissizlik cephesinde birden bir pencere açılır gibi olur. Bazen yarı hüzünlü müphem bir özleyiş ve bekleyiş, bazen tabiatla benliğinizin birbirine karıştığını ve birbirinin bir devamı olduğu hissini veren muazzam bir sükûnet, bazen içten içe kaynayan bir tabiat ve hayat aşkı içinizi doldurur. Çoğu zaman belki de her zaman bu üç çeşit his bir aradadır. Romantik hisler diyeceğiz. Şüphesiz öyle. Romantik hisler... Ama şu zavallı romantik hislere ve romantizme karşı alınan küçümseyen ve itham eden tavır da bana sorarsanız çok saçma ve yersiz. Bir zaman ben de öyle idim. Ama şimdi belki daha akıllandım. Romantikliğinde çeşitleri var. Bunlardan bir tanesi romantikliği küçümsemek ve kötülemek çok yanlış. Fert bakımından hayatı yaşanmaya değer yapan hissi hayattır. Derin, zengin, ince ve hassas, hissi hayatı olan ferde ne mutlu. Bu bir akıl-his ikiliği yapmak değil. Muvazeneli ve manâlı hayat, akıl ve his cephelerinin birbirini tamamladığı ve ahenkli bir bütün teşkil ettiği hayattır. Müphem tahassürler hüzünler kötü romantiklik hisleridir. Manâsız, gayesiz bir hayatta tatmin olunamayan işsiz güçsüz küçük hanımların ve ince şair ruhlu küçük beylerin hissi hayatının belirtileridir.

Ama tabiat ve yaşamak aşkı, bunun önüne geçilmez bir hamle gibi içten içe kaynayışı, tabiatla kendi varlığımızın bütünlüğünü ve birliğini hissettiren o muazzam sükûn ve kudret hissi, bunlar, müspet yapıcı hisler. Çok şükür ki benim romantikliğimde bunlar daha galip geliyor.

Sadece neden bu anlar eskiden daha sık olurdu? Şimdi ise bu kadar seyrekleşti? Bu son senelerin hadiselerinden mi? Her halde öyle... Ama bu aynı zamanda hadiselerin beni ezmeye başladığına mı delâlet eder acaba? Azmimde ve irademde hiçbir ezilme yok ama hissi hayatımda var her halde... Bu nihayet sinir sisteminin mukavemeti meselesi. Ama bu bahiste de en kötü kerteyi atlattım sanıyorum. [...] en aşağı noktasına indikten sonra yine yükselmeye başladı. Şimdi kendimi burada ne hapiste, işsiz ve parasız bundan üç sene evvelinden, işte ve paralı olduğum zamandan çok daha kuvvetli hissediyorum.

Bu vaziyet zannediyorum ki benim bünyemin hayatiyeti ile kabil-i izahtır. Çok kuvvetli bir bünye değil belki, ama bir türlü sırtı yere gelmeyen bir hayatiyeti vardır. Artık bu sefer yenildim, yere serildim bir daha kalkamam diyordum. Sonra yavaş yavaş kendimde farkında olmadan derlenip toparlanıyorum. Bu sefer bir reaksiyon başlıyor ve tekrar manevi manâda ayağa kalkıyorum.

Bu anların şimdi eskisi kadar sık olmayışı her halde hayatımdan memnun olmayıştan ileri geliyor. Bütün hayatımda kendim için ne bir kariyer, ne mevki, ne para, ne maddi rahatlık ve refah beklemedim. Halbuki bütün bunları bekleyebilir ve elde edebilirdim.

Rahatlık, gezme tozma kısacası "mesut olmak" hiçbir zaman bana bir gaye olarak görünmedi, hayatı bu [...] içinde düşünmedim ve böyle düşünenlere -ki ekseriyettir- daima biraz şaşmaktan da kendimi alamadım. Fakat kendim için hayatta bir şey bekledim: sıcak, müşfik, anlayışlı bir evlilik hayatı, çatışmaların, geçimsizliklerin mevcut olmadığı, ahenkli bir hususi hayat. Bu, benim için bir istinat ve dinlenme noktası olacaktı. Hayatımın böyle bir cephesi olduktan sonra her güçlüğe kolaylıkla göğüs gerebilirdim.

***

21 Şubat 1951, Çarşamba

Bu gece bir hayli ağladı uyuyamadık. Sabahleyin mutaddan geç kaldım. Yatakta başım sersem hem uykulu hem gürültüden uyumaz bir halde yatarken dışarıda bir gümbürtüdür koptu ve ta can evinden gelen bir feryat, arkasından iniltiler Muvakkar'la Hikmet Hanım odadan fırladılar. Ben gerinerek bir taraftan bir tarafa döndüm. Artık hiçbir şey -doğrudan doğruya kendimizle ilgili olmayan hiçbir şey- beni yataktan fırlatacak kadar alâkalandırmıyor. Böyle gürültüler, bağrışmalar ise hapishanede olağan hallerdendir. Kanıksadım artık

Bağırmalar devam ediyor. Bu hapishane de dahi şimdiye kadar işitmediğim derecede yüksek perdeden feryatlar beni de nihayet yataktan kaldırdı. Zaten artık uyumanın imkânı yok, saat ta sekizi geçiyor.

Dışarı çıktığımda Hadiye Hanımı kolunun altından ve bacaklarından tutmuşlar sobanın yanına getiriyorlardı. Kocaman karnı ve kalçası ve dol-

gun bacaklarıyla bir et külçesi gibi idi ve taşıyanlar bir hayli güçlük çekiyorlardı. Gözler kapalı, en tiz sesiyle bağırıyordu. Sobanın yanına yatırdıktan sonra derhal bizim kolonya şişesi getirildi. Hikmet Hanım bir taraftan, Muvakkar bir taraftan şakaklarını ve bileklerini kolonya ile ovuyorlar. Feryatlar azaldı, iniltiler devam ediyor. Başgardiyanlığa ve revire haber salındı. Fakat doktor dokuz buçuktan, ondan evvel pek gelmez.

Saat ona doğru önce müdür, sonra doktor geldiler. Hastanın yatağı sobanın yanına getirilmiş hasta da içine yatırılmıştı. Doktor hayatta insanın başına her şey gelebileceğine dair birkaç beylik söz sarf etti. Hasta ile birazda şakalaştı. Vaziyetin bir sinir buhranı olduğunu anlamak için zaten doktor olmaya da hacet yoktu doktor bir müsekkin verdi gitti. Güneşli ve ferah diye hastayı bizim odaya aldık. Rukiye Hanım'ın yatağına uzandı. " Sizi de rahatsız ettim" diye bizden özür diliyor. Ben de kendisini doktor gibi beylik sözlerle güya teselli ediyorum. Kadının neden bu hale düştüğünü anlamak kolay, fakat vaziyete çare bulmak ve teselli etmek mümkün değil.

Hadiye Hanım'ın buraya gelişi bir ay oluyor. Birkaç güne kadar gününü tamamlayıp çıkacak birçokları gibi o da bir akşamüzeri gelmişti. Üstü başı temiz, görünüşte rabıtalı biri geldi diye memnun olmuştuk. Sorulan suallere cevaben "bir komşu ile kavgada çocuğunun kolu kırıldı. Benden bildiler" Zeynep Hanım bana bir göz kırptı ve bir ara kulağıma fısıldadı. "Ayaşlı biri zinadan gelecek diyorlardı. Bu olacak herhalde" dedi. Kadına nereli ve kimlerden olduğunu sordu aldığı cevaplar üzerine mânalı mânalı başını salladı tahmini doğru çıkmıştı.

Geldiğinin ertesi günü Hadiye Hanım Hikmet ve Rukiye hanımlarla hemen kaynaştı ve sofrada yiyip içmeye başladılar. Onlara vaziyetinin iç yüzünü de açıklamış. Zamanla herkes hakikati öğrendi, yalnız bizimle bu mevzuu hiç konuşmadı, bizde yüzlemedik.

Görünüşte terbiyeli, sakin bir kadındı. Kapalı bir kasaba ailesinin kızı olduğu belliydi. İlk günler namaz bile kılıyordu. Terzi imiş ve iki çocuğu varmış. Annesi, babası ve dedesiyle hep beraber oturuyorlarmış. Bu şartlar altında dostunu eve alırmış ve kocası bir gün güpegündüz baskın yapmış, aşığını iç çamaşırıyla saklandığı yükten çıkarmış. Arkasından zina davası açarak karısı ile aşığını bir aya mahkûm ettirmiş. Aşığı da kendi ifadesiyle - serseri kopuğun birisi imiş. Hem de çirkin bodur bir şey... Halbuki kocası, Sabriye Hanım'ın tarifiyle "aslan gibi" imiş. Bu kadın

kocasını neden aldatmış? Herhalde aklında enteresan bir hikâye var fakat bende bunu kurcalayacak ve anlamaya çalışacak kadar alâka ve tecessüs yok.

Geldiğinden beri hep ara ara dalıp giderdi ve umumiyetle az konuşurdu. "Yine daldın Hadiye Hanım" derdim gülerek silkinir "bir şey değil" derdi. Dün Rukiye Hanımla Hikmet Hanım adliyeye sorguya gitmişlerdi. Beraber gittikleri diğer erkek mahkûmlar Hadiye'nin suç ortağı hakkında bir şeyler anlatmışlar. Adam Hadiye'nin resmini cebinde gezdiriyor, herkese gösteriyormuş. Onunla geçinmeye gönlüm yok, malını parasını yiyinceye kadar seviyormuş. Akşam bu haber tabi derhal merciine yetiştirildi. Rukiye Hanım Hadiye'yi karyolasına oturttu ve kulağına fısıl fısıl hepsini fısıldadı. Hikmet Hanım da meseleyi bizimle Zeynep Hanım'a anlattı. Ertesi sabah koğuş Hadiye'nin vaveylası ile uyandı. Abdeshaneye gitmiş, orada üzerine fenalık gelmiş, yere düşmüş. Kollarından ve bacaklarından sürükleyerek dışarı çıkarmışlar.

Kadın şeytana mı neye uymuşsa uymuş bir şey yapmış ama yüzü yırtılmamış. Buraya zinadan gelenler arasında suçunu saklayan bir o oldu. Geceleri birlere ikilere kadar oturuyor, sabahları erken kalkıyordu. "Gözüm uyku tutmuyor" diyordu. Gündüzleri de kötü kötü dalıyordu. Bir aya yakın bir zaman görüşme günleri bir defa iki komşu kadından maada kimsesi gelmedi. Kapalı kasaba ailesi muhitinde bu vaka kim bilir nasıl akisler yapmış, ne gibi dedikodulara yol açmıştır? Ya evdeki anne ile baba, doksan yaşındaki dede nasıl karşılamıştır? Mahpusta bundan kısmen masundu. Şimdi çıkınca kendisini ayıplayan âlemle tekrar yüz yüze gelmek taarruzlara karşı koymak gerekiyordu. Bu vaziyette yegâne güvenebileceği aşığı idi. Ama o da kendisiyle sadece gönül eğlendirmeye niyeti olduktan sonra...

Soba yanında yatan Hadiye'nin sararmış yüzünde, kapalı gözlerinde, ara ara dudaklarından fırlayan feryat ve iniltilerde bütün bu manalar gizli idi.

Böyle heyecanlı başlayan günün kalan kısmı sakin geçti. Bir gün evvel gelen kadın -adı Edibe- esrarlı şeyler anlatmakta devam ediyordu. Şimdi de kendisinin polis ajanı olduğunu, Sovyet Sefaretinde bir vazife ile çalıştığını, Kore'ye ait bir vesika çalarken yakalandığını fakat bunu zabıtaya adi bir hırsızlık gibi aksettirildiğini anlatıyordu. Rukiye Hanımla

pek ahbaplık ediyordu. O da bu heyecanlı tafsilatı öğrendikçe telaşlı telaşlı odaya giriyor "aman görseniz bu kadın neler anlatıyor" diye bizlere de havadis veriyordu.

Gece bir hayli geçe oturduk. Ben on bir sıralarında yattım. Hadiye Hanım bermutad daha ayakta idi. En son yatan ve uykuya dalan hep o olur. İlk uykuda iken bir şangırtı ve feryatla uyandık. Benden başka oradaki diğer üçü dışarı koştular. Gardiyan kalktı, bütün koğuş ayaklandı. Telaşlı konuşmalar.

Çok geçmeden en yüksek perdeden bağıra bağıra hep bir arada konuşma şeklini aldı. Ben uykum dağılır korkusuyla yorganı çekip zihnimi başka şeylerle oyalamaya, gürültüyü duymamaya çalışıyorum. Nihayet sesler azaldı. Bizim odadakiler birer birer yataklarına döndüler.

Edibe sobayı karıştırmak için kullanılan demiri kimse fark etmeden yatağına almış ve yattığı yerden karşısındaki pencereye fırlatmış. Pencerenin bir gözü aşağı inmiş tabii... "A kadın deli ayol" diyorlardı. "Zaten geldiğinden beri anlattıklarından da belli idi ya..." Rukiye Hanım atlıyor " ama bir görseniz, arada öyle akıllı konuşuyor ki, şöyle bir kenardan dinlemiş olsanız şaşırırsınız." diyor. Cam kırma hadisesinin gürültülü münakaşası sırasında Rukiye Hanım'ı bir kenara çekmiş "Sen aldırış etme" demiş. "Burada vazife icabı komiser deli dolu yapar kurtulursun dedi de" gülümsemekten kendimi alamadım. "İyi ama Rukiye Hanım" dedim. "Bütün bunlar vazife icabı bir rol ise hiç tanımadığı size bunu neden söylüyor? Gizli vazife icabı yapılan şey başkalarına söylenir mi?" Diğerleri de fikirlerini söylüyorlar. Ben biran evvel uyumak taraftarıyım, onlara da aynı şeyi tavsiye ediyorum.

Koğuş henüz sükûnet bulmuş, yeniden bir uyku havası basmıştı ki dışarıdan tiz bir feryat daha yükseldi. Yine bir gümbürtü. Arkasından Havva'nın car car sesi. Bizimkiler yine dışarı uğradılar. Ben artık hiç alâkadar olmadım, odaya dönünce de sormadım. Ertesi sabah anlatılanlara göre Zeynep Hanım Havva ile Hadiye'yi gözcü koymuş. Edibe'nin hareketlerini gözleyin demiş. Hadiye zaten uyuyamadığı için nöbeti almış. Edibe yatağının üzerine oturup gözlerini Hadiye'ye dikmiş bakmış, bakmış, "camı kırdığımı bu gördü evvelâ bunu temizlemeli" diye söylenmiş. Hadiye can havliyle yataktan kalkmak istemiş, yorgan ayağına dolanmış, küt yere... Böyle bir hadise olur da Havva durur mu? O da başlamış velveleye. Gürültüyü dışarıdan duyan gece bekçisi ne oluyor diye seslenmiş. Nöbetçi gardiyana haber yollamış ve Edibe'nin kolları

arkasından kelepçelenmiş. Ben kalktığımda kadın "çok ağırdı" diyerek sabahleyin çözülmüş kollarını ovuyordu.

***

22 Şubat 1951, Perşembe Gece

Parlak bir Şubat gününden sonra gece basmıştı. Muvakkar'la ben odada, diğerleri sofada soba başında oturuyorlardı. Hadiye Hanım elinde cezve içeri girdi. "Fincanlarınızı verirseniz size kahve yaptım" dedi.

Fincanları verdik. Muvakkar'a "haydi biz de yanlarına gidelim, orada içelim ayıp olur" dedim. Sobanın arkasına Hikmet Hanım'ın kilimini yaymışlar Zeynep Hanım, Rukiye, Hadiye, Havva hepsi üstündeler. Bir taraftan da, altı açılmış, ayakları havada altı aylık yatıyor. Hadiye Hanım mangal başında oturmuş pişirip pişirip etrafa kahve dağıtıyor. Bu gece onun son gecesi, hapishane tabiriyle "kına gecesi" [Alınmıyorum.] Bir tasta kına karılmış. Tahliyeden bir gün evvel gece toplanılır, türküler söylenip oyunlar oynanır. Sonra yatarken de herkes kına yakınır. "Hadi bakalım, Hadiye Hanım'ın düğününü yapacak mısınız?" dedim. Yapmaya yapacaklar ama kim oynayacak? İstanbullu Hikmet yerde tempo tutmaya başladı. Hikmet Hanım'la Muvakkar ve ben Develiyi tutturduk. Rukiye Hanım oynamaya dünden hevesli. Havva da kocaman göbeğinin altına bir havlu bağlayıp ortaya atıldı. Behiye Hanım'ı taklit ediyor. Ama nerede Behiye Hanım'ın oynayışı? ... Şükriye ile o gitti gideli hapishanenin şenliği kalmadı. Ne şevkli ne güzel oynardı. Şükriye'nin de geniş kalçaları üzerinde belini kırıp salına salına bir oynayışı vardı ki. Pek edalı idi. Şükriye'nin geldiği gece Fatma Hanım Behiye Hanım Melahat Hanım Muvakkar ve ben orada otururken büyük koğuştan bir türkü ve kaşık sesleri gelmişti. Melahat Hanım hemen dışarı koşmuş ve sonra gelip telaşla haber vermişti. "Hatice söylüyor, Hikmet tempo tutuyor, yeni gelen de kaşıklarla oynuyor." Gelir gelmez kendi başına oyuna kalkması tuhafımıza gitmişti. Bizim grupta da sohbet bozulmuştu. Behiye Hanım yatağında oturduğu yerden dışarıdan söylenen türküyü mırıldanmaya, parmak şıkırdatmaya başlamıştı. "Ah duramazmış kâfir" demiştim. "Yok vallahi hocam hiç şevkim yok. Hem de bacağım ağrıyor."

"Hadi hadi sen duramasın" Nitekim biraz sonra seyretmek bahanesiyle dışarı çıkmış biz de arkasından yollanmıştık. Şükriye ellerinde kaşıklar,

bir ayağını da topuğuyla yere vura vura ve geniş kalçalarının üzerine arkaya kasıla kasıla Mor Koyunu oynuyordu. Bizler de ranzaların üzerine sıra olup el çırpıyorduk. Havva bitince; "Bu hapishaneye ne olmuş?" dedi. "Eskiden her akşam toplanır düğün dernek yapılırdı." Melahat Hanım yarı alaylı "ne şimdi oynayan yok ki" diye cevap verdi.

Şükriye kendinden emin bir müddet daha oynar.

Sabaha kadar uyuyamadık, hatta yatamadık elleri arkadan kelepçeli geceyi geçirmek feci bir şeydi. Diğerlerimiz nasıl rahat eder de uyurduk? Hepimiz Edibe tarafından çıktık. Ömer Efendinin de müteessir bir hali vardı. Nihayet deliyi bir kolundan ranzanın demirine bağlamaya karar verildi. Bu vaziyette az çok hareket serbestisi olur, istediği zaman yatar istediği zaman kalkabilir ve bir eli ile sigara içip yemek yiyebilirdi.

Ömer Efendi kelepçeyi aldı gitti. Az sonra bir zincir ve kilitle geldi. Edibe'yi bağladı. Havva ile Rukiye ağlamaya başladılar. Edibe de müteessirdi. "Ağlamayın benim yanımda" diye bağırdı. "Sonra ben de ağlarım. Hem ben ağlarsam fena olur durduramazsınız." Havva ile Rukiye uzaklaştılar. Edibe söyleniyor:

"Benim yanımda ağlanır mı? Hastanın yanında ağlanır mı?" Elinin tersiyle gözlerini siliyor. Ağlayanı görür de ben sulu gözlü durabilir miyim? Büyük koğuştan çıktım, karşıda kapısı açık duran gardiyan odasına yürüdüm. Pencere önündeki sardunya ve ıtır saksıları arasından dışarıdaki şehre baktım. Karşıda Çankaya'nın ışıkları pırıl pırıl parlıyordu. Saat sekiz buçuktu.

Ertesi sabah Hadiye Hanım tahliye oldu gitti. Şimdiye kadar gördüklerim içinde buradan sevinçle gitmeyen ilk mahkûmdu. Yüzü endişeli, gözleri adeta yaşlı idi. Daha sonraki günler kadınlar kısmının başlıca meşgalesi deli Edibe oldu.

Hadisenin ertesi günü hapishane doktoru geldi. Edibe gayet düzgün konuştu. Sıkıntı bastığından, kriz geldiğinden bahsetti. Adeta İstanbul lehçesiyle konuşuyor ve lûgatçesi geniş. Doktor ona da beylik teselli sözlerini söyledi ve dilediği gibi hastaneye sevk edeceğini vaad etti. Gerçekten de bir saate kalmadı Edibe hastaneye yollandı. Fakat gitmesiyle gelmesi bir oldu. Muayene eden doktor naneli bir şurup vermiş göndermiş. O da herhalde ceza evi doktoru gibi "Nen var?" diye sordu. Edibe'de yine o düzgün ifadesiyle ara sıra sıkıntı bastığından, "kriz" geldiğinden bahsetti ve hastane doktoru bir müsekkin yazıp gönderdi. Ondan sonra

hadiseler tevali etti. Nereden alıp sakladığını bilmediğimiz yarım bir tuğla parçasını durup dururken Satı'ya attı, tuğla omuz başına çarptı. Bütün koğuş heyecanlandı. Yukarı idareye haber salındı. Fethi Bey geldi, Edibe'nin yüzüne bir tokat çarptı. Ve bahçedeki münferide kapatılmasını emretti. Tek hücredeki, su küpleri, gaz tenekeleri boşaltıldı ve Edibe elleri kelepçeli oraya atıldı.

Tek hücre, tepesindeki küçük bir cam deliğinden ziya alan çimento sıvanmış kömürlük gibi bir yerdi. Ranza yok, yatak yok, soba filân gibi ısıtacak bir şey desek hiç yok. Hava soğuk, Edibe'nin üstü ince. Hem nereye oturacak? Hep ayakta mı dinelecek? Öğle yemeğini hazırlıyorum ama canım sıkkın. Mutfağa giderken hücrenin önünden geçtikçe adeta bir vicdan azabı, bir utanç duyuyorum. Kadın deli ve tehlikeli de olabilir ama nihayet o da insan değil mi? Tencereyi alıp da odaya girince içimdeki sıkıntıyı Muvakkara anlattım.

"Ne hücresi ayol?" dedi. "Edibe'yi hücreden çıkaralı hani ya..."

Ağzım açık kaldı:

"Ne az önce soktular ya? Peki, neden çıkardılar."

"Doktor çıkarılsın serbest bırakılsın" demiş. "Bakalım ne yapacak? Ona göre bir daha yollarız" demiş.

"Yani şimdi Edibe'nin elleri de serbest mi?"

"Tabi içeride oturup duruyor."

Bu seferde içimi bir hiddet kapladı. Bu işin iki ortası yok mu? Bu soğuk havada deli diye bir insan o hücreye kapanmaz, fakat cam çerçeve kıran, etrafındakilere tuğla parçaları fırlatan bir deli büsbütün serbest bırakılır mı? Ortada biz büyüklerden maada üç de küçük çocuk var.

Bu vaziyette ne oldu ise gardiyanlara oldu. Aşağıda bir sandalye alıp Edibe'yi görebileceği bir yere oturuyor ve onu göz hapsine alıyordu. Edibe apdeshaneye veya hava almak için bahçenin merdiven başına gidecek olsa hadi arkasında gardiyan ve bizlerden bir ikimiz daha gidiyorduk. Buna rağmen yine de hadiseler önlenemedi.

Şiirler

Mihrizafer Köstem Tolon, Behice Boran'ın İstanbul Amerikan Kız Koleji ve Michigan Üniversitesi (Ann Arbor - ABD)'den arkadaşıdır. Oğlu Mahmut Tolon Mihri'nin notları arasında Boran'ın İngilizce yazılmış dokuz şiirini buldu. **Şiirlerden ilk üçünü çevirerek yayımladı,[89] izniyle kitabımıza aldık.** Diğer şiirlerini de çevirip kamuoyu ile paylaşacak.

Behice Boran'ın mektupları, yazıları ve konuşmaları belirgin şiirsel özelliklere sahiptir. Mahmut Tolon'un katkısıyla şair yönünü de tanımış olduk. Teşekkür ediyoruz.

To Mihri (Mihri'ye)

Fury (Hırs / Coşku)

My Life (Hayatım)

What A Day (Ne Gün Ama)

To Be Human (İnsan Olmak)

Laughter (Kahkaha)

Reeds (Sazlık veya Sazlar)

Life Is A Long Strecht Of Waiting (Yaşam Uzun Bir Bekleme Sürecidir)

Escape (Kurtuluş)

---

89 https://mahmuttolon.wordpress.com/2013/10/13/mihrinin-dogum-gunu/

https://www.mahmuttolon.com/aboutme

https://mahmuttolon.wordpress.com/2012/03/30/behice-boran-siirleri/

To Mihri, on the 14th of December 1940

Some day-
When the storm's over
And the sky's again of saphire blue
We'll sit high on a hilltop
And watch the sun, fiery-red,
Sink into a sea of molten lead.

Some day-
When our life-long labor's over
And our hands lie empty in our laps,
We'll sit high on a hilltop
And watch the pageant of days gone by,
Gone with a smile, or a few tears and a sigh.

Some day-
Sitting on a hilltop, You and I,
We'll laugh a whimsical laughter
And shake our heads in wisdom:
For never a day had been so bright as it then seemed to be,
Nor ever so dark as not to contain a gleam of hope.

Behice S. Boran

Mihri'ye 14 Aralık 1940, Cumartesi

Bir gün;
Fırtına dindiğinde,
Ve gökyüzü tekrar safir camgöbeği mavisindeyken,
Biz bir tepenin üstünde oturarak,
Seyredeceğiz güneşin öfkeli kırmızısını,
Erimiş kurşun denizine batarken.

Bir gün;
Yaşamın uzun çabası sona erdiğinde,
Ve boş ellerimiz kucaklarımızda dinlenirken,
Biz bir tepenin üstünde oturacağız,
Ve günlerin tantanalı törenini izleyeceğiz:
Bir gülümseme ile, birkaç gözyaşı ile ve içimizi çekerek.

Bir gün;
Sen ve ben, bir tepenin üstünde oturarak,
Gariplikler yapmaktan hoşlanan ve
kendimizle alay eden bir kahkaha ile,
Başlarımızı sallayacağız bilgece:
Çünkü hiçbir gün, o zaman göründüğü kadar parlak olmamıştı,
Ve hiçbiri o denli kapkara, bir umut ışığı barındırmayacak kadar.

Çeviri: Mahmut Tolon

Fury

A tide of fury
Ferments deep down in me:
Rises swelling, bubbling and framing,
Rises, breaking through boredom and despair,
Rises and pours tumultuously out into the world,
Dripping down blood red upon the stars beneath.

Behice S. Boran

Hırs

Bir hırs dalgası
Özümde mayalanıyor:
Yükselip kabarıyor, kaynayıp şekillenerek,
Doğuyor, sıkıntı ve çaresizliği aşarak,
Doğuyor ve taşıyor kargaşanın içinden ve akıyor dünyaya doğru,
Kan kırmızısı damlayarak alttaki yıldızların üstüne.

Çeviri: Mahmut Tolon

** _ **

Coşku

Bir heyecan dalgası
Patlayıp ruhumun içinde
Fokurdayıp şekillenip kaynıyor,
Sıkıntı ve yeisi aşıp,
Taşıp patlayarak kargaşa içinde dünyaya doğru
Damlıyor kan kırmızı, alttaki yıldızlara.

Çeviri: Yılmaz Ayata

My Life

This is my life, my very own, before me:
Unshaped, malleable, vast.
I'll knead it with my own hands
And model out a figure, small, inconspicuous, may be,
But pure and beautiful, even grand in its own proportions.

At the monstrous, deformed object in my hands
I stare fixedly:
Is this my life, my very own before me?
My life kneaded with my own hands?
I raise it high above my head
And crush it down units a million pieces.

This life, my life, my very own,
I have to start all over again,
Over again, over again do I start
Until there is no more "over again".

But here and there among the teeming crowds,
Exist men and women whose lives
Had but one start, and a continuous flow,
Vast and deep, able to take within its folds
All joy and grief. No breaking, no starting anew.
Only an onward [*marsh*[90]],
A mighty rush,
Toward their destiny.

Behice S. Boran

[90] 'marsh' olarak okundu.

Hayatım

Bu benim hayatım, kendi hayatım, önümde,
Şekilsiz, yoğrulabilir, engin.
Kendi ellerimle yoğuracağım.
Bir heykel yapacağım, küçük, dikkat çekmeyen belki,
Fakat saf ve güzel, hatta orantılarda muhteşem.
Elimdeki devasa şekilsiz kütleye, gözlerimi dikmiş bakıyorum
Bu hayat, benim kendi hayatım mı?
Benim hayatım, kendi ellerimle yoğrulmuş?
Başımın üstüne kaldırıyorum,
Milyon parçaya ayrılıyor, yere atınca.
Bu hayat, benim hayatım, benim kendi hayatım,
Tekrar sil baştan başlamalıyım,
Tekrar, tekrar başlıyorum artık 'tekrar' kalmayıncaya kadar.
Orada veya burada kaynaşan kalabalık içinde,
Erkekler ve kadınlar var ki yaşamları
Tek bir başlangıç ve akıcı devamı,
Engin ve derin kıvrımları içinde
Bütün neşe ve hüznü kaplayan.
Kırılma yok, yeni başlangıç yok,
Sadece öne doğru giden bir telaş,
Kaderlerine doğru.

Çeviri: Mahmut Tolon / Kaya Tolon

BEHİCE BORAN

MEKTUPLAR, GÜNLÜKLER, ŞİİRLER, BİR HİKÂYE

Kitap, ağırlıkla Behice Boran'ın
2018'de Eskişehir'de ortaya çıkan evrakından oluşuyor.
Evraklar Behice Boran'ın yoldaşlarınca edinilerek TÜSTAV'a bağışlandı.
Kitapta, sözkonusu evrakın yanısıra
lise yıllarında İngilizce yazdığı bir hikaye ve çevirisi ile
1940 başlarında yine İngilizce yazdığı şiirler ve çevirileri de
yeralıyor.

Mektupların çoğunluğu
1950'de Kore'ye asker gönderilmesine karşı çıkması ve
1953'de TKP Tutuklamaları nedeniyle
yattığı hapislik günlerindeki aile yazışmalarıdır.
Günlükler, 1950-51 Ankara'daki hapislik günlerindendir.

Kitap, kendini
Dünya'nın ve Türkiye'nin Aydınlık Geleceğine,
bağımsızlık, demokrasi, sosyalizm ve barışa adayan
siyasetçi ve bilimci,
Türkiye İşçi Partisi (1961-1988) Genel Başkanı Behice Boran'ın (1910 - 1987)
doğumunun 110. yılı için küçük bir armağandır.

"Bu hayat, benim hayatım, benim kendi hayatım,
Tekrar sil baştan başlamalıyım,
Tekrar, tekrar başlıyorum artık 'tekrar' kalmayıncaya kadar.

Orada veya burada kaynaşan kalabalık içinde,
Erkekler ve kadınlar var ki yaşamları
Tek bir başlangıç ve akıcı devamı,
Engin ve derin kıvrımları içinde
Bütün neşe ve hüznü kaplayan.
Kırılma yok, yeni başlangıç yok,
Sadece öne doğru giden bir telaş,
Kaderlerine doğru."

Behice Boran, 1940

SOSYAL TARİH YAYINLARI

THG 50723

9786054513574